

ویژه نامه
بیست و سومین دوره
جشنواره ملی کتاب رشد

۷۷-۷۸

کتاب رشد

آموزشی، تحلیلی و اطلاع رسانی

ISSN 1735-4862

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و فناوری آموزشی

فصلنامه تخصصی سامان دهی منابع آموزشی و تربیتی / زمستان ۱۴۰۴ / ۹۴ صفحه
ویژه ناشران، پدیدآورندگان، مدیران مدارس، اولیاء و کارشناسان آموزشی و پرورشی

کتاب خوب
آینده خوب

ویژه نامه

بیست و سومین دوره
جشنواره ملی کتاب رشد

جوانه

۷۷-۷۸

فصلنامه تخصصی سامان دهمی
منابع آموزشی و تربیتی

آموزشی، تحلیلی و اطلاع رسانی

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و فناوری آموزشی

مدیر مسئول:

سیدسعید بدیعی

سر دبیر:

ابوذر حسامپور

دبیر پرونده ویژه:

مجید مجیدی

همکاران این شماره:

مهدی عبدالملکی

حامدفتحعلیخانی

مهران مداح

الهام رخشنده دوست

اعظم اسلامی

حوریه سادات حسینی

اشرف حمیدی

مانلی نورانی آشتیانی

فائزه آل طعمه

فاطمه نوروزی

طراح گرافیک:

علیرضا جوادی

پیام رئیس جمهور به بیست و دومین دوره جشنواره کتاب رشد / ۲

سخنرانی وزیر آموزش و پرورش در بیست و دومین دوره جشنواره ملی کتاب رشد / ۳

پرونده ویژه: نشان رشد به مثابه یک نماد هویت ساز

نشان رشد؛ از گفتمان تربیتی فراگیر تا مشارکت جمعی / ۴

یادداشت سردبیر؛ نشان رشد؛ نشانی ملی و هویت ساز در نظام تعلیم و تربیت / ۶

نشان رشد؛ در مسیر شدن / ۹

طرح سامان بخشی کتاب های آموزشی یک طرح ملی در وزارت آموزش و پرورش است / ۱۲

کتاب، ناشر و آموزش و پرورش؛ پشت صحنه اجرای مصوبه ۱۶ / ۸۲۸

نشان رشد؛ راهنمایی امن برای انتخاب کتاب است / ۲۰

گفتمان سازی رسانه های نشان رشد / ۲۲

نقش ناشران و انجمن ها در حمایت از نشان رشد / ۲۴

گذری بر وضعیت کتاب کودک / ۲۸

کتابخانه ها، محلی برای توانمندسازی کودکان و نوجوانان / ۳۰

هیس طوری اولین تجربه پویش کتاب خوانی از طریق بازی وارسازی / ۳۲

نشست های علمی ترویجی

انجمن های کتاب کودک و نوجوان، همگرایی، ظرفیت ها و فرصت ها / ۳۶

الگوسازی مقاومت ایمانی در کتاب کودک و نوجوان / ۴۴

هوش مصنوعی، سواد دیجیتال و آینده کتاب کودک و نوجوان / ۴۶

ارتقای فرهنگ کتاب خوانی، نقش نشان رشد و نقش آفرینی معلمان / ۵۲

برگزیدگان جشنواره بیست و دوم کتاب رشد

گروه مطالعات هنر و تصویرگری / ۶۰

گروه شعر و داستان / ۶۴

گروه علوم تربیتی و روانشناسی / ۷۲

گروه علوم انسانی و مطالعات دینی، فرهنگی و اجتماعی / ۷۴

گروه علوم مهارتی و دانش افزایی / ۸۰

گروه اولویت های ویژه موضوعی / ۸۴

نشانی پستی دفتر مجله:

تهران، ایران شهر شمالی، پلاک ۲۶۶

صندوق پستی ۱۵۸۷۵/۶۵۸۵

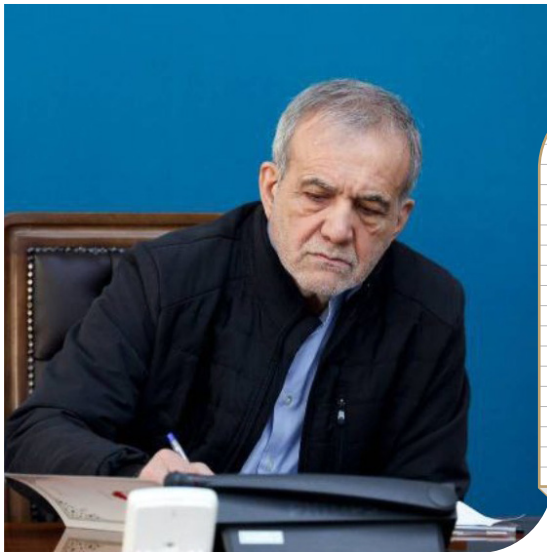
تلفن دبیرخانه سامان بخشی: ۸۸۳۰۶۰۷۱

دورنما: ۸۸۳۰۶۰۷۱

پیامک: ۳۰۰۰۸۹۹۵

وبگاه: samanketab.roshd.ir

پیام نگار: javaneh@roshdmag.ir

پیام رئیس جمهور دکتر مسعود پزشکیان

به بیست و دومین
دوره جشنواره ملی کتاب رشد

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب و کتابخوانی، مسیری آزموده و روشن برای انسان در شناخت و رشد دینی، فرهنگی، اجتماعی و مهارتی است. انسان با خواندن کتاب تمیز می‌دهد، جهت می‌گیرد و بر قوام راه طی شده می‌افزاید. از این رو، «به‌گزینی» در انتخاب کتاب دارای اهمیت است. بنابر سخن گهربار مولی‌الموحدين که «الْعِلْمُ مِنَ الصَّغَرِ كَالنَّقْشِ فِي الْحَجَرِ» این امر به‌ویژه برای هویت در حال شکل‌گیری و تکامل کودک و نوجوان، ضرورت دو چندان می‌یابد.

نهاد آموزش و پرورش با توجه به اهمیت و نقش منابع آموزشی و تربیتی غیردرسی در فرایند یادگیری مؤثر و هویت‌بخشی به دانش‌آموزان، باید از فرصت‌ها و امکانات بخش‌های دولتی و غیردولتی در تولید، ترویج و عرضه آثار فاخر و همگرا با اهداف برنامه‌های درسی و تربیتی استفاده بهینه نماید.

البته چالش ترویج فرهنگ کتابخوانی در دنیای رسانه‌های جذاب امروزی نیز در مسیر کودک و نوجوان آینده‌ساز ما قرار دارد. به همین جهت انتظار اینجانب ایجاد همگرایی در سیاست‌گذاری، استانداردسازی، هدایت تولید مواد و رسانه‌های آموزشی و تربیتی، به‌گزینی منابع، فرهنگ‌سازی از طریق ابزارهایی چون «نشان رشد» و در نهایت بسترسازی جهت تسهیل دسترسی دانش‌آموزان به این منابع با تأکید بر عدالت‌گستری در این عرصه است.

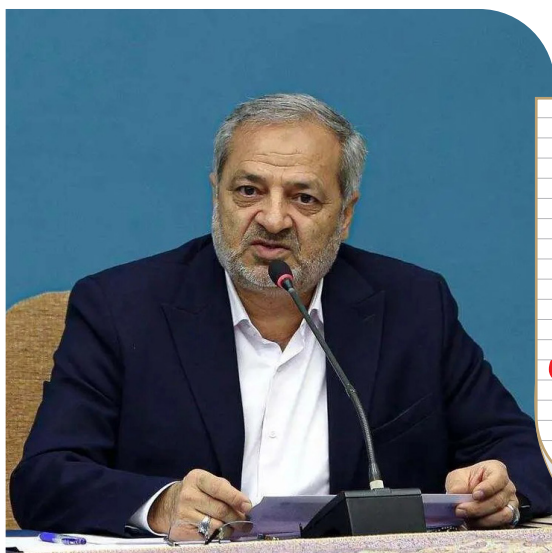
این مهم صرفاً از طریق همگرایی و هم‌افزایی با دیگر نهادها و سازمان‌های فرهنگی کشور چون صدا و سیما و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان تبلیغات اسلامی و دیگر نهادهای مرتبط با راهبری آموزش و پرورش به نتیجه مطلوب می‌رسد.

جشنواره کتاب رشد که برای ترویج و توسعه فرهنگ کتابخوانی، معرفی منابع شایسته و تجلیل از آثار تراز در نظام تعلیم و تربیت کشور برگزار شده، باید بیش از پیش زمینه‌های رشد و تعالی همگان را برای دستیابی به ایرانی آباد فراهم سازد. مشارکت همدلانه و مبتنی بر وفاق با اهالی نیک‌اندیش فرهنگ و ادب و شیفتگان امیدآفرین و روح‌بخش تعلیم و تربیت، دستاورد این جشنواره و گنجینه گرانبهایی است که ثمرات آن منشأ خلاقیت‌ها و آفرینش‌های تازه و اثرگذار می‌شود.

بی شک این رویداد فرهنگی ارزشمند، بستری مناسب برای افزایش همدلی و هم‌افزایی و تعامل سازنده میان معلمان، دانش‌آموزان، ناشران، نویسندگان، شاعران، مترجمان، تصویرگران و همه کسانی است که دل در گرو پیشرفت فرهنگی و آموزشی ایران عزیز دارند.

از دست‌اندرکاران برگزاری «بیست و دومین دوره جشنواره ملی کتاب رشد» و همه فعالان عرصه فرهنگ و آموزش، صمیمانه قدردانی می‌کنم و توفیق همگان را برای توسعه علمی و فرهنگی کشور به ویژه در حوزه تعلیم و تربیت کودکان و نوجوانان از درگاه خداوند خواستارم.

مسعود پزشکیان
۶ اسفند ۱۴۰۳

سخنرانی وزیر آموزش و پرورش

در مراسم اختتامیه بیست و دومین
دوره جشنواره ملی کتاب رشد

دکتر علیرضا کاظمی، وزیر آموزش و پرورش در آیین اختتامیه بیست و دومین دوره جشنواره ملی کتاب رشد که با شعار «کتاب خوب، آینده خوب» که در تاریخ ۶ اسفند ۱۴۰۳ در مجموعه باغ کتاب تهران برگزار شد با تأکید بر اهمیت ترویج فرهنگ کتابخوانی، خواستار سرمایه‌گذاری بیشتر در حوزه تولید و توزیع کتاب‌های ارزشمند برای دانش‌آموزان شد. وی ضمن اشاره به ضرورت هم‌افزایی نهادهای آموزشی و پرورشی، از تلاش‌های برگزارکنندگان این رویداد فرهنگی قدردانی کرد.

وزیر آموزش و پرورش در این مراسم بر اهمیت توسعه فرهنگ کتابخوانی تأکید کرد و گفت: حقیقتاً کتاب و کتابخوانی در شرایط کنونی در غربت قرار دارد و لازم است سرمایه‌گذاری بیشتری در این حوزه صورت گیرد، به‌ویژه برای نسل جدید که بخش زیادی از وقت خود را در فضای مجازی سپری می‌کند.

دکتر کاظمی با اشاره به رسالت اصلی جشنواره ملی کتاب رشد، تصریح کرد: این جشنواره تنها به انتخاب و معرفی کتاب‌های برتر محدود نمی‌شود، بلکه هدف اصلی آن طراحی فرآیندی است که کتاب‌های ارزشمند به دست مخاطبان اصلی خود، یعنی دانش‌آموزان، برسند. وی همچنین تأکید کرد که کتابخانه‌های مدارس و نمایشگاه‌های کتاب می‌توانند نقش مهمی در دسترسی دانش‌آموزان به منابع مطالعاتی ایفا کنند.

وزیر آموزش و پرورش در ادامه افزود: ما در کشور بیش از ۴۰ تا ۵۰ میلیون مخاطب شامل دانش‌آموزان، اولیا و معلمان داریم، اما لازم است بررسی کنیم که چه میزان از کتاب‌های برگزیده جشنواره به دست این جامعه هدف رسیده است. به همین دلیل، نیازمند یک برنامه جامع و منسجم هستیم که با همکاری معاونت‌های آموزشی و پرورشی و دانشگاه فرهنگیان تدوین شود.

وی همچنین با اشاره به اهمیت تجهیز مدارس و کتابخانه‌های کلاسی اظهار داشت: هیچ چیز جای کتاب را پر نمی‌کند. کتاب یکی از پایه‌های اساسی تقویت هویت ملی و پرورش فکری و روحی انسان است. بنابراین، باید از تمام ظرفیت‌های موجود برای ترویج فرهنگ مطالعه بهره برد.

دکتر علیرضا کاظمی در پایان سخنانش از دست‌اندرکاران جشنواره، از جمله داوران، عوامل اجرایی و رسانه‌های فعال در این حوزه قدردانی کرد و ابراز امیدواری کرد که این جشنواره در سال‌های آینده با قدرت و کیفیت بیشتری ادامه یابد.

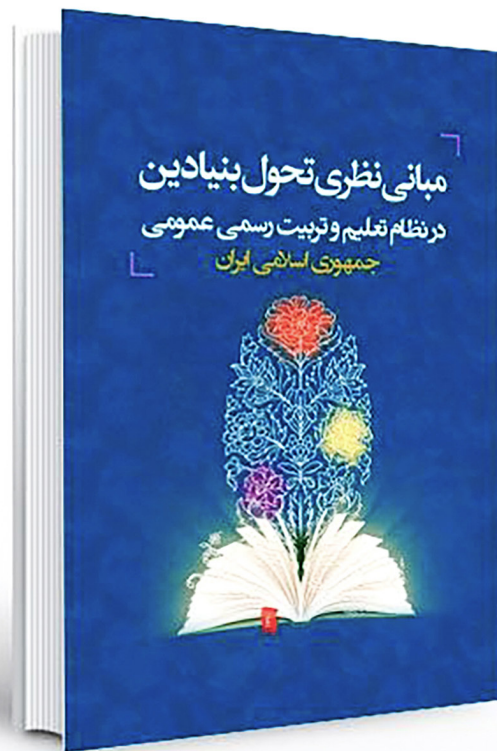
نشان رشد؛ از گفتمان تربیتی فراگیر تا مشارکت جمعی

دکتر علی لطیفی

رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، به‌ویژه در ساحت‌های شش‌گانه تربیت و راهکارهای ناظر بر غنی‌سازی محیط‌های یادگیری، به‌روشنی بر ضرورت هدایت، نظارت و حمایت از منابع آموزشی و تربیتی تأکید دارد. تحقق این مأموریت، بدون وجود یک مرجع معتبر، مورد اعتماد و فراگیر، ممکن نخواهد بود. نشان رشد، با اتکا به مصوبه ۸۲۸ شورای عالی آموزش و پرورش، می‌تواند و باید این نقش مرجعیت‌ساز را ایفا کند؛ مشروط بر آن‌که رویکردی تحولی و آینده‌نگر بر آن حاکم شود.

امروزه نظام تعلیم و تربیت جمهوری اسلامی ایران در مسیر تحول خود، بیش از هر زمان دیگر نیازمند تنوع‌بخشی به محتواهای آموزشی و پرورشی کودک و نوجوان از یک‌سو و تضمین اعتبار و وثاقت این محتواها از سوی دیگر است تا بتواند هم‌زمان پاسخ‌گوی اقتضات تربیت تمام‌ساحتی، تحولات پرشتاب فرهنگی و رسانه‌ای، و تکثیر تولیدکنندگان محتوا در فضای رسمی و غیررسمی باشد. در چنین بستری، «نشان رشد» نه صرفاً یک ابزار ارزیابی، بلکه یک ظرفیت راهبردی برای سامان‌دهی زیست‌بوم محتوای تربیتی کشور به‌شمار می‌آید.

خانواده‌ها اثرگذار باشد. این امر مستلزم تقویت ساز کارهای اجرایی، شفافیت اطلاعات، و پیوند نظام‌مند نشان رشد با مدارس، مراکز تربیتی و بازار نشر است.

چهارمین رویکرد مهم، **توجه جدی به تحولات رسانه‌ای و ذائقه مخاطب کودک و نوجوان** است. در عصر چندرسانه‌ای، مرجعیت بدون حضور فعال، هوشمند و خلاق در فضای رسانه‌ای شکل نمی‌گیرد. نشان رشد باید از زبان کودک و نوجوان سخن بگوید، از قالب‌های نوین ارتباطی بهره‌برد و با استفاده از ظرفیت شخصیت‌پردازی، روایت داستانی و محتوای تعاملی، به یک نشان زنده و پویا در ذهن مخاطبان تبدیل شود.

و در نهایت، **رویکرد مشارکت‌محور**، ضامن پایداری مرجعیت نشان رشد است. بهره‌گیری از ظرفیت نخبگان، معلمان، نویسندگان، ناشران و فعالان فرهنگی، نه تنها کیفیت تصمیم‌گیری را ارتقا می‌دهد، بلکه احساس تعلق و اعتماد عمومی به نشان رشد را تقویت می‌کند. مرجعیت حاصل مشارکت، اعتماد و پاسخ‌گویی است.

نشان رشد، در تلاش است تا با چنین رویکردی بازتعریف و بازآفرینی شود، تا بتواند به یکی از کاربست‌های اصلی تحقق سند تحول بنیادین بدل گردد؛ کاربستی که هم در ارتقاء کیفیت تربیت، نقش‌آفرین است و هم مسیر آینده تربیت کودک و نوجوان ایرانی را روشن‌تر می‌سازد.

نخستین رویکرد کلیدی در مرجعیت‌بخشی به نشان رشد، **عبور از نگاه حداقلی و اداری و حرکت به سوی یک گفتمان تربیتی فراگیر** است. نشان رشد زمانی به مرجع تبدیل می‌شود که برای خانواده، معلم، ناشر و حتی خود کودک و نوجوان «معنا» تولید کند. این معنا، صرفاً از طریق شاخص‌ها و فرم‌های ارزیابی منتقل نمی‌شود، بلکه نیازمند روایت‌سازی، زبان مشترک، حضور فعال رسانه‌ای و گفت‌وگوی مستمر با ذی‌نفعان است. مرجعیت، پیش از آن که امری حقوقی باشد، پدیده‌ای فرهنگی و اقلیتی است.

دومین رویکرد، **هم‌راستاسازی نشان رشد با تحول بنیادین** است. نشان رشد باید به ترجمان عملی مفاهیمی چون تربیت متوازن و یکپارچه، هویت اسلامی - ایرانی، شایستگی‌های پایه، و توجه به تفاوت‌های فردی بدل شود. در این چارچوب، ارزیابی محتواها نه تنها بر اساس کیفیت علمی و فنی، بلکه بر مبنای میزان انطباق آن‌ها با ساحت‌های تربیتی و نیازهای واقعی نسل امروز صورت می‌گیرد. این رویکرد، نشان رشد را از یک ابزار کنترل، به امکانی برای هدایت و ارتقای کیفیت تبدیل می‌کند.

سومین رویکرد، **نهادسازی و تثبیت جایگاه نشان رشد در زنجیره تصمیم‌گیری نظام تعلیم و تربیت** است. مرجعیت زمانی محقق می‌شود که خروجی‌های نشان رشد در سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی آموزشی، خرید و توزیع منابع، و حتی انتخاب‌های

نشان رشد؛ نشانی ملی و هویت ساز در نظام تعلیم و تربیت

ابوذر حسامپور

سر دبیر رشد جوانه و دبیر جشنواره کتاب بیست و سوم

اهمیت توجه به منابع و محتواهای مکمل در فرایند آموزش و تربیت

تحقق اهداف نظام تعلیم و تربیت کشور، مستلزم ایجاد شبکه‌ای از فرصت‌ها و موقعیت‌های آموزشی و تربیتی متنوع است. اگرچه کتاب درسی یکی از حلقه‌های اصلی این زنجیره، است، اما به

جشنواره کتاب رشد، فراتر از یک رویداد سالانه، بازنمایی یک سیاست راهبردی در نظام تعلیم و تربیت جمهوری اسلامی ایران است. در عصری که جریان سیال و گاه غیرقابل کنترل اطلاعات، مرزهای فرهنگی و تربیتی را به چالش کشیده است، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، با استناد به مسئولیت قانونی و رسالت بنیادین خود، تلاش می‌کند تا با «ساماندهی منابع و محتواهای غیرمتمرکز» و «تضمین کیفیت» منابع غیردرسی، مسیر رشد متعالی دانش‌آموزان را هموار سازد. این یادداشت به تحلیل جایگاه اینجشنواره و سازوکار محوری آن، یعنی «نشان رشد»، از منظر یک سیاست فرهنگی فعال می‌پردازد

دلیل گستردگی محتوای آموزشی، نمی‌تواند پاسخگوی تمامی علائق فردی و نیازهای عمیق تربیتی باشد. در این میان، بهره‌گیری از منابع مکمل که مبتنی بر علاقه، اختیار و نیاز است، نقش مهمی در عمق‌بخشی مفاهیم و پویاسازی فرآیند تربیت داشته و ضرورتی اجتناب‌ناپذیر خواهد بود. در شرایطی که طیف گسترده و متنوعی از محتواها، تحت عنوان «آموزشی» یا «تربیتی» به سادگی در دسترس کودکان قرار می‌گیرد، یکی از رسالت‌های خطیر نظام تعلیم و تربیت، سامان‌دهی، اعتبارسنجی و هدایت‌بخشی به این جریان است. نشان رشد، کارکرد اصلی خود را در تسهیل «به‌گزینی» برای خانواده‌ها و دانش‌آموزان ایفا می‌کند و اطمینان می‌بخشد که منابع دارای نشان رشد، با ساختارهای معرفتی و تربیتی پذیرفته شده در سطح ملی همسو هستند.

ضرورت نهادینه‌سازی اعتبارسنجی در مواجهه با سیل محتوا

نظام تعلیم و تربیت، نهاد کلیدی هدایت جامعه به سوی اهداف متعالی ملی و دینی است. در این مسیر، کتاب‌های غیردرسی (اعم از داستانی، علمی، تربیتی و مهارتی) نقش عامل عمق‌بخش به مفاهیم رسمی مدرسه را ایفا می‌کنند. اما چالش اصلی اینجاست که فراوانی منابع، مترادف با کیفیت نیست. حجم عظیم تولید محتوا، می‌تواند منجر به نشت فرهنگی، ترویج الگوهای وارداتی نامتجانس با سبک زندگی ایرانی-اسلامی، یا ارائه اطلاعات نادرست به دانش‌آموزان شود. از این رو، رسالت سازمان پژوهش در این برهه، تمرکز بر ساماندهی کیفی و هدایت هوشمندانه است. سازوکار «نشان رشد» دقیقاً به عنوان ابزار عملیاتی این سیاست، برای تسهیل فرآیند «به‌گزینی» برای خانواده‌ها طراحی شده است. این نشان، در واقع اعتماد سازمان به محتوای تولیدشده را در قالب یک برچسب اعتباری به مخاطب ارائه می‌دهد، و این امر در کاهش سردرگمی والدین در میان انبوه عناوین منتشر شده، نقشی بی‌بدیل دارد.

مصوبه ۸۲۸ شورای عالی آموزش و پرورش و «نشان رشد»

بر اساس مصوبه ۸۲۸ شورای عالی آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی مسئولیت اعتبارسنجی و کنترل کیفیت منابع آموزشی و تربیتی را بر عهده دارد. استانداردسازی، هدایت جریان تولید و توزیع مواد و رسانه‌های آموزشی و تربیتی و بهره‌گیری بهینه از فرصت‌ها و ظرفیت‌های بخش‌های دولتی و غیردولتی از دیگر مأموریت‌های این سازمان است. در همین

راستا جشنواره‌ی ملی کتاب رشد، بستر و زمینه‌ی مناسبی برای حمایت و پشتیبانی از ناشران و پدیدآورندگان محصولات آموزشی و تربیتی استاندارد و استفاده‌ی مطلوب از فرصت‌ها و ظرفیت‌ها برای اثربخشی و تعمیق اهداف مصوبه‌ی مذکور را ایجاد می‌کند. هم‌چنین اعطای «نشان رشد» به محصولات برگزیده، نقطه‌ی عطفی در سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی و هدایت و حمایت خانواده‌ها و مدارس در انتخاب کتاب‌های مفید و مناسب محسوب می‌شود.

فرآیند اعتباربخشی و اعطاء نشان رشد

هدف عملیاتی این سیاست‌گذاری، در فرآیند اعطای نشان «رشد» تجلی می‌یابد. این نشان صرفاً یک مهر تأیید نیست، بلکه محصول یک فرآیند دقیق و چند مرحله‌ای از کنترل کیفیت است که کتاب را برای ورود به نظام رسمی تعلیم و تربیت (مدارس) اعتبارسنجی می‌کند.

«نشان رشد» در چنین بستری شکل گرفته است؛ نشانی مبتنی بر مصوبه ۸۲۸ شورای عالی آموزش و پرورش و اساس‌نامه سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی که هدف آن اعتباربخشی و تأیید

نشان رشد، کارکرد اصلی خود را در تسهیل «به‌گزینی» برای خانواده‌ها و دانش‌آموزان ایفا می‌کند و اطمینان می‌بخشد که منابع دارای نشان رشد، با ساختارهای معرفتی و تربیتی پذیرفته شده در سطح ملی همسوهستند.

منابع آموزشی و تربیتی استاندارد برای ورود به فضاها‌ی آموزشی کشور است. در این فرآیند، کتاب‌های منتشر شده توسط ناشران کودک و نوجوان، پس از ثبت در سامانه کنترل کیفیت منابع آموزشی و تربیتی مکتوب، در دو مرحله مورد ارزیابی و بررسی کارشناسی قرار می‌گیرند و در صورت احراز استانداردهای علمی، تربیتی و فرهنگی، موفق به دریافت نشان رشد و مجوز ورود به مدرسه‌ها می‌شوند.

فهرست منابع و محصولاتی که حائز استانداردهای آموزشی و تربیتی شناخته می‌شوند، علاوه بر درج در سامانه مذکور، در قالب درجه‌بندی سه‌گانه و به تفکیک موضوع، گروه سنی، دوره‌های تحصیلی و کلیدواژگان از طریق تدوین «کتابنامه رشد» و «فهرستگان رشد» در اختیار مخاطبان قرار می‌گیرد. «نشان رشد» نمودی از مدیریت کیفیت فرهنگی در حوزه تعلیم و تربیت است؛ سازوکاری برای تضمین سلامت محتوای آموزشی و راهنمایی خانواده‌ها در مسیر انتخاب کتاب‌های ارزشمند و سازگار با هویت ایرانی - اسلامی. این نشان، صرفاً مجوز ورود کتاب به مدرسه نیست؛ بلکه گواهی اصالت تربیتی آن و نشانه‌ای از اهتمام نظام آموزشی به ادبیات کودک و نوجوان معنامحور، اخلاق‌مدار و خلاق است.

فرایند اعطای نشان (توصیف ساختار) شاخص‌های ارزیابی آثار

ناشران کودک و نوجوان متقاضی، کتب خود را در سامانه ir.roshd.samanketab ثبت می‌کنند. این آثار تحت یک فرآیند دو مرحله‌ای داوری کارشناسی و داوری علمی قرار می‌گیرند.

ارزیابی آثار در این فرایند، بر چهار محور اصلی استوار است:

- ویژگی‌های مرتبط با کودک (روان‌شناسی رشد، علایق، دانش، مهارت‌ها و ویژگی‌های شخصیتی)،
- ویژگی‌های مرتبط با کتاب (نمایه‌های فیزیکی، اعتبار علمی، شیوه نگارش، کارآمدی محتوایی)،

- هماهنگی با نظام تعلیم و تربیت رسمی (انطباق با اهداف برنامه درسی و اسناد بالادستی)،

- اقتضات فرهنگی و تربیتی کشور (ترویج سبک زندگی ایرانی - اسلامی، وطن‌دوستی، ایمان، و شایستگی‌های اخلاقی).

منابع استاندارد و مورد تأیید، جهت بهره‌برداری به مخاطبان اعم از مراکز آموزشی و تربیتی، دانش‌آموزان، معلمان، خانواده‌ها و سایر علاقه‌مندان معرفی می‌گردد.

جشنواره کتاب رشد، نشان‌دهنده عزم سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی برای نقش‌آفرینی فعال در کیفیت‌بخشی به محیط محتوایی پیرامون دانش آموز است.

مشارکت فرهنگی و دیگری نماد اعتبارسنجی علمی منابع تربیتی. در این نگاه جامع، کتاب نه صرفاً منبع دانش بلکه ابزار هدایت، پرورش و هویت‌سازی نسل آینده است. بی‌تردید تقویت فرهنگ کتاب‌خوانی و انتخاب آگاهانه‌ی منابع کیفی، بنیان یکی از اصلی‌ترین مسیرهای رشد و تعالی انسان ایرانی را رقم خواهد زد.

تلاقی کتاب‌خوانی اصیل و اقتضات عصر جدید

جشنواره کتاب رشد، نشان‌دهنده عزم سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی برای نقش‌آفرینی فعال در کیفیت‌بخشی به محیط محتوایی پیرامون دانش‌آموز است. این تلاش ساختارمند، در دورانی که محتوای دیجیتال به سادگی در دسترس است، بر یک اصل بنیادین تأکید می‌ورزد: کتاب‌خوانی، یک امر بنیادین است که نیازمند استانداردهای، اعتبارسنجی و پشتیبانی رسمی برای بقا و تأثیرگذاری است تا هویت فردی و جمعی نسل آینده را در مسیر درست هدایت کند. این سیاست، تلاشی مدبرانه برای تبدیل «فراوانی اطلاعات» به «کیفیت دانش و تربیت» است. سازمان پژوهش با این سازوکار، رسالت خود در تضمین منابع معتبر را به شکلی ملموس و قابل ارزیابی به انجام می‌رساند و زمینه را برای شکل‌گیری نسل آینده‌ای فراهم می‌سازد که از منابع اصیل و عمیق بهره‌مند شده‌اند.

توجه به دیگر ظرفیت‌ها

جشنواره کتاب رشد با دو برنامه‌ی جانبی فرهنگی مهم، یعنی برگزاری نشست‌های علمی تخصصی در حوزه‌ی کتاب و رویداد «کتاب‌نما» فضایی برای تعامل میان ناشران، نویسندگان، کارشناسان تعلیم و تربیت و خانواده‌ها فراهم می‌آورد. این تعامل جمعی، کلید تحقق دغدغه‌های فرهنگی است و نشان می‌دهد که سیاست‌گذاری فرهنگی موفق، نیازمند اجماع و انسجام بخش‌های مختلف زیست‌بوم نشر و آموزش و تربیت فراتر از ساختارهای اداری است. این ظرفیت جشنواره، با تأکید بر فناوری‌های جدید و چگونگی حفظ پیوند نسل جوان با کتاب به عنوان رسانه‌ی سنگین و بنیادساز، در مسیر تطبیق فرهنگ مطالعه با اقتضات عصر دیجیتال حرکت می‌کنند.

جشنواره کتاب رشد، تبلور مشارکت فرهنگی

جشنواره کتاب رشد، جلوه‌ی ممتاز دغدغه‌مندی فرهنگی در نظام تعلیم و تربیت جمهوری اسلامی ایران است. رویدادی که با هدف ترویج فرهنگ مطالعه مفید، ارتقای کیفیت منابع آموزشی و تربیتی، و اعتبارسنجی کتاب‌های کودک و نوجوان طراحی شده است. این جشنواره، قطعه‌ای از پازلی بزرگ در مسیر رشد فرهنگی و تربیتی جامعه به‌شمار می‌آید که حلقه‌های آن از کتاب، خانواده، مدرسه و جامعه تشکیل شده و هدف نهایی آن، تحکیم ارتباط کودکان و نوجوانان با کتاب است. «جشنواره کتاب رشد» و «نشان رشد»، دو روی یک سکه‌اند. یکی عرصه‌ی تبلور

نشان رشد؛ در مسیر شدن

مجید مجیدی

دبیر پرونده ویژه و مدیر اندیشکده امید

سنی متفاوت است؛ براساس پیمایش‌های انجام شده، بیشترین گروهی که مطالعه غیردرسی دارند، نوجوانان و جوانان هستند. بر همین اساس بازار نشر کتاب‌های کودک و نوجوان جزو پرمخاطب‌ترین و فعال‌ترین بازارهای حوزه کتاب است. آنچه در این بازار، کتاب‌ها مناسب را از سایر کتاب‌ها متمایز می‌سازد، جشنواره‌ها و نشان‌های ادبی، شمارگان و نوبت چاپ، معرفی

کتاب و کتاب‌خوانی از جمله پایه‌های فرهنگ‌ساز و تمدنی هر ملتی به شمار می‌رود. در گذر زمان، کتاب و مقوله خواندن با تغییراتی مواجه بوده که دلایل مختلفی از جمله فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و حتی فناوری داشته است. شیوه‌های کتاب‌خوانی، میزان مطالعه و یا موضوعاتی که برای خواندن انتخاب می‌شود تابع عواملی است که ذکر شد. در کشور ما میزان مطالعه در گروه‌های

نهادی در این عرصه است. در چنین بستری، نشان رشد اگر نتواند نقش «میانجی معتبر» میان سیاست‌گذار، تولیدکننده و مخاطب را ایفا کند، به تدریج به یک سازوکار اداری کم‌اثر تقلیل می‌یابد.

نشان رشد از منظر پژوهش‌های ادبیات کودک و نوجوان

پژوهش‌های علمی حوزه ادبیات کودک و نوجوان بر این نکته تأکید دارند که کیفیت آثار کودک، مفهومی تک‌بعدی یا صرفاً محتوایی نیست، بلکه حاصل هم‌نشینی چند مؤلفه کلیدی است: تناسب رشدی، جذابیت زیبایی‌شناختی، نگر بستن از منظر مخاطب اصلی، پیوند متن و تصویر، و اثرگذاری شناختی و عاطفی. نظریه‌های مخاطب‌محور در نقد ادبیات کودک و نوجوان نشان می‌دهند که بی‌توجهی به سلیقه، نیازها و تجربه خواندن مخاطب کودک و نوجوان، می‌تواند به طرد اثر از سوی مخاطب بینجامد.

از سوی دیگر، یافته‌های پژوهشی درباره مقایسه آثار تألیفی و ترجمه‌ای نشان می‌دهد که بخشی از اقبال گسترده به آثار ترجمه، ناشی از توجه حرفه‌ای‌تر به عناصر روایت، حل مسئله، شخصیت‌پردازی و جذابیت داستانی است. این واقعیت، برای سیاست‌گذار فرهنگی یک هشدار راهبردی است: نظام‌های حمایتی و داوری، از جمله نشان رشد، اگر در کنار توجه به محتوا و پیام‌های تربیتی از معیارهای ادبی و مخاطب‌محور غفلت ورزند، عملاً به تضعیف تولید داخلی باکیفیت دامن خواهند زد. در این چارچوب، نشان رشد چرخش تحولی خود را از سازوکار «نظارتی» به «تنظیم‌گر کیفی محصولات فرهنگی» بایستی باز تعریف کند؛ تنظیم‌گری‌ای که هم به ارتقای سطح تولید کمک کند و هم به ذائقه‌سازی فرهنگی بلندمدت بینجامد.

چالش‌های کنونی نشان رشد

بررسی اسناد و تجربه اجرایی نشان رشد در طول دو دهه گذشته چند چالش کلان را آشکار می‌کند:

(۱) **ابهام در هویت و کارکرد اجتماعی:** برای بسیاری از خانواده‌ها و حتی معلمان، تفاوت نشان رشد با سایر نشان‌ها و جوایز ادبی روشن نیست. هرچند برای اهالی تعلیم و تربیت، مزیت رقابتی نشان رشد در مقایسه با سایر نشان‌های ادبی در جنبه تربیتی آن نمایان است، اما هویت و کارکرد آن برای عموم مخاطبان همچنان گویا نیست.

(۲) **ضعف پیوند با مخاطب نهایی:** سازوکارهای داوری کمتر از داده‌های واقعی مصرف و تجربه خواندن کودکان بهره می‌برند و از طرفی مخاطب، احساس هم‌پیوندی با نشان رشد ندارد. رتبه‌بندی نشان رشد صرفاً در سایت درج شده و در معرفی به مخاطب، فرآیند پیشنهاددهی مؤثر مشاهده نمی‌شود.

توسط مروجان کتاب و سایر عواملی که در این زمینه کم و بیش با آشنا هستیم. در این نوشتار قصد داریم با نگاهی تحلیلی به یکی از مهم‌ترین نشان‌های ادبی، تحت عنوان نشان رشد بپردازیم.

نشان رشد، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین سازوکارهای رسمی نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران برای سامان‌دهی، اعتباربخشی و هدایت منابع آموزشی و تربیتی کودک و نوجوان، واجد کارکردی فراتر از یک نشان یا گواهی کیفی است. مطابق مصوبه ۸۲۸ شورای عالی آموزش و پرورش، این نشان با هدف استانداردسازی، تضمین کیفیت و حمایت از تولید محتوای مناسب برای رشد همه‌جانبه متریبان طراحی شده است. با این حال، پس از گذشت بیش از یک دهه از استقرار این سازوکار،

تحولات عمیق در مصرف کالای فرهنگی کودک و نوجوان، تغییر ذائقه مخاطبان، گسترش بازار ترجمه، رشد رسانه‌های رقیب، ضرورت بازاندیشی جدی در جایگاه، کارکرد و مرجعیت نشان رشد را پیش روی سیاست‌گذاران فرهنگی و آموزشی قرار داده است. باتوجه به زیست رسانه‌ای کودکان و نوجوانان، مصرف کالای فرهنگی این گروه از مخاطب، نسبت

به گذشته تغییرات جدی و متفاوتی داشته است. به عبارتی نشان رشد که در دو دهه پیش بر کتاب‌های کمک درسی، آموزشی و داستانی متمرکز بود؛ این روزها بایستی بتواند راهبرد خود را در بخش ساماندهی محصولات فرهنگی پرمصرف کودکان و نوجوانان همچون: بازی، انیمیشن، فیلم و سریال، موسیقی و ... مشخص و اعلام نماید.

نشان رشد و مسئله مرجعیت در مصرف کالای فرهنگی کودک و نوجوان

در ادبیات سیاست‌گذاری فرهنگی، «مرجعیت» زمانی شکل می‌گیرد که یک نهاد یا سازوکار بتواند اعتماد پایدار ذی‌نفعان را جلب کرده و در فرآیند تصمیم‌گیری آنان اثرگذاری واقعی داشته باشد. در حوزه ادبیات کودک و نوجوان، این مرجعیت باید هم‌زمان سه گروه اصلی را مخاطب قرار دهد: خانواده‌ها و معلمان به‌عنوان انتخاب‌گران و یا تسهیل‌گران کتاب، ناشران و پدیدآورندگان به‌عنوان تولیدکنندگان محتوا، و کودکان و نوجوانان به‌عنوان مخاطبان اصلی.

مطالعات وضعیت موجود ادبیات کودک و نوجوان در ایران نشان می‌دهد که با وجود حجم بالای تولید و مصرف کتاب در این حوزه، نظام‌های داوری و نشان‌های کیفی هنوز نتوانسته‌اند به مرجع اصلی انتخاب کتاب تبدیل شوند. شکاف معنادار میان آثار پرخواننده و آثار برگزیده در جشنواره‌ها، کاهش اعتماد عملی مخاطبان به داوری‌های رسمی، و تقدم ملاحظات سلیقه‌ای بزرگسالان بر تجربه زیسته کودک، از نشانه‌های تضعیف مرجعیت

نشان رشد اگر نتواند نقش «میانجی معتبر» میان سیاست‌گذار، تولیدکننده و مخاطب را ایفا کند، به تدریج به یک سازوکار اداری کم‌اثر تقلیل می‌یابد.

۳) غلبه نگاه اداری بر نگاه گفتمانی: نشان رشد بیش از آنکه یک برند فرهنگی زنده باشد، به صورت یک فرآیند سازمانی دیده می شود؛ در گفتگوهای انجام شده، کارشناسان و صاحب نظران به مسئله فرهنگ سازی عمومی نشان رشد تأکید می نمودند.

۴) فقدان راهبرد رسانه‌های منسجم: حضور کم رنگ در فضای رسانه‌ای و مجازی، موجب کاهش دیده شدن و اثرگذاری اجتماعی نشان رشد شده است.

پیشنهادهای راهبردی

با توجه به جایگاه سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی به عنوان متولی اصلی سیاست گذاری محتوای آموزشی و تربیتی کشور، احیای مرجعیت نشان رشد مستلزم اقداماتی هدفمند، تدریجی و نهادی از سوی این سازمان است. بر اساس پژوهش های انجام شده و گفتگوهای صورت گرفته در مجله حاضر، پیشنهادهای زیر به عنوان بسته سیاستی برای سازمان پژوهش ارائه می شود:

۱) بازتعریف مأموریت نشان رشد در اسناد بالادستی سازمان پژوهش

ضروری است نشان رشد از یک «فرآیند صرفاً ارزیابی» به یک «ابزار تنظیم‌گری کیفی» در زنجیره تولید و مصرف محتوای کودک و نوجوان بازتعریف شود. این بازتعریف باید به صورت صریح در اسناد مأموریتی، آیین نامه‌ها و ادبیات رسمی سازمان پژوهش منعکس شود تا پیام روشنی به ناشران، معلمان و خانواده‌ها ارسال گردد.

۲) توسعه اعطای نشان رشد در گستره مصرف کالای

فرهنگی کودک و نوجوان

باتوجه به گستره مصرف کودکان و نوجوانان و زیست رسانه‌ای آنان، پیشنهاد می شود سازوکارهای ارزیابی و تنظیم‌گری فراتر از کتاب به سایر محصولات فرهنگی همچون انیمیشن، فیلم و سریال، بازی و اسباب بازی و ... تسری پیدا کرده و در صورت وجود این سازوکارها می‌بایست به صورت هوشمندانه همراه با رصد محصولات جدید، روندهای تربیتی و مؤثر بر مخاطب را برای برنامه ریزان و سیاست گذاران تعلیم و تربیت ارائه نماید.

۴) همگرایی بین بخشی در آموزش و پرورش

باتوجه به بخش‌های مختلف در نهاد آموزش و پرورش همچون معاونت پرورشی و فرهنگی، سازمان تعلیم و تربیت کودک، معاونت ابتدایی و معاونت متوسطه ضروری است نشان رشد باتوجه به اعتباربخشی‌ای که از شورای عالی آموزش و پرورش در قالب مصوبه ۸۲۸ دریافت کرده، ضروری است که برای تأثیرگذاری هرچه بیشتر همگرایی مأموریتی در فعالیت‌های مشترک و یا اختصاصی بیش از پیش تقویت شود. بدیهی است که این همگرایی نیازمند همراهی و ائتلاف مدیران بخش‌های آموزش و پرورش است. به هر میزان که در ستاد آموزش و پرورش این همگرایی به وجود بیاید،

در سایر رده‌های آموزش و پرورش به ویژه مدرسه شاهد شناخته شدن نشان رشد خواهیم بود.

۳) تقویت پیوند نشان رشد با مدرسه به عنوان میدان اصلی اثرگذاری

پیشنهاد می شود سازمان پژوهش، نشان رشد را به صورت نظام مند در فرآیندهای مدرسه محور (کتابخانه‌های کلاسی، بسته‌های مکمل آموزشی، برنامه‌های ترویج خواندن) وارد کند تا معلمان و مدیران مدارس آن را به عنوان مرجع عملی انتخاب کتاب بشناسند. هرچند در سال‌های اخیر اقدامات مؤثر و خوبی در این زمینه انجام شده، اما نشان رشد در ستاد آموزش و پرورش شناخته شده تر است تا مدرسه به عنوان میدان اصلی تعلیم و تربیت.

۴) حرکت از دوری مقطعی به رصد مستمر بازار و مصرف

ایجاد یک سازوکار رصد مداوم تولید، توزیع و مصرف کتاب کودک و نوجوان، به سازمان پژوهش امکان می دهد تصمیم‌های مبتنی بر داده اتخاذ کند و نشان رشد را به یک نظام پویا و یادگیرنده تبدیل نماید. تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده و ارائه گزارش‌های راهبردی از وضعیت بازار و تعریف پژوهش‌های میدانی از مصرف کتاب توسط مخاطب در مدارس با همکاری پژوهشکده‌ها و اندیشکده‌ها می‌تواند نقش راهبردی سازمان را در بخش تعلیم و تربیت غیررسمی بیش از پیش پررنگ نماید.

۵) سرمایه گذاری برای گفتمان سازی و فرهنگ سازی نشان رشد

بدون حضور فعال و هدفمند در رسانه‌ها و فضای مجازی، نشان رشد امکان بازیابی مرجعیت اجتماعی را نخواهد داشت. سازمان پژوهش می‌تواند با روایت پردازی از فلسفه، معیارها و آثار منتخب، نشان رشد را از یک نشان اداری به یک ویژند قابل اعتماد فرهنگی تبدیل کند. این روزها، باتوجه به دسترسی مخاطبان به شبکه‌های اجتماعی، نقش میکرورسانه‌ها در مقایسه با سایر رسانه‌ها بسیار جدی و مؤثرتر شده است.

۶) هم‌راستاسازی نشان رشد با سیاست‌های کلان ترویج خواندن

اتصال عملی نشان رشد به سند تحول بنیادین، برنامه‌های ترویج خواندن و سیاست‌های مکمل آموزشی، می‌تواند آن را به اهرمی مؤثر برای تحقق اهداف کلان تربیتی کشور بدل کند.

نشان ادبی رشد، در صورت بازتعریف مبتنی بر دانش روز و واقعیت‌های میدان ادبیات کودک و نوجوان، می‌تواند به یکی از مهم‌ترین ابزارهای سیاست فرهنگی کشور بدل شود. احیای مرجعیت این نشان، نه از مسیر تشدید نظارت اداری، بلکه از طریق اعتمادسازی، مخاطب‌محوری و گفتمان سازی هوشمندانه امکان پذیر است. تصمیم امروز سیاست گذاران درباره نشان رشد، در عمل تصمیمی درباره آینده ذائقه فرهنگی نسل‌های آینده خواهد بود.

طرح سامان بخشی کتاب‌های آموزشی یک طرح ملی در وزارت آموزش و پرورش است

گفت‌وگو با علیرضا حاجیان‌زاده

از بنیانگذاران طرح ساماندهی منابع آموزشی و تربیتی
و مدیرکل اسبق دفتر انتشارات و فناوری آموزشی

تغییر نقش دفتر انتشارات از تولید کننده کتاب به حمایت کننده ناشران از طریق پایه‌گذاری ساماندهی منابع آموزشی، تدوین اولین استانداردها برای ناشران، تأیید کتاب‌های مناسب برای مخاطبان، تدوین اولین کتابنامه‌های رشد، معرفی کتاب‌های مناسب در انتهای کتاب‌های درسی، طراحی و اجرای سایت سامان کتاب، پایه‌گذاری و برگزاری جشنواره کتاب رشد و... از جمله فعالیت‌های اثرگذار و درخشان دوران مدیریت ایشان در دفتر انتشارات کمک آموزشی است.

نشریه رشد جوانه به بهانه برگزاری آیین اختتامیه بیست‌وسومین دوره جشنواره کتاب رشد درباره آنچه در دوران مدیریت ایشان در حوزه کتاب انجام شده است گفت‌وگویی با علیرضا حاجیان‌زاده انجام داده است که با هم می‌خوانیم:

علیرضا حاجیان‌زاده چهره‌ای شناخته شده در حوزه فعالیت‌های فرهنگی و آموزش و پرورش است. وی که فعالیت خود را از شورای مرکزی اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانش‌آموزان در سال ۱۳۵۸ آغاز کرد، در بخش‌های مختلف وزارت آموزش و پرورش به ایفای مسئولیت‌های مختلف پرداخت تا در سال ۱۳۷۹ به عنوان مدیرکل دفتر انتشارات کمک آموزشی وارد سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی شد. پس از آن به عنوان مدیرعامل به کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان رفت و پس از تأسیس سازمان ملی تعلیم و تربیت کودک به عنوان اولین رئیس این سازمان منصوب شد و در همان سازمان به افتخار بازنشستگی نائل آمد. طی ۹ سال فعالیت به عنوان مدیرکل دفتر انتشارات کمک آموزشی شمارگان مجلات رشد به ۴۰ میلیون نسخه افزایش یافت.

«چرخش تحولی از تولید به نظارت بر تولید کتاب»

باتوجه به اینکه در دوره مسئولیت شما سازوکار ارزیابی و بررسی کتابها انجام شد، ایده اولیه چگونه شکل گرفت؟

زمانی که وارد دفتر انتشارات کمک آموزشی شدم این دفتر در دو حوزه «تولید کتاب» و «تولید مجلات رشد» فعالیت داشت. در آن زمان در حوزه کتاب، فقط تولید انجام می شد و موضوع سامان دهی اصلاً مطرح نبود. کتابهایی که زمینه های پژوهشی داشتند مانند «چلچراغ»، «چهره های درخشان»، «خورشید ایران» و... از جمله کتابهایی بودند که در دفتر انتشارات تولید می شدند. سایر کتابهایی که باید سریع به بازار می رسیدند هم توسط انتشارات مدرسه که زیرمجموعه دفتر انتشارات بود تولید می شدند.

در آن دوران من به دنبال ایجاد تحول در این دفتر بودم. هدفم این بود که نقش دفتر انتشارات را از تولید کننده کتاب به یک نقش ملی تبدیل نمایم. البته هدف از تولید کتاب در آن زمان این بود که کتابهای تولید شده به عنوان نمونه برای ناشران عرضه شود تا آنها با ویژگی های کتاب خوب آشنا شوند. اما این کافی نبود. طی جلسات متعدد با مرحوم مهندس علاقه مندان، رئیس وقت سازمان پژوهش به این نتیجه رسیدیم که به جای تولید کتاب به سمت «نظارت بر تولید کتاب» برویم که یک چرخش تحولی در مأموریت های دفتر و سازمان محسوب می شد. بنابراین کمیته ای تشکیل دادیم تا بررسی شود که چه فرایندهایی باید طی شود. خروجی جلسات این کمیته «طرح سامان بخشی کتابهای آموزشی» بود. این طرح گامهایی داشت که به ترتیب باید اجرایی می شدند.

«شکل گیری طرح سامان بخشی کتابهای آموزشی»

اجرای سازی سازوکار ارزیابی و نظارت بر تولید کتاب چگونه و طی چه مراحل انجام پذیرفت؟

گام اول: استانداردسازی

گام اول در این فرایند، استانداردسازی بود. با تدوین استانداردها به ناشرین اعلام کردیم که کتاب مناسب چه کتابی است. این استانداردها باید در حوزه های مختلف مانند کتابهای آموزشی، کتابهای خواندنی و داستانی و... تدوین می شدند. برای تدوین استانداردها کمیته های مختلفی تشکیل شد و در تدوین استاندارد از راهنمای برنامه درسی که در دفتر تألیف تدوین شده بود، استفاده شد. استانداردها با موضوعات مختلف تولید شدند و در اختیار ناشران قرار گرفتند.

گام دوم: ارزیابی کتابهای ناشران

در گام دوم، فرایند بررسی کتابهای ناشران را ایجاد کردیم. یعنی زمانی که استانداردها تولید و در اختیار ناشران قرار گرفت، فراخوانی منتشر شد که کتابهایی که بر اساس این استانداردها تولید شده اند در چرخه بررسی و ارزیابی قرار بگیرند. در این فرایند

کتابها «تأیید» و یا «رد» می شدند. به ناشران دلایل رد کتابها اعلام و ناشر نیز آن موارد را اصلاح می کرد.

البته در این فرایند، ارتباط با ناشران معضل بزرگی بود. آنها تا مدت ها دفتر انتشارات و انتشارات مدرسه را را رقیبهایی می دانستند که با بودجه دولتی کتاب چاپ می کنند و مخاطب فراوان دارند، بنابراین حاضر به هیچ تعاملی نبودند. طی جلسات متعددی که با ناشران برگزار کردیم برای آنها جا انداختیم که ما رقیب نیستیم و هدفمان کمک و حمایت از آنها است. اما آنها به راحتی این مسئله را نمی پذیرفتند. در نهایت با برگزاری جلسات متعدد و طی یک فرایند عملیاتی توانستیم اعتماد آنها را جلب کنیم. در این زمان برخی ناشران آموزشی که به هیچ عنوان در چارچوب آموزش و پرورش نبودند متقاعد شدند که کتابهایی را تولید کنند که در قالب استانداردهای دفتر انتشارات باشد. حتی در جشنواره کتاب رشد هم کتابهایشان برگزیده می شد. در آن زمان با زحمت زیاد توانستیم یک بخشی از این اتصال و ارتباط را برقرار کنیم.

گام سوم: فعالیت های ترویجی برای معرفی کتاب

گام سوم معرفی کتابهای ناشران به مخاطبان هدف بود. برای معرفی این کتابها چند کار انجام دادیم. یکی از آنها کتابنامه های رشد بود. در این کتابنامه ها، تصویر کتاب به همراه یک شرح مختصر و توصیفی معرفی می شد. کتابنامه ها در واقع مهر تأییدی بود بر اینکه این کتاب مورد تأیید سازمان پژوهش قرار گرفته است. در آن زمان هنوز به سمت نشان رشد نرفته بودیم. به جای آن طی نامه ای با امضای مدیرکل دفتر کمک آموزشی به ناشر اعلام می کردیم که این کتاب مورد تأیید است و آنها هم در صفحه اول چاپهای بعدی کتاب، نامه تأییدیه را چاپ می کردند.

نوع دیگری از معرفی کتاب هم استفاده از صفحات پایانی کتابهای درسی بود. در این مرحله طی توافق با دفتر تألیف کتابهای درسی در پایان کتابهای درسی پنج یا شش صفحه به معرفی کتابهای مناسب اختصاص داده شد. معرفی کتابهای ناشران در انتهای کتابهای درسی که تیراژ میلیونی داشتند، تأثیر مثبتی در فروش ناشران داشت و همین مسئله باعث جلب اعتماد آنها شد.

گام چهارم: طراحی سایت سامان کتاب

گام دیگری که در این زمینه برداشته شد، طراحی و ایجاد «سایت سامان کتاب» بود. در این سایت هم فهرست کتابهای مناسب که دارای استانداردهای دفتر کمک آموزشی بودند در دسترس مخاطبان قرار می گرفت. برای معرفی کتابهای مناسب امکانات متعددی را برای ناشران فراهم کرده بودیم.

خانواده ها باید می دانستند که

هر کتابی که از وزارت ارشاد

مجوز چاپ دارد، کتاب مناسبی

برای دانش آموزان نیست. هدف

مادر این مرحله، فرهنگ سازی

خرید کتاب مناسب توسط

خانواده ها بود

گام پنجم؛ فرهنگ‌سازی عمومی

در گام بعدی به دنبال فرهنگ‌سازی عمومی بودیم. در این مرحله خانواده‌ها باید می‌دانستند که هر کتابی که از وزارت ارشاد مجوز چاپ دارد، کتاب مناسبی برای دانش‌آموزان نیست. هدف ما در این مرحله، فرهنگ‌سازی خرید کتاب مناسب توسط خانواده‌ها بود. در همین زمان بود که موضوع برگزاری «جشنواره کتاب»

را مطرح کردیم تا از طریق آن کتاب‌های

مناسب معرفی شوند. جشنواره کتاب رشد

در کنار کتابنامه‌های رشد و کتاب‌های

درسی منابع مناسب را به خانواده‌ها، مدارس

و دانش‌آموزان معرفی می‌کرد. در سال‌های

آغازین برگزاری جشنواره، هر سال را به یک

دوره تحصیلی اختصاص دادیم. در سال اول

با کتاب‌های دوره ابتدایی شروع کردیم، سال

دوم با کتاب‌های دوره راهنمایی و سال سوم

با کتاب‌های دوره دبیرستان برگزار شد. در

سال‌های بعد همه پایه‌ها ادغام شدند. سپس بازخوردهای این

طرح را ارزیابی کردیم. نتیجه کار نشان از موفقیت آن داشت.

طرح را برای شورای عالی آموزش و پرورش ارسال کردیم و زمانی

که این طرح در قالب مصوبه ۸۲۸ تصویب شد، من از سازمان

پژوهش به کانون پرورش منتقل شده بودم. موضوع «نشان رشد»

و «استانداردسازی منابع آموزشی و تربیتی» در زمان مدیریت

بنده در دفتر انتشارات کمک آموزشی شروع شد و خوشحالم که

تاکنون نیز ادامه دارد.

والدی که نشان رشد را در جلد

کتاب می‌بیند با علم به اینکه:

«این کتاب مورد تأیید وزارت

آموزش و پرورش است»

آن را برای فرزندش خریداری

نماید. چون آموزش و پرورش

برای تمام خانواده‌های ایرانی از

مقبولیت برخوردار است.

نشان رشد در واقع همان نشان استاندارد آموزش و پرورش بود که در شروع کار صلاح نبود اینگونه مطرح کنیم. طرح ساماندهی منابع آموزشی بعد از گذشت هشت سال از اجرا، ابتدا در شورای هماهنگی علمی و در سپس در هیئت امنای سازمان به تصویب رسید. اما برای اینکه این طرح در همه بخش‌های آموزش و پرورش لازم‌الاجرا شود باید در مرجع بالاتری تصویب می‌شد. به همین دلیل به شورای عالی آموزش و پرورش ارسال شد و من چند جلسه برای دفاع از طرح به شورا رفتم و در نهایت در قالب مصوبه ۸۲۸ تصویب شد.

امروز پس از سال‌ها از ابلاغ این مصوبه، شاهد هستیم که نشان رشد برای افرادی که در حوزه کتاب و نشر فعالیت می‌کنند از اهمیت خاصی برخوردار است و خانواده‌هایی را می‌بینیم که برای خرید کتاب مناسب به دنبال نشان رشد در آن کتاب هستند. انتشارات منادی تربیت که در سال‌های دور رقیب انتشارات مدرسه بود، امروز برای تجهیز کتابخانه‌های مدارس فقط از کتاب‌های دارای نشان رشد خریداری می‌کند.

سختی کار در ابتدا خیلی زیاد بود. اغلب با مقاومت‌های ناشران مواجه می‌شدیم. بسیاری از افراد هم در آموزش و پرورش می‌گفتند که باید جلوی انتشار کتاب‌های غیراستاندارد را بگیریم و اجازه ندهیم چنین کتاب‌هایی تولید شوند. اما ما نگاه مثبت و حمایتی داشتیم. به دلیل این که به کتاب‌های درسی و همه مدارس دسترسی داشتیم بسیاری از ناشران به سمت ما آمدند و در جشنواره کتاب رشد هم شرکت می‌کردند.

«حفظ مرجعیت جشنواره و نشان رشد»

برای مرجعیت یافتن جشنواره کتاب رشد و در ادامه نشان

رشد چه اقداماتی انجام گرفت؟

زمانی که در دفتر انتشارات کمک آموزشی حضور داشتم تلاش کردم که خانواده‌ها را با جریان نشان رشد پیوند بدهم اما در آن زمان فضای موجود اجازه این کار را نمی‌داد. در آن زمان کانون پرورش فکری خود را مرجع می‌دانست. هنوز هم به صورت کامل به دنبال دریافت نشان رشد نیست. آن‌ها به مرگ کانون اتکا دارند و خانواده‌ها نیز با مشاهده آن به راحتی کتاب را خریداری می‌کنند. نشان رشد هم باید به همین شکل بین خانواده‌ها اعتبار پیدا کند. یعنی والدی که نشان رشد را در جلد کتاب می‌بیند با علم به اینکه: «این کتاب مورد تأیید وزارت آموزش و پرورش است»، آن را برای فرزندش خریداری نماید. چون آموزش و پرورش برای تمام خانواده‌های ایرانی از مقبولیت برخوردار است. اما در همین وزارتخانه افرادی هستند که هنوز با نشان رشد آشنایی ندارند.

من الان از طریق یک مجموعه خیریه با مدارس مناطق محروم سروکار دارم. در این مجموعه ملاک تجهیز کتابخانه‌های مدارس این مناطق را کتاب‌هایی گذاشتیم که نشان رشد داشته باشند. اما

«اعتباربخشی به سازوکار نظارت و ارزیابی»

برای اعتباربخشی به ارزیابی و نظارت بر کتاب، اشاره

کردیم که مصوبه ۸۲۸ در شورای عالی آموزش و پرورش به

تصویب رسید؛ در خصوص ضرورت چنین مصوبه‌ای و مسیر

تحقق آن بفرمایید.

از زمانی که استانداردهای منابع آموزشی را آغاز کردیم مدت

زیادی طول کشید تا موفق به جلب اعتماد ناشران و فرهنگ‌سازی

در خانواده‌ها شدیم. برای رسیدن به این نقطه تلاش‌های زیادی

صورت پذیرفت اما در نهایت موفق شدیم. هدف ما از اینکه به

دنبال تصویب این طرح در شورای عالی آموزش و پرورش بودیم

الزام رعایت این اصول از سمت همه ارکان آموزش و پرورش

بود. بخش‌هایی مانند معاونت پرورشی که مسئولیت تجهیز

کتابخانه‌های مدارس را بر عهده داشت، کانون پرورش فکری،

انجمن اولیا و مربیان، ناشران دولتی و... همه باید از این طرح

تعجب می‌کردند. موضوع نشان رشد هم زمانی مطرح شد که

تقریباً فرهنگ و ضوابطش ایجاد شده بود و زیرساخت‌ها آن فراهم

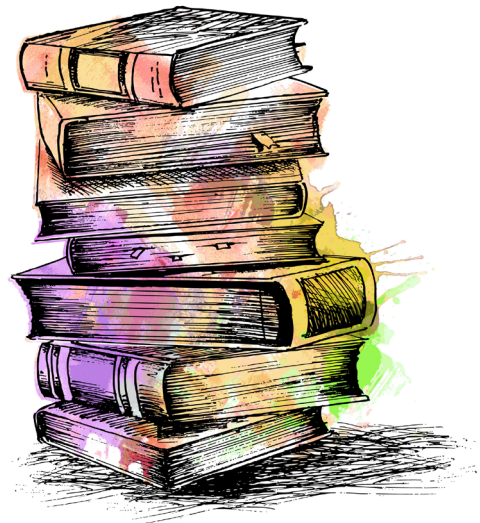
شده بود.

مطمئنم بسیاری از خیریه‌ها از وجود چنین نشانی بی‌اطلاع هستند. از سال ۱۳۷۹ که طرح سامان‌بخشی را شروع کردیم تا حدود پنج، شش سال بعد طبیعی بود که این طرح ناشناس باشد. در آن زمان تلاش کردیم از طریق کتاب‌های درسی، سایت سامان‌کتاب، کتابنامه رشد و جشنواره این طرح را معرفی کنیم. اما بعد از گذشت این سال‌ها هنوز شاهد هستیم که این نشان در میان مخاطبان و ناشران جا نیفتاده و نیاز به معرفی بیشتر دارد.

«نقش حمایتی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی»

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی چگونه می‌تواند از در تنظیم‌گری و هدایت‌گری ایفای نقش کند؟

تغییر نام دفتر انتشارات کمک آموزشی یکی از برنامه‌هایی بود که در دست اجرا داشتیم. کلمه «کمک آموزشی» به نظرم کلمه

خوبی نبود. حتی در نام‌گذاری کتابنامه و جشنواره کتاب هم از «کتاب‌های آموزشی» استفاده کردیم. اعتقاد داشتیم هر کتابی اعم از کمک‌آموزشی یا داستان می‌تواند آموزشی و آموزنده باشد. حتی کتاب‌های فیزیک، شیمی، تاریخ و... اگر آموزنده باشند به عنوان کتاب آموزشی تلقی می‌شوند.

در آن زمان نقش جدیدی برای سازمان پژوهش تعریف کردیم. بنا شد سازمان به جای تولید کتاب، کتاب‌های مناسب ناشران را به شبکه توزیع معرفی نماید و بدین ترتیب زمینه‌سازی افزایش شمارگان و فروش ناشران را فراهم کردیم. با همین شبکه به اجرایی‌تر شدن نقش مراکز مثل منادی تربیت و کانون پرورش کمک کردیم که کتاب‌هایشان به دست مخاطب برسد.

موضوعی که باید به آن توجه ویژه شود آن است که در کتابخانه مدارس و خانه‌ها باید حتماً دسته‌بندی سنی رعایت شود. انتخاب کتاب مناسب برای هر گروه سنی، یکی از موضوعاتی است کمتر به آن توجه می‌شود. برخی افراد همین که قفسه‌های کتابخانه

را پر از کتاب ببینند خوشحال می‌شوند اما به این موضوع توجه نمی‌کنند که رده‌بندی سنی و هدایت دانش‌آموز به سمت کتاب مناسب مهم است.

موضوع زنگ کتابخانه یکی از موضوعاتی است که الان در خیریه‌ها دنبال می‌کنیم. تولید کتابی با محتوای متناسب با خواسته‌های مخاطب و تجهیز کتابخانه‌ها بخشی از جریان است، باید حتماً موضوع کتاب‌خوانی دانش‌آموزان نیز رصد شود.

جامعه خیرین مدرسه‌ساز سال‌هاست در ساخت مدارس فعالیت می‌کند. این مجموعه مدتی است که طرح مدرسه‌یاری را هم در کنار مدرسه‌سازی آغاز کرده است. در این طرح روی موضوعات مختلفی از جمله بازماندگی از تحصیل، آموزش مدیران مدارس، کمک مدارس قوی به مدارس ضعیف با عنوان طرح خواهر خواندگی و همچنین موضوع کتاب و کتاب‌خوانی تمرکز شده است.

در بخش کتاب طبق توافقی که با انتشارات منادی تربیت داشتیم بنا شد تمام مؤسسات خیریه و افراد خیری که در حوزه کتاب فعال هستند از طریق همین انتشارات کتاب‌ها را برای مدارس ارسال کنند. منادی تربیت تنها انتشاراتی است که فقط کتاب‌های دارای نشان رشد را از ناشران مختلف خریداری می‌نماید. اما برخی از ناشران تمایل دارند مستقیم کتاب‌هایشان را برای مدارس ارسال

کنند که ما از آن‌ها می‌خواهیم از طریق دریافت نشان رشد این کار را انجام بدهند. سازمان پژوهش باید ارتباط بیشتری با مدارس برقرار کند. من احساس می‌کنم الان این ارتباط قطع شده است.

در حوزه کتاب و کتاب‌خوانی باید ساختاری ایجاد شود که همه ارکان پای کار باشند.

شما ببینید رئیس محترم جمهوری برای

این موضوع وقت می‌گذارند پس وزیر هم باید پای کار بیاید. به نظرم لازم است درباره موضوع کتاب قوانین جدیدی در شورای عالی آموزش و پرورش تصویب شود تا همه موظف به فرهنگ‌سازی شوند. سازمان پژوهش از یک زمانی از تولید جدا شد و به سمت نقش راهبردی رفت. الان هم به نظرم سازمان نباید کتاب درسی تولید کند. می‌تواند نقش راهبردی خودش را در کتاب درسی داشته باشد و ناشران کتاب درسی تولید کنند. برای مثال می‌شود چند عنوان کتاب ریاضی داشت و مدیران آموزش و پرورش هر منطقه کتاب ریاضی مورد نظر خودشان را انتخاب نمایند. سازمان باید نقش راهبردی ایفا نماید و توزیع را هم به مراکز منادی تربیت بسپارد. سازمان تولید کننده محصولات آموزشی را به خوبی می‌شناسد، خوب است که به عنوان یک نهاد دولتی واسطه بین ناشران و مخاطب کتاب‌ها بشود که کتاب‌ها مستقیم وارد مدرسه شوند. تنها جایی که می‌تواند در این حوزه ورود کند سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی است.

خانواده‌ها باید می‌دانستند که

هر کتابی که از وزارت ارشاد

مجوز چاپ دارد، کتاب مناسبی

برای دانش‌آموزان نیست. هدف

مادر این مرحله، فرهنگ‌سازی

خرید کتاب مناسب توسط

خانواده‌ها بود

کتاب، ناشر و آموزش و پرورش؛ پشت صحنه اجرای مصوبه ۸۲۸

گفت‌وگو با محمد ناصری

مدیرکل اسبق دفتر انتشارات و فناوری آموزشی

مجلات با این دفتر همکاری کرد. در آن زمان توانست افراد صاحب قلم را در آموزش و پرورش شناسایی و برای همکاری با مجلات رشد جذب کند. ناصری تا اوایل سال ۱۳۸۰ با سازمان پژوهش به عنوان معاون مجلات همکاری کرد و سپس به کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان منتقل شد. حدود هفت سال بعد به دعوت رئیس وقت سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی به عنوان مدیرکل دفتر انتشارات و فناوری آموزشی به سازمان بازگشت و تا زمان بازنشستگی در سال ۱۳۹۸ در این کسوت حضور داشت. اجرای «مصوبه ۸۲۸» شورای عالی آموزش و پرورش از جمله اقداماتی بود که در دوره مسئولیت وی در این دفتر انجام شد.

محمد ناصری از دوران راهنمایی در مسجد جوادالائمه (ع) وارد فضای نویسندگی شد و در همان فضا نیز با مجلات پیک آشنا شد. اولین داستان‌های او سال ۱۳۵۹ در کتاب «بچه‌های مسجد» منتشر شد و مدتی نیز مسئول صفحه‌های مذهبی مجله «کیهان بچه‌ها» بود. وی در سال ۱۳۷۴، زمانی که به عنوان مدیر و معلم در مدرسه فعالیت داشت، به دعوت مدیرکل وقت دفتر انتشارات به عنوان سردبیر مجله «رشد جوان» وارد سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی شد؛ دو سال بعد نیز به عنوان معاون

در آستانه برگزاری اختتامیه بیست و سومین دوره جشنواره ملی کتاب رشد، نشریه جوانه درباره فرایند اجرای مصوبه ۸۲۸، و تجربه‌ها و فعالیت‌های ارزشمند و تأثیرگذار دوره مدیریت ایشان که ظرفیت‌های جدیدی را در سازمان پژوهش ایجاد کرد، گفت‌وگوی اختصاصی با وی انجام داده است که با هم می‌خوانیم:

مصوبه ۸۲۸ شورای عالی آموزش و پرورش چگونه شکل گرفت و چه هدفی را دنبال می‌کرد؟

این مصوبه در زمان سرپرستی دکتر محسن پور بر وزارت آموزش و پرورش در جلسات شورای عالی آموزش و پرورش مطرح شد. در آن سال، اعضای شورا افرادی باتجربه و مطرح و مدافع این رویکرد در آموزش و پرورش بودند و تلاش می‌کردند مصوبه پیش برود. هدف این مصوبه، ایجاد یک فرایند قاعده‌مند برای ارزیابی، هدایت و اعتباربخشی به محتوایی بود که قرار است در مدارس مورد استفاده قرار گیرد.

«نشان رشد» تجربه‌ای موفق در سیاست‌گذاری فرهنگی آموزش و پرورش است؛ تجربه‌ای که نشان داد با نگاه تربیتی، ساختار شفاف و تعامل هوشمندانه با ناشران، می‌توان جریان تولید محتوا را به نفع مدرسه و دانش‌آموز هدایت کرد. استمرار این مسیر، نیازمند هماهنگی درون‌وزارتی و تقویت مرجعیت نهادی آموزش و پرورش است.

اجرای این مصوبه در ابتدا با چه واکنش‌هایی مواجه شد؟

بعد از ابلاغ مصوبه ۸۲۸، عکس‌العمل‌های ناشران را رصد کردیم. برخی به راحتی با این مصوبه همراه شدند؛ اما برخی ناشران بزرگ کمک‌آموزشی که قدرت زیادی هم داشتند با برگزاری جلسات متعدد و به مرور، تا حدی همراه می‌شدند. در ابتدای اجرای مصوبه، فقط ۱۸ درصد کتاب‌های منتشر شده مطابق استانداردهای سازمان پژوهش بودند و بیش از ۷۰ درصد کتاب‌ها با این استانداردها مغایرت داشتند؛ متأسفانه این کتاب‌ها به راحتی وارد مدارس می‌شدند. سازمان پژوهش نیز تلاش کرد از طریق بازرسی موضوع را پیگیری کند که آن زمان خیلی نتیجه مطلوبی نمی‌گرفت.

به مرور زمان، ناشران استانداردهای بخش‌هایی مثل ادبیات، تاریخ، داستان و حوزه‌های مشابه را جدی گرفتند. مثلاً سال اول، حدود ۵۰ درصد و سال بعد بیش از ۷۰ درصد با استانداردها همراهی داشتند. در جشنواره‌های کتاب رشد نیز تقریباً همه برگزارندگان از حوزه داستان، تاریخ و بخش‌های غیر کمک‌آموزشی بودند؛ فقط در موارد خاص یک ناشر کمک‌آموزشی نیز انتخاب می‌شد. به این ترتیب، موج ناشران کتاب‌های کمک‌آموزشی کمی کنترل شد و جریان کتاب‌های غیر کمک‌آموزشی همراه‌تر شد. سازمان هم از طریق جشنواره‌ها، ناشران را تشویق و از آن‌ها تقدیر می‌کرد.

هدف مصوبه ۸۲۸ این بود که با حمایت از بخش خصوصی آن را وارد حوزه‌های کند که دغدغه وزارت آموزش و پرورش است تا بتواند بر آن نظارت داشته باشد و با راهنمایی‌های خود تولید محتوا را هدایت کند. سپس در جشنواره‌ها از آن‌ها حمایت کند و نویسندگان و کتاب‌های خوب را به جامعه مخاطب معرفی کند؛ یعنی تلاش برای گسترش فرهنگ کتاب‌خوانی و ارتقای نویسندگان کیفی.

مهم‌ترین موانع اجرای مصوبه چه بود؟

یکی از چالش‌های جدی، تبلیغات گسترده ناشران کمک‌آموزشی در رسانه ملی و نبود هماهنگی نهادی بود. در شورای سیاست‌گذاری تلویزیون، نمایندگان بخش‌های مختلف از جمله اداره بازرگانی صداوسیما حضور داشتند که قائل به غیرقانونی بودن این تبلیغات نبودند. با پیگیری‌هایی متعددی که از سمت سازمان انجام شد، متوجه شدیم این ناشران مجوز را از ادارات کل آموزش و پرورش - که از روال ارائه مجوز بی‌اطلاع بودند - می‌گرفتند و متأسفانه اداره بازرگانی صدا و سیما هم با آن‌ها همکاری می‌کرد. در همین دوران بود که به اتفاق جمع محدودی از مسئولین فرهنگی کشور خدمت مقام معظم رهبری رسیدیم. در آن جلسه، من درباره این موضوع به ایشان عرض کردم: «داستان تلویزیون این‌طور است و با این شرایط هرچه رشته می‌کنیم، پنبه می‌شود. هر فرصتی که وجود دارد، از دست می‌رود» و تأکید کردم با تمام این اتفاقات، سازمان پای این مصوبه خواهد ایستاد.

از دیگر مشکلاتی که در این زمینه وجود داشت، حضور برخی از نویسندگان یا ناشران به عنوان مؤلف کتاب‌های درسی در سازمان پژوهش بود. «دکتر محمدیان» بارها در جلسات شورای مدیران سازمان درخصوص خلأهای کتاب‌های درسی به مدیران کل دفاتر تألیف تذکر داده بود اما حضور چنین افرادی در دفاتر تألیف کارها را سخت می‌کرد. هر کاری از سمت ما، با مقاومت این افراد مواجه می‌شد و کارها عملاً پیش نمی‌رفت.

وقتی رئیس گروه یک بخش، خودش مدیرمسئول انتشارات باشد، طبیعی است که تضاد منافع پیش می‌آید و کارها گره می‌خورد. دفاتر تألیف باید به این موضوع توجه ویژه‌ای داشته باشند که افرادی که به عنوان مؤلف با آن‌ها همکاری می‌کنند نباید در انتشارات بخش خصوصی فعالیت داشته باشند. طبق مصوبه ۸۲۸، معاونت

ساماندهی منابع آموزشی و تربیتی موظف بود هر محتوایی که از سمت ناشران به سازمان می‌رسد را بررسی و ارزیابی کند و با استانداردها بسنجند؛ اما از آنجا که، «حرمت امام‌زاده را متولی‌اش نگه می‌دارد»؛ ما در سازمان درگیر تعارض منافع بودیم، پس

نشان رشد یک «نشان ملی» است؛ وقتی ناشر «نشان رشد» راروی جلد کتاب درج می‌کند، مطمئن باشید یک ناشر حرفه‌ای است و معنایش این است که خانواده‌ها به این نماد اعتماد دارند و برایشان مهم است.

چگونه می‌توانستیم محتواها را عادلانه داوری کنیم؟ نویسندگان باید یا در دفتر تألیف کتاب‌های درسی حضور داشته باشند یا در بخش خصوصی؛ انتخاب با خود فرد است، اما نباید هر دو را هم‌زمان انجام می‌داد.

برای ارزیابی کتاب‌ها چه اصولی را ضروری می‌دانستید؟

اولین اصل؛ پایبندی به زمان بود. وقتی ناشر کتاب را برای ارزیابی به دبیرخانه ارسال می‌کند، باید زمان برای او رعایت شود و پروسه ارزیابی نباید بیش از زمان معمول طول بکشد.

اصل بعدی پرهیز از اعمال سلیقه شخصی کارشناسان در پروسه ارزیابی کتاب‌ها بود. یک کارشناس نباید کتابی را به دلیل اشکالات تکنیکی در داستان‌نویسی رد کند. کارشناس ارزیاب تنها می‌تواند درباره انطباق با معیارهای حوزه آموزش و پرورش نظر دهد، نه درباره کیفیت داستانی یا سبک نویسنده. قوی یا ضعیف بودن معیارهای داستانی فقط باید بر اساس خطمشی آموزشی و ارزش‌های ایرانی - اسلامی بررسی شود. حوزه‌هایی مثل سبک ایرانی - اسلامی و مبانی دینی، مرزهای ورود کارشناسان هستند، نه سلیقه فردی در داستان‌نویسی.

حوزه آموزش و پرورش باید خط قرمز ارزیابان کتاب‌ها باشد و سلیقه شخصی داوران یا کارشناسان نباید در رد یا تأیید داستان‌ها دخیل باشد. این موضوع در داستان‌های تألیفی جدی‌تر است، چون تألیف هزینه و زمان بیشتری می‌برد و باید ارزش بیشتری داشته باشد. ما در جشنواره‌ها هم همیشه تأکید داشتیم که باید کتاب‌های تألیفی در اولویت قرار بگیرند؛ هر چند کار ترجمه قابل احترام است اما تألیف اهمیت بالاتری دارد.

برای تقویت اجرای مصوبه چه باید کرد؟

مشکل اصلی ما نه از بخش بیرونی، که از داخل آموزش و پرورش

است. دفاتر تألیف کتاب‌های درسی، معاونت پرورشی، انتشارات مدرسه، انتشارات منادی تربیت و... باید با هم هماهنگ باشند. مصوبه ۸۲۸ متعلق به وزارت آموزش و پرورش است که سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی مجری آن است و همه ارکان باید از آن حمایت کنند. در سال‌های ابتدایی اجرای مصوبه، تقریباً همه بخش‌های آموزش و پرورش و سازمان پژوهش با آن همراه بودند، اما به مرور این همراهی کم‌رنگ شد و ظاهراً برخی واحدهای داخلی برخلاف آن عمل می‌کنند. در این خصوص باید تلاش شود تا ارتباط بیشتری با افراد کلیدی برقرار گردد. مثلاً مدیرعامل انتشارات منادی تربیت باید

بداند مستندها و محتوایی که هر سال معرفی می‌کنند، باید مطابق

این مصوبه تهیه شود. تعداد کتاب‌ها هم کم نیست و اگر این تعامل برقرار شود، مسیر اجرا هموارتر می‌شود. جشنواره کتاب رشد یکی از سرمایه‌های مهم آموزش و پرورش است، به‌ویژه به دلیل استمرار و اعتبار کارشناسی آن. جشنواره نباید به تقدیر محدود شود. آثار برگزیده باید وارد چرخه خرید کتابخانه‌های مدارس و نهادهای مرتبط شوند. این کار هم به ناشر انگیزه می‌دهد و هم به مدرسه کمک می‌کند.

به نظر شما که امروز با عنوان تولیدکننده محتوا فعالیت می‌کنید، آموزش و پرورش چه کاری لازم است انجام دهد تا حمایت از ناشران بیشتر و کارآمدتر باشد؟

آموزش و پرورش در برخی بخش‌ها نقش خود را ایفا کرده، ولی بخش‌هایی دیگر هنوز به دلایل مختلف، مصوبه ۸۲۸ را در عمل رعایت نمی‌کنند. برای مثال: در جشنواره کتاب رشد همه ناشران می‌توانند کتاب‌های خود را ارسال کنند، اما حدود ۲۰ درصد ناشران در این جشنواره شرکت نمی‌کنند. این یعنی یک بخش مهم از تولیدات آموزشی خارج از سیستم قرار می‌گیرد. کتاب‌های برگزیده جشنواره رشد می‌توانند برای خرید توسط کتابخانه‌های مدارس و کانون پرورش فکری به صورت فرایندی توزیع شوند. این کار باعث می‌شود ناشران و نویسندگان رضایت و انگیزه بیشتری برای تولید محتوا داشته باشند و چرخه حمایت آموزشی تکمیل شود.

به نظر لازم است بخشی از زمان صرف «روشن کردن جایگاه مصوبه ۸۲۸ برای مقام تصمیم‌گیر غیرسازمانی» شود. بسیاری از مدیران و تصمیم‌گیران تازه‌کار، اطلاعات کافی از این مصوبه و فرآیندهای مرتبط ندارند و باید به نحوی مطلع شوند. بسیاری از مدیران حتی با اختیار زیاد، اطلاعات و تجربه کافی برای تصمیم‌گیری مؤثر ندارند. به نظر باید «آموزش و توجیه درون‌سازمانی» برای مدیران و مسئولان تقویت شود تا مصوبه ۸۲۸ و نقش سازمان پژوهش و جشنواره‌ها به درستی درک و اجرا شود. این اقدام ارتباط بین ناشران، مدارس، کانون پرورش و وزارت آموزش و پرورش را شفاف و کارآمد می‌کند.

در این فرایند، ناشران چقدر نقش خواهند داشت؟

ناشران از نشان رشد استفاده می‌کنند. وقتی ناشر «نشان رشد» را روی جلد کتاب درج می‌کند، مطمئن باشید یک ناشر حرفه‌ای است و این تصمیم را صرفاً احساسی نمی‌گیرد؛ جنبه اقتصادی آن را هم می‌سنجد. وقتی چنین نشانی روی جلد کتاب آورده می‌شود، معنایش این است که خانواده‌ها به این نماد اعتماد دارند و برایشان مهم است. به همین دلیل است که می‌گویم نشان رشد یک «نشان ملی» است؛ نه یک نشان محدود اداری. زمانی که اقتصاد نشر بخواد رشد کند، کمک اصلی باید از طرف ناشر و خانواده باشد، نه

فقط وزارت ارشاد. اگر این دو محور فعال شوند، صنعت نشر با جهش واقعی مواجه خواهد شد. نکته مهم این است که خانواده و مدرسه بدانند: «کتاب‌های برگزیده جشنواره رشد، کتاب‌هایی هستند که خریدشان برای مدرسه توصیه و تضمین می‌شود.» باید جلسات مرتبی به صورت سالانه با ناشران برگزار شود؛ جلسات رو در رو یا جلسات اختصاصی تا صحبت‌ها و تبادل نظر صورت گیرد. همچنین می‌توان جلسات عمومی هم داشت. ما تلاش کردیم با ناشران رابطه دوستانه داشته باشیم، حتی ناشران کمک‌آموزشی که قبلاً ارتباط زیادی با آن‌ها نداشتیم، تقریباً همه تعاملات را برقرار کردیم و واقعاً تعامل با برخی ناشران بسیار سخت بود.

جناب‌عالی برای معرفی این کتاب‌ها به مخاطبان چه پیشنهادی دارید؟

سال گذشته در حوزه ابتدایی حدود ۱۵۰۰ کتاب تأیید شده است. اگر فهرست این کتاب‌ها تا ماه آبان به دست مخاطبان برسد، خوب است؛ در غیر این صورت، رونمایی از این فهرستگان می‌تواند به عنوان یکی از برنامه‌های سالانه ساماندهی در هفته کتاب یا زمان مناسب دیگری - مثلاً بازگشایی مدارس - اجرا شود.

با تفکیک موضوعی، می‌توان این ۱۵۰۰ کتاب را به یک پنجم کاهش داد؛ مطمئن باشید که این ۵۰۰ کتاب را مدیران خواهند دید. با استفاده از رمزینه، اطلاع‌رسانی در سایت و... می‌توان به صورت دائمی خیرسازی کرد.

پیشنهاد می‌کنم نشان رشد در باغ کتاب قرار گیرد و کتاب‌ها - براساس حوزه کودک و نوجوان یا موضوعات دیگر - نمایش داده شوند و به‌طور دوره‌ای تغییر کنند. وقتی خانواده‌ها به آنجا مراجعه می‌کنند، ابتدا کتاب‌های دارای نشان رشد را ببینند و بعد سراغ سایر کتاب‌ها بروند. این کار باعث می‌شود کتاب‌ها خاص شوند و خانواده‌ها به راحتی انتخاب کنند.

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی چه نقشی دارد؟

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی قلب وزارت آموزش و پرورش است. در شرایطی که پیش آمد - حتی زمانی که مدارس تعطیل شد - باید نهایت تلاش انجام شود تا ناترازی ایجاد نشود و شورای عالی انقلاب فرهنگی حداقل یک چارچوب جدی را حفظ کند. زمانی که ساماندهی کتاب شکل گرفت، همه چیز آماده شد، ولی اگر الان بخواهیم ۵۰ هزار کتاب را ارزیابی کنیم اما هیچ چیزی در سامانه‌ها دیده نشود، معلم نمی‌تواند کتابخانه‌ها را تجهیز کند.

اگر مجدداً در این حوزه مسئولیت داشتید، چه کارهایی را در اولویت انجام قرار می‌دادید؟

به نظر من، آموزش و پرورش در برخی بخش‌ها نقش خودش را درست ایفا کرده، اما در بخش‌های دیگر، به دلایل مختلف، عملاً

آن نقش را نپذیرفته است. وقتی مصوبه ۸۲۸ اعلام می‌کند که در نهایت یک جشنواره برگزار خواهد شد و در این جشنواره تعدادی کتاب به‌عنوان «کتاب برگزیده» یا «کتاب تقدیری» انتخاب می‌شوند، هیچ ناشری محدود نمی‌شود و همه می‌توانند کتاب ارسال کنند. معمولاً ۸۰ درصد ناشران در این رویداد شرکت می‌کنند. اگر برای آن‌ها بخش سلیقه‌ای ماجرا کنترل شود و یک رویکرد جمعی و هدفمند در راستای اهداف آموزشی ایجاد

شود، جشنواره کارکرد بهتر و مؤثرتری خواهد داشت. وقتی کتاب‌های برگزیده مشخص می‌شوند، اگر قرار باشد حمایت منطقی انجام شود، باید از کارشناسی‌هایی که برای انتخاب این کتاب‌ها زحمت کشیده‌اند، پشتیبانی شود.

چه حمایت‌هایی می‌تواند مؤثر باشد؟

برای مثال کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان می‌تواند با خرید کتاب‌های برگزیده از آن‌ها حمایت کند یا کتاب‌های برگزیده و تقدیری جشنواره در فهرست خرید مدرسه‌ها و تجهیز کتابخانه‌های دانش‌آموزی قرار بگیرند. نتیجه این است که نویسنده خوشحال می‌شود، ناشر خوشحال می‌شود و جریان نشر تقویت می‌گردد. مشکل این است که ارتباط‌ها قطع است. اگر من الان در این جایگاه

بودم، با تجربه امروز، بخشی از زمانم را صرف این می‌کردم که «مصوبه ۸۲۸» را برای مقام‌های تصمیم‌گیر خارج از سازمان پژوهش به‌طور کامل تشریح کنم، چون واقعاً نمی‌دانند. گمان نکنید فردی که سه ماه پیش معاون یک بخش

شده، همه چیز را بلد است. این افراد باید توجیه شوند. باید برایشان توضیح داد که ما چه کارهایی انجام می‌دهیم و این مصوبه چه جایگاهی دارد. به نظر من، این فعالیت‌های درون‌سازمانی باید تقویت شود.

بیش از هر چیز، بر تبیین و توجیه درون‌سازمانی مصوبه ۸۲۸. بسیاری از مدیران جدید شناخت دقیقی از این ظرفیت ندارند. اگر این مصوبه درست فهم و اجرا شود، آموزش و پرورش می‌تواند مرجع اصلی سامان‌دهی محتوای تربیتی کشور باشد.

نشان رشد، تجربه‌ای موفق در سیاست‌گذاری فرهنگی آموزش و پرورش است؛ تجربه‌ای که نشان داد با نگاه تربیتی، ساختار شفاف و تعامل هوشمندانه با ناشران، می‌توان جریان تولید محتوا را به نفع مدرسه و دانش‌آموز هدایت کرد. استمرار این مسیر، نیازمند هماهنگی درون‌وزارتی و تقویت مرجعیت نهادی آموزش و پرورش است.

مدرسه حریم دارد و نمی‌شود هر محتوایی را به آن تحمیل کرد. نشان رشد تلاشی بود برای حفظ این حریم و در عین حال، هدایت بخش خصوصی به مسیری همسوی با اهداف آموزشی و تربیتی.

هدف این مصوبه، ایجاد یک فرایند قاعده‌مند برای ارزیابی، هدایت و اعتبار بخشی به محتوایی بود که قرار است در مدرسه مورد استفاده قرار گیرد.

نشان رشد؛ راهنمایی امن برای انتخاب کتاب است

گفت‌وگو با محمد حمزه زاده

دبیر علمی اولین دوره جشنواره ملی کتاب کودک و نوجوان

جایزه‌های ویژه است که کتاب مناسب با آن نشان شناخته شود. این کار هم‌اکنون در معاونت ساماندهی منابع آموزشی و تربیتی، سال‌هاست که در دست انجام است. افرادی که بیرون از این سیستم هستند، به این نشان به عنوان یک راهنمای امن که مشاوره امین برای انتخاب کتاب است، نگاه می‌کنند.

«نشان رشد، راهنمای امن برای خانواده‌ها»

نشان رشد تا چه میزان در بین خانواده‌ها شناخته شده است؟ آموزش و پرورش نهادی است که تقریباً تمام خانواده‌ها در آن حضور دارند و یکی از وظایف آن، این است که علاوه بر تولید محتوا، از محتوایی که از نظر تربیتی، آموزشی و پرورشی برای بچه‌ها مناسب هستند نیز حمایت نماید. از آموزش و پرورش به عنوان متولی برنامه‌های آموزشی کشور انتظار می‌رود که از طریق نشانه گذاری، محصولات مناسب را به خانواده‌ها و دانش‌آموزان معرفی نماید که خوشبختانه تاکنون این اتفاق افتاده است. ارزش نشان رشد به عنوان یک نماد، باید برای مصرف‌کنندگان تبیین شود.

در زمان خرید کتاب، معمولاً پدر و مادرها هستند که کتاب را برای فرزندانشان می‌خرند. پس طیف وسیعی از مخاطبان پیش رو هستند و این کمی کار را سخت می‌کند. وقتی ناشران با مراجعات متعدد از اولیا و مدارسی مواجه شوند که به دنبال کتاب‌های داران نشان رشد هستند، طبیعتاً آن‌ها هم برای دریافت این نشان اقدام خواهند کرد.

زمانی که پدر و مادر، کتاب دارای نشان رشد را برای فرزندش انتخاب می‌کند؛ یعنی نشان رشد وظیفه خود را در قبال ناشر به خوبی انجام داده و طبیعتاً به توسعه بازار نیز کمک می‌نماید. مشکل این است که خانواده‌ها و ناشران از امتیازات جشنواره کتاب رشد و نشان رشد مطلع نیستند. این نشان در حوزه ترویج و گفتمان‌سازی مشکل دارد. اگر الان نشان رشد تا همین حد هم مطرح است به دلیل اعتباری است که نظام رسمی آموزش و پرورش به آن داده است.

وقتی مخاطب بداند نشان رشد به معنی تأیید کتاب از سوی آموزش و پرورش است، قطعاً به آن کتاب توجه ویژه خواهد داشت. باید روی این مسئله تمرکز شود. جشنواره کتاب رشد، معتبرترین جشنواره کتاب کودک و نوجوان کشور است. جریان‌سازی باید از همین جشنواره آغاز شود. برای اینکه تلاش‌هایی که در جریان ساماندهی منابع آموزشی و تربیتی به ثمر بنشیند و دیده شود، باید نشان رشد به عنوان نماد چنین استانداردی به مخاطبان به ویژه ناشران معرفی شود. نشان رشد هم‌اکنون

محمد حمزه‌زاده از دوران نوجوانی نوشتن را برای نشریات مختلف آغاز کرد. در ۲۲ سالگی اولین کتابش را در قالب یک مجموعه داستان برای نوجوانان منتشر کرد. وی سال‌ها به عنوان سردبیر مجلات رشد کودک، رشد نوآموز و رشد دانش‌آموز و حدود چهار سال نیز به عنوان معاون هنری مجلات رشد با دفتر انتشارات کمک آموزشی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی همکاری کرده است. وی از سال ۱۳۸۱ به حوزه هنری رفت و در مقام مدیرعامل انتشارات سوره مهر فعالیت نمود. تاکنون بیش از ۱۵ کتاب برای کودکان و نوجوانان به چاپ رسانده که تعدادی از آن‌ها برنده جایزه‌های گوناگون ادبی شده‌اند.

نشریه جوانه به بهانه برگزاری آیین اختتامیه بیست‌وسومین دوره جشنواره کتاب رشد به سراغ محمد حمزه‌زاده که هم‌اکنون به عنوان ناشر در بخش خصوصی فعال است رفت تا در خصوص نشان رشد و مرجعیت این نشان با ایشان که سال‌ها در دفتر انتشارات کمک آموزشی حضور داشته و با جشنواره کتاب رشد به خوبی آشناست، گفت‌وگو کند.

«نشان رشد، رصد کتاب خوب و حمایت از تولید»

باتوجه به سابقه همکاری‌ای که در گذشته با دفتر فناوری آموزشی داشته‌اید و هم‌اکنون نیز به عنوان نویسنده کتاب

جشنواره کتاب رشد، کودک و نوجوان فعالیت دارید، وضعیت نشان

معتبرترین جشنواره کتاب

کودک و نوجوان کشور است

رشد را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

هدف از آنچه که در دنیا به عنوان نشان یا جایزه جشنواره اعطا می‌شود سه گام است. اول؛ رصد محصول تولید شده که می‌تواند کتاب، فیلم یا... باشد. دبیرخانه جشنواره کتاب رشد به دنبال شناسایی کتاب‌های مناسب تولید شده توسط ناشران است. گام بعدی؛ حمایت از تولیدکنندگان است. یعنی به کتاب‌های مناسب و مطابق با استانداردهای اعلام شده توجه ویژه شود و از آن‌ها در قالب معرفی در جشنواره کتاب یا... حمایت شود. گام سوم؛ هم‌هدایت نامحسوس این کتاب‌هاست. در این بخش برای کتاب‌های مناسبی که تأیید شده و در جشنواره جایزه دریافت کرده‌اند، شرایطی فراهم شود که دیگران هم آن‌ها را بشناسند. در این زمان، کتاب‌های مناسب به الگویی برای دیگران تبدیل می‌شوند که از آن الگو تبعیت نمایند. به طور طبیعی وظیفه اصلی جشنواره‌ها همین کار است. در فرایند رصد، حمایت و هدایت مترقی‌ترین فعالیتی که انجام می‌شود. اعطای نشان یا

به عنوان راهنمای امن و مشاوره‌ی امین برای خانواده‌ها و فعالان حوزه تعلیم و تربیت ایفای نقش می‌کند و از این حیث واجد اهمیت است.

«شفافیت در شاخص‌های ارزیابی»

سازوکار ارزیابی کتاب و درجه‌بندی نشان رشد را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

باید در انتخاب کارشناسان و ارزیابان نهایت دقت را داشته باشید. سلیقه شخصی کارشناسان نباید در ارزیابی کتاب‌ها دخیل باشد. ضعف‌هایی که در این ساختار مشاهده می‌شود غالباً مربوط به نوع ارزیابی کتاب‌هاست. ارزیابان باید به صورت کامل توجه شوند که چه مواردی دغدغه هستند و کدام موارد جزو ارزش‌ها به حساب می‌آیند. این استانداردها باید در جایی منتشر و در دسترس ناشران هم قرار بگیرد تا ناشر از نویسنده بخواهد آن‌ها را رعایت کند.

مطالعه کتاب‌های غیردرسی معمولاً به سه دلیل تحریم می‌شوند. اول؛ سخت‌گیری‌هایی که در خصوص اعتبار بیش از حد به محتوای رسمی آموزش و پرورش داده می‌شود، دوم؛ روحیه معلمانی که معتقدند کتاب‌های درسی و کمک درسی بر هر چیز ارجحیت دارند و سوم فشار والدین بر بچه‌ها باعث می‌شود که بخش قابل توجهی از محتوای بسیار مهم و کاربردی که در کتاب‌های درسی وجود ندارد اما در کتاب‌های داستانی کار شده‌اند، اصلاً به دست بچه‌ها نرسد. با همه این مشکلات، باز شما در جایی قرار دارید که اقلامی می‌توانید در روزه‌بانی کنید. بخشی از این محتوا را انتخاب می‌نمایید و با اعطای نشان رشد آن‌ها را وارد مدارس می‌کنید.

«سفیران نشان رشد»

برای فرهنگ‌سازی نشان رشد و مرجعیت یافتن آن، چه پیشنهاداتی دارید؟

از چهره‌های مطرح حوزه نشر و نویسندگان مطرح کودک و نوجوان دعوت کنید تا درباره این نشان صحبت کنند و ضمن دریافت نکات آن در زمینه ترویجی به عنوان سفیران نشان رشد نقش آفرینی کنند. نشان رشد باید نمایندگان در شورای سیاست‌گذاری جایزه کتاب سال کودک و نوجوان و هیئت داوران این جشنواره داشته باشد. در نمایشگاه بین‌المللی کتاب و نمایشگاه‌های کتاب‌های کودکان و نوجوانان نیز ضمن حضور فعال، با ناشران گفت‌وگو داشته باشید. این پروژه‌ای است که بعد از چندسال نتیجه خواهد داد.

یکی از راه‌های معرفی نشان رشد ارتباط با سایر جشنواره‌های کتاب است. باید به شوراهای این جشنواره‌ها وارد شوید و نشان رشد را در آنجا مطرح کنید و حتی بخش‌هایی از آن جشنواره‌ها را به کتاب‌های دارای نشان رشد اختصاص دهید. نشان رشد را در تبلیغات آن‌ها شریک کنید. از جوایز حمایت کنید. با انجمن‌های فرهنگی ناشران مرتبط شوید. باغ کتاب به نوعی پایتخت کتاب کشور تلقی می‌شود و روزانه تعداد زیادی از خانواده‌ها از آنجا دیدن می‌کنند. لازم است بخش نشان رشد در باغ کتاب تأسیس شود.

با مذاکره با کتابفروشی‌ها می‌توان آن‌ها را متقاعد کرد که قفسه‌ای برای کتاب‌های دارای نشان رشد تعبیه نمایند. پدر و مادری که وارد

کتابفروشی می‌شود به منابع مناسب برای فرزند خود نیاز دارد. این افراد با بخشنامه کتاب نمی‌خرند اما وقتی با چنین قفسه‌ای در کتابفروشی مواجه می‌شوند با خیال راحت کتاب را خریداری می‌کنند.

در شبکه‌های اجتماعی نیز می‌توانید حضور فعال داشته باشید. افرادی که در این شبکه‌ها نقش تأثیرگذار ایفا می‌کنند می‌توانند به عنوان سفیر معرفی نشان رشد کمک نمایند.

«نقش سازمان پژوهش در حمایت از ناشران»

برای ترویج بیشتر کتاب‌های مناسب، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی چه اقدامات مؤثری می‌تواند انجام دهد؟ سازمان پژوهش از طریق سامانه‌ی منابع آموزشی، تربیتی و نشان رشد بدون بخش‌نامه و هرگونه الزام و اجبار، نوری را بر محصولات مناسب تابانده تا آن‌ها دیده شوند و به سید انتخاب مدارس و والدین اضافه شوند.

به نظر من سازمان پژوهش الان در بهترین مکان بخش فرهنگ و هنر ایستاده است. در جشنواره‌های هنری دنیا هم ملاحظه می‌کنید که بدون هیچ بخشنامه و دستورالعملی طی سال‌ها توانسته‌اند برای خودشان اعتبار کسب کنند و تولیدات پرفروش در زمینه‌های هنری و فرهنگی از دل همین جشنواره‌ها بیرون آمده‌اند. نشان رشد دارای شناخته‌شدگی و اعتبار درونی است و شما فقط باید آن را برجسته و فخیم‌تر کنید و شرایطی فراهم آورید که اگر جایی قرار گرفت خودش را معرفی کند. سال‌هاست که آموزش و پرورش و سازمان پژوهش امین‌ترین مشاور نهاد‌های اجتماعی فرهنگی کشور هستند. باید توجه کنید که بخشنامه و دستورالعمل امروز کار نمی‌کند، بلکه بازار است که مهم است. نشان رشد امروز روی محصولات پرفروش تأثیر گذاشته است اما هنوز بسیاری از ناشران با آن آشنا نیستند.

الان بازار همه چیز را سازماندهی می‌کند. نمادهای بارز حوزه کتاب جشنواره‌ها، شهر کتاب‌ها، کتابفروشی‌ها و... هستند. اگر در هر استان یک کتابفروشی و در تهران هم ۱۰ کتابفروشی شناخته شده، قفسه‌ای از کتاب‌های دارای نشان رشد داشته باشند به این معنی است که این نشان دارد با مخاطب صحبت می‌کند. وقتی کتابی نشان رشد را دریافت می‌کند و وارد مدارس می‌شود، طبیعتاً با افزایش نوبت چاپ مواجه خواهد شد. نشان رشد به نوعی جایزه اسکار کتاب‌های کودک و نوجوان در ایران تلقی می‌شود؛ کتابفروشی‌ها به عنوان سکوی ترویجی، قابلیت الگوسازی و مرجعیت دارند. وقتی یک کتابفروشی مطرح چنین قفسه‌ای را در معرض دید عموم بگذارد، سایر کتابفروشی‌ها هم مثل گل آفتابگردان به سمت آن برمی‌گردند.

نمایشگاه بین‌المللی کتاب هم خیلی مهم است. از همین الان باید به فکر حضور پر قدرت در نمایشگاه سال آینده باشید. حتماً غرفه‌ای آبرومند و مستقل بگیرید که فضایی برای نشست با ناشران را فراهم نماید. اگر نشان رشد بتواند حداقل برای ۲۰ عنوان کتاب یک کتابفروشی جریان فروش ایجاد نماید آموزش و پرورش به وظیفه حمایتی خود عمل کرده است.

گفت‌وگو با میترا لبافی
دانش‌آموخته‌ی دوره‌ی دکتری زبان و ادبیات فارسی

گفتمان‌سازی رسانه‌ای نشان رشد

تغییر سلیقه مخاطب امروز

باتوجه به سابقه‌ی بیش از دو دهه فعالیت شما به عنوان خبرنگار کتاب در رسانه ملی، در این دو دهه وضعیت کتاب و کتاب‌خوانی را در بین کودکان و نوجوانان چگونه ارزیابی می‌کنید؟ در این دو دهه چه تغییراتی در سبک و ذائقه‌ی دانش‌آموزان رقم خورده است؟

میترا لبافی، دانش‌آموخته‌ی دوره‌ی دکتری زبان و ادبیات فارسی است؛ بیش از دو دهه خبرنگار کتاب در رسانه ملی بوده و چهره نام‌آشنای رسانه‌ای برای فعالان حوزه فرهنگ و هنر است. در این مصاحبه پیرامون گفتمان‌سازی رسانه‌ای نشان رشد با او گفت‌وگو کرده‌ایم.

باتوجه به خلوت بودن نمایشگاه کتاب در دوره‌های اخیر، از نظر حضور مخاطبان در نمایشگاه‌های فیزیکی، به نظر می‌رسد که بخشی از مخاطبان از دید ما پنهان شده‌اند و بررسی دقیق مستلزم ارزیابی‌های خانه کتاب در بستر فضای مجازی است که در دو سال گذشته، فروش کتاب‌های کودک و نوجوان نشان‌دهنده این امر بوده که سطح فروش این بخش از سایر بخش‌ها بالاتر بوده است. از نظر موضوعی هم می‌توان از سامانه بهخوان مشاهده کرد که کتابخوان‌های حرفه‌ای کودک و نوجوان کماکان هستند و در کتابخانه‌ها هم از نظر موضوعاتی که امانت‌دهی می‌شود، نسبت به نسل جدید هم با وجود رقبای جدی می‌توان امیدوار بود، اما یک مشاهده میدانی در میان کودکان و نوجوانان اطراف هم نشان می‌دهد که تلفن‌های همراه جایگزین کتاب شده است و کتاب‌ها از سطح عمومی مخاطبان به سطح اختصاصی‌تر و حرفه‌ای‌تر منتقل شده‌اند، اگر چه کتابخوان زیادی نداریم اما همان‌ها هم که هستند سلیقه خاصی را دنبال می‌کنند و منطبق با جهان ذهنی خودشان، فیلم‌ها و بازی‌های رایانه‌ای و پویانمایی‌هایی که در حافظه بصری‌شان جا گرفته، کتاب انتخاب می‌کنند.

تعامل فعال با مخاطب و تشویق به کتاب‌خوانی

رسانه تا چه میزان توانسته در تشویق کودکان و نوجوانان به کتاب و کتاب‌خوانی مؤثر واقع شود؟

تلویزیون اینترنتی کتاب دو سال گذشته، بخشی با عنوان مسابقه کتاب شیرین داشت که من خودم در پشت صحنه آن حاضر شدم و از آمارهای مخاطبان که مسئولان این بخش ارائه کردند متوجه شدم که رسانه‌ها اگر جنبه تعاملی خود را تقویت کنند می‌توانند مخاطبان زیادی را به کتاب علاقه‌مند کنند. این مسابقه به صورت تلفنی و برخط، مدام با بچه‌ها در ارتباط بود و با محور قراردادن کتاب‌ها، آن‌ها را به یک نوع بازی و سرگرمی تشویق می‌کرد و در فروش کتاب‌ها واقعاً مؤثر بود.

جایگاه نشان رشد در بین والدین و دانش‌آموزان

به نظر شما، نشان رشد تا چه میزان در بین اهالی رسانه و متولیان کتاب و بعد والدین و دانش‌آموزان شناخته شده است؟ این نشان در مدارس نسبتاً شناخته شده، اما متأسفانه با عبور از یک سال، سال قبلی فراموش می‌شود و زیاد در دستور کار جدی مدارس قرار نمی‌گیرد. فقط گاهی برخی ناشران و نویسندگان به آن اشاره‌هایی می‌کنند تا اعتبار کتاب خود را یادآوری کنند، اما با تعاملی که با مدارس داشته‌ام، ندیده‌ام کتاب‌های نشان رشد بعد از کسب این نشان پشتیبانی جدی شوند و موضوع مسابقه‌ها

یا نمایشگاه‌های مدارس قرار بگیرند یا از نویسندگان‌شان برای شرکت در جلسه‌های کتاب‌خوانی مدارس دعوت شود. به صورت کلی می‌توان نتیجه گرفت خلاقیت در زمینه حمایت از طرح‌های بزرگ فرهنگی در زیرمجموعه‌هایی که به صورت مستقیم با کودکان و نوجوانان ارتباط دارند دیده نمی‌شود.

رسانه و مرجعیت یافتن نشان رشد

برای مرجعیت یافتن نشان رشد در بین والدین و دانش‌آموزان چه پیشنهادات فرهنگی و رسانه‌ای دارید؟

بخش ترویجی فعالیت‌های فرهنگی و تربیتی آموزش و پرورش در مقایسه با مسائل درسی

و آموزشی به پیچیدگی و دغدغه‌هایی که وجود دارد، همواره در سایه قرار گرفته و گم و ناپدید است. به نظر می‌رسد که نشان رشد می‌تواند با اتصال به معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی که خبرنگاران حوزه کتاب مسئولیت رصد خبرهایش را به عهده دارند، اتفاقات رسانه‌ای متفاوتی را رقم بزند. خانه کتاب و ادبیات ایران، اتحادیه‌های صنفی حوزه ناشران و کتاب‌فروشان از جمله مراکزی هستند که در مرجعیت یافتن نشان رشد می‌توانند نقش آفرینی کنند.

نشان رشد می‌تواند با اتصال

به معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

نقش میکرورسانه‌ها را در مقایسه با

رسانه ملی در مرجعیت یافتن نشان

رشد چگونه ارزیابی می‌کنید؟

باتوجه به اقتضات عصر دیجیتال و دسترس‌پذیری گسترده عموم مردم به

شبکه‌های اجتماعی، نقش میکرورسانه‌ها در مقایسه با سایر رسانه‌ها پررنگ‌تر است؛ به‌طور مثال؛ در رسانه‌ی ملی، برنامه‌ساز متخصص کم است و خبرنگاران و بخش‌های خبری هم به صورت طبیعی منابع خبری دیگر را رصد می‌کنند. با این‌وجود نگاه دستگاهی و رسمی در رسانه‌ی ملی همچنان جدی است؛ چنانچه وزارت‌خانه‌های مرتبط در این موضوع کاربردی‌تر عمل کنند و نشان رشد فقط به یک روز و یک مراسم و یا اعلام رسمی یک دبیرخانه محدود نشود؛ بهتر می‌تواند در معرفی و انتخاب کتاب‌ها مؤثر باشد. نگاه فرآیندی و مستمر به ترویج نشان رشد می‌تواند در مرجعیت یافتن نشان رشد سهم جدی ایفا نماید.

نقش ناشران و انجمن‌ها در معرفی و حمایت از نشان رشد

گفت‌وگو با نادر قدیانی

مدیر نشر قدیانی

کتاب‌ها کارشناسی و تأیید می‌شوند، باید اطلاع‌رسانی به خانواده‌ها و مدارس به شکل مؤثر انجام شود تا والدین بتوانند با اطمینان کتاب‌های دارای نشان رشد را تهیه کنند

- ظرفیت وجود مخاطب گسترده در آموزش و پرورش

از نظر اهمیت و تعداد مخاطبان نیز، توجه داشته باشید که فقط در دوره ابتدایی، بیش از یک میلیون دانش‌آموز داریم و اگر بخواهیم این نشان اثرگذاری واقعی داشته باشد، اطلاع‌رسانی شفاف و گسترده ضروری است. مراسم پایانی جشنواره و اعلام علنی نتایج گروه‌های داوری، می‌تواند علاوه بر جذابیت، به ارتقای شفافیت و اعتبار داوری کمک کند.

نقد دیگر من به عنوان بخش خصوصی مربوط به تبلیغات است؛ متأسفانه بسیاری از ناشران توان مالی کافی برای تبلیغات ندارند. به عنوان مثال، من با وجود چاپ حدود ۵۰۰۰ عنوان کتاب، توان تبلیغ گسترده را نداشته‌ام، این مسئله تأثیر مستقیم بر میزان دیده شدن و اثرگذاری کتاب‌ها دارد. پول تبلیغات نداریم و توان مالی ما محدود است.

- شفافیت در اعلام شاخص‌های ارزیابی

از سوی دیگر، آموزش و پرورش باید شفاف‌تر عمل کند. مثلاً ارزیابان و گروه‌های داوری، کتاب‌هایی را برای دریافت نشان رشد داوری می‌کنند، لازم است نتیجه داوری روشن و مستند اعلام شود. به عبارتی همراه با دلایل مشخص اعلام شود، چه کتابی مورد تأیید است و چه کتابی نیست. این فرآیند به نویسندگان و ناشران امکان را می‌دهد که نظر کارشناسی شما را ببینند و در صورت تمایل اصلاحاتی انجام دهد یا آن را بپذیرد. وقتی کتابی مورد تأیید قرار نمی‌گیرد، لازم است دلایل عدم پذیرش توضیح داده شود. من به عنوان ناشر بخش خصوصی، تجربه‌ام را عرض می‌کنم؛ طی

حاج نادر قدیانی بیش از پنج دهه در زمینه نشر و کتاب‌فروشی فعالیت کرده است. نشر قدیانی این روزها به تولد پنجاه سالگی‌اش نزدیک است. قدیانی همواره دغدغه نشر کتاب برای کودک و نوجوان را داشته و از دوره دانش‌آموزی با خرید و فروش مجله به دانش‌آموزان و کار در کتاب‌فروشی، خود را برای تأسیس یک نشر فعال که این روزها جزو ده نشر برتر کشور است آماده نمود. بیش از دو دهه ارتباط مستمر ایشان با سامانه نشان رشد، ما را بر آن داشت تا با او پیرامون نشان رشد و تأثیر آن بر نشر گفت‌وگویی داشته باشیم.

- در مورد نقش ناشران و انجمن‌ها در حمایت از نشان رشد و همکاری‌های متقابل، تجربه‌ها و پیشنهادهایتان را بفرمایید.

در مورد جشنواره رشد باید عرض کنم؛ بنیان‌گذار اولیه آن، توجه خاصی به موضوع داشته‌اند و مدیریت اجرایی آن بر عهده آقای همتی بود. خاطر من هست که حدود ۲۳ سال پیش، اولین بار به من زنگ زدند و پیگیری کردند که چرا کتاب ارسال نکرده‌ام. همان سال ما به عنوان ناشر نمونه انتخاب شدیم و آمار دقیق عنوان‌ها نیز ثبت شده است؛ تا الان تقریباً ۲۵۰۰ عنوان کتاب مورد تأیید قرار گرفته و پشت جلد کتاب‌ها نیز نشان رشد درج شده است.

تجربه من از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ به عنوان رئیس اتحادیه ناشران تهران و سپس از ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۷ به عنوان رئیس هیأت مدیره انجمن ناشران فرهنگی کودک و نوجوان، نشان می‌دهد که برگزاری جشنواره‌ها هزینه‌بر است؛ اما تنها جشنواره‌ای که همواره از آن حمایت کرده‌ام و ارزشمند می‌دانم، جشنواره رشد است. نقد من بیشتر به کمبود استفاده از ظرفیت‌ها و معرفی عمومی جشنواره‌هاست. وقتی

حدود نیم قرن فعالیت حرفه‌ای، بسیاری از آثار رد شده، به دلیل مسائل گرافیکی و هنری بوده است. به عنوان مثال، در سال ۸۰، برخی کتاب‌ها توسط مرحوم علاقه‌مندان بررسی می‌شدند و پس از داوری مشخص می‌شد که کتاب مناسب گروه سنی مشخص است یا خیر. اگر نویسنده دلایل دفاعی داشته باشد، باید این امکان فراهم شود که نظر داوری بررسی و اصلاح شود.

همچنین در دوره‌ای که من مسئولیت داشتم، جلسات داوری با حضور نمایندگان ۲۰ نفره برگزار می‌شد و بررسی کتاب‌ها به شکل کارشناسی انجام می‌شد؛ اما بعد از آن، بسیاری از کتاب‌های تأیید شده به شکل محدود توزیع می‌شد و گاهی کتاب‌های مورد تأیید نیز به مدارس داده نمی‌شد. برای مثال، کتاب‌های پایه اول تا ششم ابتدایی، حتی اگر مورد تأیید بودند، در اختیار خانواده‌ها و مدارس به شکل مناسبی قرار نمی‌گرفتند.

حتی خانواده‌ها باید بدانند کتابی که نشان رشد گرفته، بر چه معیاری ارزیابی شده است. از چه معیارهایی رد شده، کارشناسان چه نکاتی را مد نظر قرار داده‌اند و چرا این کتاب مورد تأیید است. وقتی این شفافیت نباشد، مردم فکر می‌کنند که معیارها فقط دیدگاه‌های شخصی یا بسته حاکمیتی هستند و به نیاز واقعی کودکان توجه نشده است، اما اگر اطلاع‌رسانی شود، والدین و مخاطبان متوجه می‌شوند که کتاب واقعاً چه مواردی را در نظر گرفته است.

هر سال وقتی در نمایشگاه کتاب قدم می‌زنم، بعضی ناشران کودک را می‌بینم - نام نمی‌برم - که محتوای بسیار ضعیفی چاپ کرده‌اند، اما پر فروش هستند؛ واقعاً تأسف می‌خورم. این همه هزینه‌ای که برای چاپ این کتاب‌ها شده و این همه هزینه‌ای که خانواده‌ها بابت تهیه آن می‌دهند، در حالی که محتوا و نشان رشد ندارند و کیفیت‌شان پایین است. در مقابل، بعضی ناشران پر فروش و مشهور هستند؛ اما همچنان هر کتاب جدیدشان را برای دریافت نشان رشد می‌فرستند، حتی اگر کتاب‌های قبلی رد شده باشند و تبلیغات فردی و گسترده‌ای دارند.

نقش رسانه در ترویج و هدایت‌گری

به نظر من، صداوسیما و رسانه‌های دیگر می‌توانند نقش مهمی در اطلاع‌رسانی و تبلیغ کتاب‌ها داشته باشند. پیش‌تر، مشاوران و معاونان پرورشی در وزارت آموزش و پرورش، نظارت و هدایت مناسبی در این زمینه داشتند؛ اما اکنون، با تغییر مسئولان و ساختارها، اثرگذاری به نسبت گذشته، کاهش یافته است.

اعتبار بخشی به نشان رشد

برای اعتبار بخشی هرچه بیشتر و اهمیت موضوع، احکام شورای سیاست‌گذاری جشنواره رشد، بایستی توسط وزیر محترم آموزش و پرورش صادر شود و در مرحله بعدی، کارگروه‌های موضوعی ذیل شورای سیاست‌گذاری با هدف برنامه‌ریزی برای اجرایی نمودن سیاست‌ها، تشکیل شود.

اگر بخواهیم برای نشان رشد مرجعیت ایجاد کنیم، باید مانند

جوایز و نشان‌های ادبی جهانی عمل کنیم. هویت بصری نشان رشد و اقدامات رسانه‌ای برای تثبیت آن در ذهن‌ها بایستی به گونه‌ای انجام شود که در ذهن عموم مردم و مخاطب اصلی ما قرار گیرد. نشان رشد نیاز به تبلیغ مستمر دارد. ما در پشت جلد همه کتاب‌های غیردرسی رمزینه قرار دادیم تا از این طریق به معرفی نشان رشد و سایر کتاب‌های موضوعی مرتبط بپردازیم.

نشان رشد؛ پیوند کتاب درسی و غیردرسی

موضوع دیگری که می‌خواهم مطرح کنم، نکات مثبت فعالیت‌هایی است که تاکنون توسط ساماندهی برای نشان رشد انجام شده است. شما در کتاب‌ها دو صفحه اختصاص داده‌اید برای معرفی و تبلیغ کتاب‌های غیردرسی مرتبط با آن اثر. به عنوان مثال، کتاب خوشنویسی که چاپ شد و توسط شما تأیید گردید، این تبلیغ به مخاطب معرفی شد؛ اما سؤال این است که چرا بیشتر تمرکز روی ناشران کمک آموزشی است و ناشران دیگر کمتر دیده می‌شوند؟

همواره بر این باورم که پشت جلد کتاب، بایستی اطلاعات کافی وجود داشته باشد تا انتخاب کتاب را برای مخاطب فراهم کند. در گذشته، برای مثال، بالغ بر ۳۰ هزار عنوان کتاب برای مطالعه درسی و غیردرسی در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌گرفت؛ اما با روند فعلی، با وجود چاپ کتاب‌های متعدد، بسیاری از کتاب‌ها به شکل مؤثر در اختیار دانش‌آموزان و خانواده‌ها قرار نمی‌گیرد و منابع بیت‌المال به هدر می‌رود. کتاب‌های درسی می‌توانند با پیشنهاد دادن کتاب‌های غیردرسی مرتبط با موضوعات درسی، پیوند کتاب درسی و غیردرسی را برقرار کنند و به افزایش مطالعه منجر شوند.

به علاوه، چرا برخی قالب‌های ادبی مثل رمان و داستان در این تبلیغات جایی ندارند؟ به نظر من، لازم است حمایت‌ها گسترده‌تر باشد و تمام آثار ارزشمند، فارغ از ناشر یا ژانر، معرفی و مورد توجه قرار گیرند. حتی اگر آثار قدیمی وجود داشته باشند که پیش از این جشنواره یا مصوبه‌ای نداشته‌اند، باید بررسی و امکان معرفی آن‌ها فراهم شود تا ارزش آن‌ها از دست نرود.

تلاش کنید آنچه ارزشمند است، حذف نشود. انجمن‌های مختلف کتاب کودک و نوجوان، مجموعه‌ای از ناشران کودک را در برمی‌گیرند و برندهای ناشران کودک در آنجا حضور دارند. معمولاً رئیس این انجمن‌ها عضو شورا است و نقش مشاوره‌ای خوبی دارد.

نشان رشد، ناشناخته بین مردم

در مورد تجربه استفاده از نشان رشد روی کتاب‌هایمان، باید بگویم تأثیر آن بر فروش قابل اندازه‌گیری دقیق نیست، اما تجربه شخصی من نشان می‌دهد که اثر قابل توجهی دارد. ناشرانی که حدود ۲۵ عنوان کتاب منتشر می‌کنند و در نمایشگاه‌ها حاضر می‌شوند و

دیگر ناشران با کتاب‌های بیش از ۲۰۰۰ عنوان با وجود غرفه‌های بزرگ تقریباً ۷۰۰ تا ۸۰۰ متر و حضور تعداد زیادی بازدیدکننده، همچنان با یک مشکل مهم روبه‌رو هستند؛ و آن آگاهی مردم از نشان رشد است. ما حتی با استفاده از آواتار، کتاب‌ها را معرفی می‌کنیم و ذکر می‌کنیم که این آثار در کتاب‌نامه رشد معرفی شده‌اند، اما بازدیدکنندگان معمولاً اطلاعاتی از این نشان ندارند. این نشان می‌دهد که بخش آموزش و اطلاع‌رسانی سامانه به مخاطب ضعیف عمل کرده است. خود من هر بار که مشتری به غرفه می‌آید، سامانه را معرفی می‌کنم و سایت آن را نشان می‌دهم و می‌گویم که کتاب‌های مناسب آنجا موجود است؛ اما تاکنون حتی یک مشتری هم نگفته که با نشان رشد آشنا هستند و خودشان برای انتخاب کتاب مراجعه می‌کنند. به نظر من بزرگ‌ترین ضعف سامانه این است که هنوز به شکل مؤثر به مردم معرفی نشده است.

نشان رشد برای ناشران شناخته شده؛ اما برای مخاطب اصلی هنوز ناشناخته است. معلمان، والدین و به ویژه دانش‌آموزان هنوز شناخت کافی از نشان رشد ندارند و تعداد کمی هستند که با آن آشنایی دارند.

یکی از ایده‌های جذاب، طراحی عروسک یا کاراکتر متناسب با نشان رشد است که بتواند به صورت ملموس با کودکان و نوجوانان ارتباط برقرار کند. این کاراکتر می‌تواند در مدارس، نمایشگاه‌ها و هفته کتاب برنامه داشته و معرفی شود تا به تدریج کودکان و نوجوانان با آن آشنا شوند.

در حال حاضر، نشان رشد صرفاً یک آرم رسمی است و ارتباط مستقیمی با مخاطب برقرار نمی‌کند. اگر این نشان به شکل یک کاراکتر جذاب طراحی شود، حتی خود کودک بتواند علاقه‌مند شود و انتخاب کتاب را به سمت کتاب‌های دارای این نشان هدایت کند. برای مثال، می‌توان برای گروه سنی کودک یک کاراکتر و برای نوجوانان یک کاراکتر متفاوت و متناسب با سن طراحی کرد.

– برای شناخته شدن نشان رشد بین مخاطبان همچون معلمان، والدین و دانش‌آموزان چه پیشنهاداتی دارید؟

وقتی خانواده‌ها، کودکان و نوجوانان به دنبال آثار دارای نشان رشد باشند، ناشران هم انگیزه پیدا می‌کنند تا خود را به معیارهایی استاندارد نزدیک کنند؛ البته نه معیارهای سخت‌گیرانه. بلکه معیارهایی که اطمینان بدهد خانواده‌ها با خیال راحت می‌توانند منابع آموزشی و تربیتی را در اختیار فرزندانشان قرار دهند و نگران محتوای فکری آن نباشند.

به نظر من، اولین گام برای رسیدن به این هدف، اجرای یک تبلیغ گسترده و هدفمند است تا نشان رشد به مخاطبان اصلی خود شناسانده شود.

یعنی باید این نشان در مدارس توسط معلمان و بین دانش‌آموزان شناخته شود و از اعتبار و ارزش این سامانه گفته شود؛ به طوری که

برایشان نهادینه شود که کتابی که نشان رشد دارد، نه تنها توسط کارشناسان خود انتشارات بررسی و تأیید شده، بلکه کارشناسان دیگری در سامانه رشد آن را ارزیابی کرده‌اند.

متأسفانه الان اکثر ناشران دیگر روی نشان‌هایی مثل لاک‌پشت پرندۀ متمرکز هستند؛ اما برای نشان رشدی که این همه زحمت برای آن کشیده شده، هیچ تبلیغی صورت نمی‌گیرد. حتی بسیاری از همکاران می‌گویند که چه فایده‌ای دارد، نه روی فروش کتاب تأثیر دارد و نه خانواده‌ها به دنبال آن می‌آیند تا کتابی با نشان رشد را خریداری و استفاده کنند. خیلی‌ها می‌گویند: «واقعاً حاج‌آقا خسته نشدید که بیش از دو دهه است این نشان را روی جلد و پشت جلد کتاب‌ها قرار می‌دهید؟» وقتی اطلاع‌رسانی نشود، این تلاش‌ها بی‌فایده خواهد بود.

– نشان رشد و مسئله مردمی‌سازی

به نظر من، هم ناشر باید گامی جدی برای شناساندن نشان رشد بردارد و هم سازمان پژوهش باید اقداماتی انجام دهد تا این نشان در مدارس توسط معلمان به دانش‌آموزان معرفی شود و در کل جامعه آموزشی کشور شکل مردمی پیدا کند؛ یعنی این مسئله بایستی مردمی‌سازی شود.

در مورد شیوه تبلیغ هم باید گفت اگر صرفاً از سمت سازمان انجام شود، ممکن است بازی «مهره حاکمیتی» پیش بیاید و حتی کتاب‌های خوب و ارزشمند با کیفیت بالا، به دلیل نگاه‌های محدود و ممیزی، به درستی تبلیغ نشوند.

من خودم هیچ‌گاه صرفاً از روی جلد یک کتاب تصمیم به خرید نمی‌گیرم؛ همیشه تبلیغات و اطلاعات مربوط به آن را دنبال می‌کنم، میزان رضایت مردم را بررسی می‌کنم و سپس تصمیم می‌گیرم. حتی در نمایشگاه‌ها، بدون تحقیق وارد غرفه‌ای نمی‌شوم و از روی جلد کتاب خرید نمی‌کنم. این کار نیاز به وقت و هزینه دارد و به نظر من، ما به عنوان ناشر تا جایی که ممکن است تلاش می‌کنیم این فرآیند را به بهترین شکل انجام دهیم.

– نشان رشد؛ از کتاب‌نامه تارمزینه

از زمانی که کتاب‌ها در سایت و سامانه بارگذاری شدند استفاده از رمزینه در پشت جلد کتاب را حدود هفت تا هشت سال است انجام می‌دهیم، قبلاً کتاب‌نامه رشد به شکل فیزیکی ارائه می‌شد و ما در آرشیو خود نگه می‌داشتیم. مثلاً از روی آن، در شناسنامه کتاب‌هایمان شماره صفحه و معرفی کتاب را یادداشت می‌کردیم و می‌نوشتیم: «این کتاب در کتاب‌نامه رشد شماره فلان صفحه فلان معرفی و تأیید شده است.»

از زمانی که کتاب‌نامه رشد کنار گذاشته شد و اطلاعات کتاب‌ها در سایت بارگذاری شد، ما رمزینه روی کتاب‌ها قرار دادیم تا مخاطب مستقیماً وارد سایت شود و مشاهده کند که این کتاب واقعاً در سامانه معرفی و تأیید شده است. این کار باعث شفافیت و اعتماد بیشتر مخاطب می‌شود.

– ناشر و مسئله ترویج نشان رشد

ناشر وقتی صادقانه کار کرده، تأثیر آن بیشتر روی کسانی است که با سامانه آشنا هستند؛ اما هر بار ما مجبوریم این سامانه را به مخاطب معرفی کنیم. برای مثال، هر مشتری که به ما مراجعه می‌کند، به او می‌گوییم: «وارد این سایت شوید، کتاب‌های ما را می‌بینید و می‌توانید کتاب‌های معرفی شده در سامانه رشد را متناسب با رده سنی دانش‌آموز خود انتخاب کنید.» کسانی که با سامانه آشنا هستند، مشکلی ندارند، اما آن‌هایی که با آن آشنایی ندارند، را تلاش می‌کنیم، اطلاع‌رسانی کنیم و نشان رشد را برایشان توضیح دهیم. برخی از مشتریان ما حتی درخواست می‌کنند که فهرست کتاب‌هایی که نشان رشد دریافت کرده‌اند برایشان ارسال شود. به‌عنوان مثال، در سال گذشته، تعدادی از مشتریانمان در سال چنین درخواستی داشته‌اند. ما برای آن‌ها یک فایل اکسل آماده می‌کنیم و می‌فرستیم تا از میان آن کتاب‌ها انتخاب کنند. مبنای انتخاب آن‌ها نیز همان کتاب‌هایی است که در سامانه رشد تأیید شده‌اند.

– هفته کتاب؛ فرصت طلایی برای ناشران و مروّجان

در میان رویدادها و جشنواره‌های مختلفی که با موضوع کتاب و کتاب‌خوانی در کشور برگزار می‌شوند، اگر بخواهیم صادقانه بگوییم، اثربخش‌ترین آن‌ها برنامه‌هایی است که در هفته کتاب برگزار می‌شود. دلیل آن این است که در هفته کتاب، تبلیغات گسترده انجام می‌شود، تخفیف‌ها برای کتابفروشی‌ها اعلام می‌شود و اطلاع‌رسانی عمومی شکل می‌گیرد. این باعث ایجاد جنب‌وجوش ویژه‌ای در فضای نشر و کتابفروشی می‌شود. نمایشگاه کتاب نیز اهمیت ویژه‌ای دارد و به نظر من در سال‌های اخیر، اگر چه استقلال آن کمی کاهش یافته؛ اما همچنان نقطه‌ای پررنگ برای معرفی کتاب‌ها و ایجاد تعامل بین ناشران و مخاطبان است.

– هفته کتاب و فرصت معرفی نشان رشد

در مورد نشان رشد، پیشنهاد می‌کنم اقدامی مشابه برای آن انجام دهیم. به‌عنوان مثال، می‌توان با ناشران صحبت کرد که در هفته کتاب، برای کتاب‌هایی که نشان رشد دارند تخفیف بیشتری ارائه شود. البته چون بخش خصوصی هستند، شاید امکان اعمال تخفیف زیاد نداشته باشند؛ اما می‌توان امتیازهایی در نظر گرفت که ناشران را تشویق کند. به‌عنوان مثال، اگر ناشر در هفته کتاب تخفیف قابل توجهی برای کتاب‌های دارای نشان رشد اعمال کند؛ هم باعث خرید بیشتر می‌شود و هم مخاطب، کتابی مناسب و با قیمت مناسب دریافت می‌کند.

از سوی دیگر، ممکن است ناشران انتظار داشته باشند که این امتیاز یا کمک از سمت سازمان یا نهاد حمایتی تأمین شود. البته به دلیل محدودیت بودجه، نمی‌توان انتظار داشت که حمایت مالی گسترده‌ای فراهم شود؛ اما حتی برنامه‌ریزی و تشویق‌های کوچک هم می‌تواند تأثیرگذار باشد و باعث شود نشان رشد بیشتر شناخته شود و مورد استفاده خانواده‌ها و دانش‌آموزان قرار گیرد.

– شبکه شاد و ظرفیت معرفی نشان رشد

شبکه شاد، حدود ۱۶ میلیون مخاطب ثابت شامل دانش‌آموز و معلم دارد. این فضا قابلیت تعامل گسترده دارد. پیشنهاد می‌کنم ناشرانی که نشان رشد گرفته‌اند، در این شبکه معرفی شوند. ناشر می‌تواند بگوید که در قبال این کار، می‌تواند کتاب خود را در این شبکه پرمخاطب تبلیغ کند و دانش‌آموزان را تشویق به تهیه کتاب کنند. این اقدام، هم برای ناشر مفید است و هم نشان رشد بیشتر شناسانده می‌شود.

از سوی دیگر، این کار به فروش کتاب ناشر هم کمک می‌کند؛ چون دغدغه اصلی ناشر این است که محتوای استاندارد و با کیفیت تولید کند و کتاب‌هایی چاپ شود که مخاطب دنبال آن باشد. در شرایط گرانی کاغذ و کتاب، هر اقدامی که باعث شناخته شدن کتاب‌های با کیفیت شود، بسیار ارزشمند است. اگر یک سامانه یا شبکه با مخاطب وسیع وجود دارد، می‌تواند به ناشران کمک کند. تولید موشن‌گرافی و کلیپ برای معرفی کتاب‌هایی که نشان رشد گرفته‌اند توسط ناشر و توزیع و انتشار آن توسط دفتر انتشارات و فناوری آموزشی در شبکه‌های اجتماعی همچون شاد می‌تواند منجر به معرفی و دیده شدن آن شود. بایستی ارتباط دو طرفه بین ناشر و نشان رشد برقرار شود تا ترویج آن مؤثر واقع شود.

– گرانی کاغذ و محدودیت در خرید کتاب

وقتی کاغذ گران می‌شود، ناشر فکر می‌کند که اگر این کتاب را چاپ کنم، قیمتش چقدر خواهد شد و مردم چه طوری می‌توانند آن را بخرند. این باعث می‌شود دنبال ایده‌های خلاقانه باشد؛ مثلاً اگر قبلاً جلد سخت چاپ کرده، می‌تواند جلد نرم چاپ کند، یا اگر کتاب خشتی بزرگ است، اندازه کوچک‌تری از آن تولید کند تا با قیمت مناسب‌تر در دسترس مردم قرار گیرد. این اقدامات به جامعه فرهنگی کشور کمک می‌کند.

خیلی ناراحت می‌شوم که کتاب آن‌قدر گران شده است و مردم مخصوصاً بچه‌ها به سمت مطالعه نمی‌آیند، این کارها باعث می‌شود حتی کسانی که بودجه محدودی دارند نتوانند برای فرزندشان کتاب تهیه کنند. برای قشر با توان مالی بالاتر هم به همین شکل، نیاز مخاطب تأمین می‌شود و کتاب‌ها سرپا می‌مانند.

مثلاً یادم است در نمایشگاه یک آقا با بچه‌هایش آمده بود و می‌گفت: «بچه! من ماه پیش برات گوشه خریدم، این گوشه‌ات هزار برابر بهتر از این کتاب‌هاییه که این‌جا می‌بینی.» این حرف ناخودآگاه به گوشم رسید و واقعاً ناراحت شدم؛ اما می‌دانم که مردم حق دارند؛ چون کتاب برای آن‌ها به یک کالای لوکس تبدیل شده و در اولویت قرار ندارد. ما به عنوان ناشر تا جای ممکن سعی می‌کنیم قیمت‌ها را به بودجه مردم نزدیک کنیم؛ اما محدودیت‌هایی هم داریم.

هدف این مصوبه، ایجاد یک

فرآیند قاعده‌مند برای ارزیابی،

هدایت و اعتبار بخشی به

محتوایی بود که قرار است در

مدرسه مورد استفاده قرار گیرد.

گذری بر وضعیت کتاب کودک

نویسندگان جوان خوش فکر درخشیدند و دیده شدند و رشد کردند. با ورود به دهه هفتاد و گشوده شدن درهای فضای هنر و ادبیات کشور به سوی جهان، امکان تبادل فرهنگی یا به قول رئیس‌جمهور وقت، «گفت‌وگوی تمدن‌ها» فراهم شد. در ابتدا؛ این گفت‌وگو شکل نسبتاً متوازنی داشت. محصولات رسانه‌ای از شرق و غرب از آمریکای جنوبی گرفته تا اروپای شرقی راه خودشان را به بازارهای فرهنگی ایران باز کردند و ادبیات و هنر ایرانی هم جای پای خوبی برای خودش در فضای فرهنگی و ادبی جهان پیدا کرد. به نظر می‌آمد همه چیز دارد خوب پیش می‌رود. دریچه‌های رودخانه باز شده بود. آب از سویی وارد حوضچه فرهنگی ما می‌شد و از سوی دیگر هم تقریباً با همان حجم، آب خارج می‌شد. تا اینکه با رسیدن به دهه هشتاد، توازن این حوضچه به هم خورد. بر اثر سال‌ها بی‌توجهی به ارتقای نویسندگان، آثار تألیفی دچار رکود شدند و از آن طرف با ورود ناشران کمک‌آموزشی به حوزه نشر کتاب کودک، ارزش‌های بازار کتاب تغییر کرد.

منصوره مصطفی‌زاده

نویسنده و کارشناس کتاب کودک و نوجوان

منصوره مصطفی‌زاده، نویسنده و کارشناس کتاب کودک و نوجوان است. بیش از دو دهه فعالیت در مطبوعات کودک و نوجوان، نویسندگی مجموعه کتاب‌های قهرمانان کربلا و کارشناس برنامه‌های رسانه‌ی ملی با موضوع کتاب از جمله فعالیت‌های مؤثر او در کتاب و کتاب‌خوانی است.

ترجمه با چراغ خاموش

دهه شصت را می‌شود دوران طلایی ادبیات کودک تألیفی در کشور دانست. وضعیتی که کم و بیش سینما و نقاشی و سایر هنرها و رسانه‌های دیگر هم تجربه کرده‌اند. دوره‌ای که در آن

بازار ناشران کتاب کودک

تا پیش از این، نشر به عنوان یک حرفه فرهنگی شناخته می‌شد. ناشران کسانی بودند که دغدغه فرهنگ ادبیات را برای کودکان داشتند. انتخاب کتاب برای چاپ و نشر توسط کارشناسان علوم انسانی صورت می‌گرفت. شاعران و نویسندگان مهم‌ترین مشاوران صاحبان نشر بودند و کتاب، ابزاری تربیتی در دست تولیدکنندگان و والدین و مربیان به حساب می‌آمد. ناشران کتاب‌های کمک آموزشی و کنکوری با ورود به بازار کتاب کودک، معادله را عوض کردند. آنها با همان رویکردهایی وارد کتاب کودک شدند که بازار کتاب کنکور به آنها آموخته بود: «هرچه بیشتر بفروش و بازار را مال خودت کن!» این رویکرد دیگر انتخابش کتابی نبود که اثر تربیتی مثبت یا شکل فاخر ادبی یا هنری داشته باشد. انتخاب چنین رویکردی کتابی بود که بتواند بیشتر بفروشد.

با این نگاه، حتی روش قیمت‌گذاری کتاب هم عوض شد چون قرار نبود کتاب چیزی در دسترس همه باشد، بلکه قرار بود فروش برود و سود خوبی نصیب ناشر کند. به همین نسبت، فرم و گرافیک کتاب‌ها هم به سمت جلب توجه مخاطب پیش رفت. طراحی کتاب‌ها که تقریباً از دهه پنجاه تغییر عمده‌ای نکرده بود، ناگهان در یک جهش بزرگ، متنوع‌تر، جذاب‌تر و به روزتر شد. در کمتر از دو سال بازار کتاب کودک زیر و رو شد. چند ناشر تازه وارد، رنگ و لعاب بازار را عوض کردند و ناشران قدیمی و معتبر قبلی جا ماندند. ناشران حرفه‌ای به سرعت خودشان را با سلیقه جدید بازار که ناشران پولدار آن را شکل داده بودند هماهنگ کردند و توانستند در یک رقابت نفس‌گیر، جای پای خودشان را در بازار کتاب پس بگیرند. تعداد زیادی از ناشران هم محو شدند و نتوانستند در این رقابت خودشان را به جایی برسانند.

در این میان، تعداد زیادی ناشر جدید هم سر برآوردند که از ابتدا رویکردشان به کتاب کودک را همان رویکرد بازاری فروش بسته بودند. اما چطور می‌شود حجم بالایی از کتاب‌های «بفروش» تولید کرد؟! با شل کردن دریچه ورودی حوضچه کتاب کودک، دسترسی مجازی به ناشران سراسر دنیا، کار را برای ناشران ایرانی راحت کرده بود. به خصوص که ناشر ایرانی خود را ملزم به خریدن حق انتشار هم نمی‌دانست. کافی بود هر کتابی را که می‌خواست فقط یک نسخه‌اش را بخرد، به مترجم بسپارد و چاپ کند. تصاویر و داستان خلق شده توسط بهترین نویسندگان و تصویرگران جهان زیر دست ناشران تازه بود. برای اینکه خیالشان از بابت کیفیت کتاب هم راحت باشد کافی بود در فروشگاه‌های بزرگی مثل آمازون دنبال پرفروش‌ها بگردند یا از فهرست جایزه‌های معروف بین‌المللی، کتاب‌ها را انتخاب کنند. کم‌کم این کتاب‌ها هم تمام شدند و کار به جایی رسید که ناشرها کتاب‌هایی چاپ کردند که روی جلد آن برجسب «برگزیده فلان روزنامه در فلان شهر از فلان ایالت آمریکا» زده بود که می‌شود یک چیزی در مایه‌های

«برگزیده کتاب‌فروش شیف‌ت عصر کتاب فروشی سر خیابان

شریعتی»

هدف این مصوبه، ایجاد یک فرایند قاعده‌مند برای ارزیابی، هدایت و اعتباربخشی به محتوایی بود که قرار است در مدرسه مورد استفاده قرار گیرد.

دریچه حوضچه کتاب کودک، همی شل و شل‌تر می‌شد و ناشران سخت‌گیری در زمینه ادبیات و فرهنگ کتاب‌ها را همی کمتر و کمتر می‌کردند. امروز در جایی هستیم که در بین کتاب‌های کودک می‌شود کتاب‌هایی را دید که با فرهنگ ایرانی یا اسلامی ما در تضاد کامل هستند. کتاب‌های کودکی که همجنس‌گرایی را عادی

جلوه می‌دهند یا مادی‌گرایی و انسان‌گرایی در آنها حرف اول را می‌زند یا وجود خالق را زیر سؤال می‌برند. از آن طرف نویسندگان خوب قدیمی، بدون توجه به تغییر ذائقه کودکان در دهه شصت باقی مانده‌اند و نویسندگان جوان تازه وارد هم کمتر تن به ممارست و تمرین و آموزش حرفه‌ای می‌دهند. سیل کتاب‌های ترجمه‌ای از سر حوضچه ادبیات کودک هم عبور کرده است و تقریباً هیچ اثر قابل توجهی از ادبیات کودک ایران به جهان صادر نمی‌شود.

در چنین شرایطی نقش مروجین کتاب و ابزارهای انتخاب و معرفی کتاب‌های خوب بسیار مهم است. جایزه‌های معتبر و فهرست‌های کارشناسی شده می‌توانند در چنین شرایطی از بین مجموعه کتاب‌های موجود در بازار، گزینه‌های بهتر را انتخاب و معرفی کنند. نشان رشد، یکی از ابزارهای مهم انتخاب‌گری و ترویج کتاب در این شرایط است. با تعیین معیارهای به‌روز و دقیق و کارشناسی یک به یک کتاب‌های موجود، نشان رشد می‌تواند منبعی معتبر و مطمئن برای خانواده‌ها باشد.

کتابخانه‌ها، محلی برای توانمندسازی کودکان و نوجوانان

محسن نجفی خواه

کتابدار موفق به دریافت نشان استمرار

کتابخانه‌های عمومی، همان‌طور که از اسم آن مشخص است برای عموم مردم، کتاب‌های متنوع و با هر سلیقه‌ای را ارائه می‌کند. چینش کتاب‌ها بر مبنای رده‌بندی دیویی، به ۱۰ موضوع اصلی مانند (ادبیات، تاریخ، هنر، دین و...) قفسه‌بندی می‌شوند. همچنین برای سه‌رده سنی کودک، نوجوان و بزرگسال این کتاب‌ها در سه بخش مجزا قرار می‌گیرند. یک

محسن نجفی خواه، دانش‌آموخته کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی است؛ او حدود ده سال در نهاد کتابخانه‌ها فعالیت کرده و جزو معدود کتابدارانی است که مفتخر به دریافت نشان استمرار از دبیرکل نهاد کتابخانه‌ها شده است؛ علاقه، خلاقیت و دغدغه‌مندی او نسبت به راه‌اندازی بخش کودک و نوجوان کتاب‌خانه باعث شده تا تجربه‌های او را در قالب یک یادداشت گردآوری کنیم.

بخش هم برای کتاب‌های مرجع وجود دارد که کتاب‌های آن قابل امانت دادن نیستند و صرفاً برای مطالعه و پژوهش در کتابخانه است.

– کودک و نوجوان مخاطب اصلی کتابخانه‌های عمومی
بیش از ۵۰ درصد از اعضای کتابخانه‌های عمومی، کودک و نوجوان هستند، بنابراین عامل تضمین‌کننده رونق هر کتابخانه می‌تواند در گرو تقویت بخش‌های کودک و نوجوان آن کتابخانه باشد. نکته قابل توجه اینکه تعداد بالایی از امانت کتاب‌های بزرگسالان نیز، امانت کتاب‌های والدین برای فرزندانشان است.

کتابخانه‌ها می‌بایست از تمام ظرفیت‌های خود برای جذب مخاطبان به ویژه کودکان و نوجوان استفاده کنند تا در نقش اصلی خود، به بهترین وجه عمل کنند. یکی از مهم‌ترین این ظرفیت‌ها، معرفی کتاب برای اعضا است. افرادی که در کتابخانه با دنیایی از کتاب روبه‌رو می‌شوند، نیاز به راهنمایی دلسوز و مجرب دارند که آن‌ها را با کتاب‌های مورد علاقه یا نیازشان آشنا نماید. مسئله مهم این است که خود کتابدار با مشغله‌های زیادی در کتابخانه روبه‌رو است و می‌بایست در کنار راهنمایی مراجعه‌کننده، به تمامی امور کتابخانه نیز رسیدگی کند. لذا نیاز به عامل‌های میانجی و تسهیل‌گر در این خصوص است. عوامل مهمی وجود دارد که به کتابداران در معرفی کتاب به مخاطب‌های خود، کمک می‌کند. سایت‌های ویژه کتاب، مجلات کتاب‌شناسی، هوش مصنوعی تخصصی در این حوزه، نشان‌های ادبی، جشنواره‌های کتاب برتر، نمایشگاه‌های بین‌المللی کتاب و... از جمله این عوامل تسهیلگر هستند.

– نشان رشد، تسهیل‌گر انتخاب کتاب

نشان رشد یکی از نشان‌های ادبی است که در قالب یک سایت و با تعداد بسیار بالایی از کتاب‌های متنوع، تسهیل‌گر بسیار خوبی برای کتابداران است؛ نشان رشد شاید در آموزش و پرورش شناخته شده باشد؛ اما در کتابخانه‌های عمومی گمنام است. مزیت نشان رشد، انتخاب کتاب با نگاه تربیتی است.

با توجه به اینکه کتابخانه‌های عمومی دارای بخش ویژه‌ای برای مجلات هستند، مجلات رشد دانش‌آموزی هم در قفسه‌های این بخش جانمایی می‌شوند. مجلات حوزه کودک و نوجوان به دلیل تصویرسازی و تنوع مطالب در صفحات کم، برای مخاطبان جذاب و محل رجوع اعضای کتابخانه هستند. این روزها تنها مجله کودک و نوجوان که در گستره جغرافیایی کشور توزیع می‌شود و در پنج رده سنی براساس دوره‌های تحصیلی تقسیم‌بندی شده است؛ مجله رشد است. مجلات کودک، نوآموز و دانش‌آموز نسبت به سایر مجلات رشد بیشترین مخاطب را دارند.

کتابخانه، مجله و مخاطب (کودک و نوجوان) سه ضلع جذب کودک و نوجوان به کتاب و کتاب‌خوانی است؛ برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران فرهنگی بایستی علاوه بر توسعه زیرساخت

کتابخانه به تولید مجلات کودک و نوجوان و عوامل مشوق حضور آنان در کتابخانه نیز فکر کنند.

– مجلات رشد، رسانه‌ی نشان رشد

اگر بتوان کتاب‌های دارای نشان رشد با درجه یک را در مجلات رشد دانش‌آموزی به تفکیک دوره‌های تحصیلی و براساس رده‌بندی سنی به عنوان بخش کتاب‌شناسی در هر شماره معرفی کرد، هم برای دانش‌آموزان و هم برای کتابداران می‌تواند راهنمای خوبی باشد.

متولیان نشان رشد می‌بایست با جامعیت و روزآمدسازی در ارزیابی تمامی کتاب‌های حوزه کودک و نوجوان، نشانه‌گذاری صحیح و دقیقی در انتخاب کتاب برای مخاطبین خود فراهم آورند. به همین منظور دست‌اندرکاران این حوزه نباید منتظر ارسال کتاب به دبیرخانه نشان رشد باشند؛ بلکه مواجهه فعالانه داشته و تمامی کتاب‌های کودک و نوجوان را به بوته ارزیابی ببرند تا مسیر روشنی برای انتخاب کتاب خانواده‌ها فراهم آورند.

همانطور که پیش‌تر اشاره شد، نقش اصلی در معرفی کتاب و کتابخوان کردن آحاد جامعه توسط کتابداران ایفا خواهد شد و در این مسیر، تسهیلگرها و عامل‌های میانجی می‌توانند به کمک متخصصین این امر آمده و سهولت معرفی و شناسایی کتاب‌ها را فراهم نمایند.

– چراغ خاموش کتابخانه‌های مدارس

البته مدارس نیز با راه‌اندازی مجدد کتابخانه‌های خود و داشتن کتابداران متخصص در این زمینه، تسریع یک حرکت ملی برای کتابخوان کردن مخاطبان اصلی خود یعنی دانش‌آموزان را می‌توانند ایجاد کنند. شبکه‌سازی در یک نظام کتاب محور برای مدارس ضرورت دارد، یعنی استفاده بهینه از کتابداران مدارس به عنوان یک معلم کتاب‌دان و نه یک انباردار کتابخانه مدرسه، موجب ظهور جریان کتاب‌خوانی و رشد سطح آگاهی دانش‌آموزان خواهد بود. نقش‌های واسطه‌ای همچون نشان رشد، مجلات رشد دانش‌آموزی و... در این مسیر، گام مؤثری برای تسهیل کتابخانه‌های مدارس خواهند بود. اطلاعات کتاب‌شناسی وزارت آموزش و پرورش می‌تواند تمام دستگاه‌های فرهنگی کتاب‌محور کشور را همچون کتابخانه‌های عمومی منتفع نماید.

حرفه کتابداری، یک مهارت خاص و مهم است که می‌تواند در ترویج کتاب و کتاب‌خوانی به ویژه برای مخاطب کودک و نوجوان مؤثر باشد. پست کتابدار در سال ۸۹ از آموزش و پرورش حذف و تا امروز هم احیا نشده است و این وظیفه نمی‌تواند توسط معاون یا مربی پرورشی احیا و یا اجرا شود؛ بلکه نیازمند به یک فرد متخصص و مستقل است تا در کنار معاون و مربی پرورشی، رسالت کتاب‌خوانی را برعهده بگیرد. این روزها، چراغ کتابخانه‌های مدارس با نبود کتابدار خاموش است!

مهدی شریفی متولد ۱۳۶۸ نویسنده و فعال حوزه کتاب نوجوان است؛ او دبیر اولین پویش کتاب‌خوانی هیس‌طوری با محوریت کتاب‌های سرگذشت استعمار است؛ پویشی که با اقبال بسیار زیادی از سوی نوجوانان روبه‌رو شد؛ به عبارتی هیس‌طوری، اولین پویش کتاب‌خوانی با رویکرد بازی‌وارسازی در این گستره از مخاطب بود. همین اقدام متفاوت در مقایسه با سایر پویش‌ها، بهانه‌ای شد تا صاحب‌های با ایشان داشته باشیم.

هیس‌طوری

اولین تجربه پویش کتاب‌خوانی از طریق بازی‌وارسازی

گفت‌وگو با مهدی شریفی

نویسنده و فعال حوزه کتاب نوجوان

ما دغدغه داشتیم، مخاطب فهم عمیق نسبت به موضوع پیدا کند. این چالش‌ها کار طراحی را زمان‌بر کرد. از طرفی در این مدت رهبری دو مرتبه در سخنرانی‌هایشان به طور مستقیم و غیر مستقیم به معرفی کتاب پرداختند. برای خود ما هم، تأکیدات رهبری خیلی انرژی بخش بود.

«آموزش و پرورش، حلقه اتصال مخاطب و محتوا»
سؤال: چرا مسیر آموزش و پرورش را برای برگزاری پویش انتخاب کردید؟

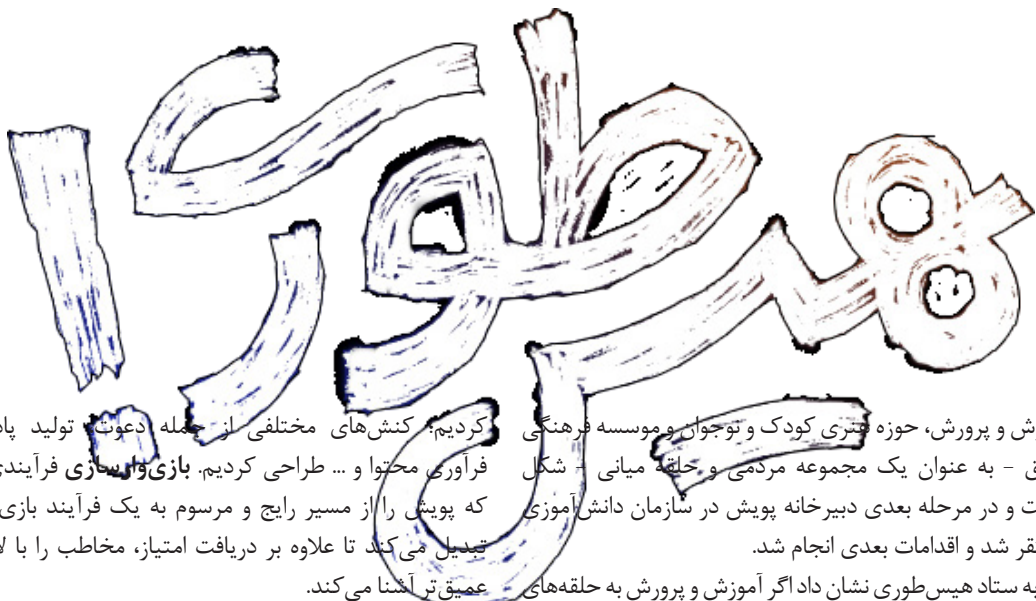
از همان ابتدا با دوستان حوزه هنری متفق القول بودیم که اگر کاری مؤثر، عمیق و ماندگار بخواهد انجام شود، مسیر آن آموزش و پرورش و گستره مدارس سراسر کشور خواهد بود. گفتگوها با دوستان اداره‌کل فرهنگی و هنری در معاونت پرورشی آغاز شد و به لطف الهی همراهی خوبی شکل گرفت. به عبارتی ستاد هیس‌طوری متشکل از سه ضلع معاونت پرورشی و فرهنگی وزارت

«داستان هیس‌طوری از کجا شروع شد؟»

سؤال: در خصوص نحوه شکل‌گیری پویش هیس‌طوری به اختصار بفرمایید.

سال ۱۴۰۰ یک مجموعه کتاب در قالب ۱۵ جلد و تحت عنوان سرگذشت استعمار توسط انتشارات سوره مهر به چاپ رسید؛ رهبر معظم انقلاب پس از مطالعه کتاب‌ها توصیه نمودند که این کتاب‌ها ترویج شود. دوستان ما در حوزه هنری کودک و نوجوان از ما به عنوان یک مجموعه فرهنگی و مردمی دعوت کردند در طراحی این پویش مشارکت کنیم؛ البته شخصا به مسئله تاریخ و به ویژه استعمار علاقه داشتیم و دارم.

دغدغه ما خواندن کتاب و تأثیرگذاری آن بر مخاطب بود؛ به همین منظور سعی کردیم صرفاً بر روی فروش کتاب تمرکز نکنیم؛ بلکه به گونه‌ای متفاوت‌تر، پویش کتاب‌خوانی را طراحی و اجرا کنیم. همانطور که می‌دانیم، در مدرسه درس تاریخ یکی از دروسی است که اغلب بچه‌ها علاقه و رغبتی به یادگیری آن ندارند. و از طرفی

کردیم. کنش‌های مختلفی از جمله دعوت، تولید پادکست، فرآوری محتوا و ... طراحی کردیم. بازی وارسازی فرآیندی است که پویش را از مسیر رایج و مرسوم به یک فرآیند بازی‌وارگونه تبدیل می‌کند تا علاوه بر دریافت امتیاز، مخاطب را با لایه‌های عمیق‌تر آشنا می‌کند.

نکته دیگری که باعث فهم بیشتر محتوای کتاب‌ها در مسیر پویش شد، استمرار و گذر زمان به مدت ۹ ماه بود؛ این مدت زمان باعث شد هم صدای پویش در سراسر کشور رسانده شود و هم مخاطب ما ارتباط بیشتری با محتوا از مسیر کنشگری‌ها داشته باشد.

در این پویش که در مدت ۹ ماه به طور مستمر همراه با کنشگری مخاطبان برگزار شد، شاهد حضور ۸۰۰ هزار نفر بودیم. از این تعداد با ۱۱۰ هزار نفر عضو فعال، باشگاه دانش‌آموزی ضد استعمار را تشکیل دادیم.

لازم به ذکر است این در شرایطی بود که اتفاقات شهریور و مهرماه ۱۴۰۱ پیش آمده بود و طبعا کار ما با سختی‌هایی مواجه بود. یکی دیگر از ویژگی‌های پویش هیس‌طوری، طراحی ۳۶۰ درجه بود به این صورت که همزمان که در مدارس معرفی کتاب‌ها و پویش انجام می‌شد، همزمان از رسانه ملی هم تبلیغ و ترویج انجام می‌شد.

مسابقات جام جهانی از جمله فرصت‌های پیش‌روی پویش بود؛ چون استعمار یک مفهوم داخلی و مختص به ایران نیست؛ بلکه به وسعت تاریخ بشر و جغرافیای کره زمین گسترده است. به طور مثال در تاریخ می‌خوانیم که پرتغال، مراکش را مورد استعمار خود قرار داده و به همین دلیل در بازی پرتغال و مراکش سعی کردیم این مفهوم را در قالب تصویر و متن نمایش دهیم.

«اثرسنجی پویش هیس‌طوری»

سؤال: پویش تا چه میزان اثربخش بود؟ آیا سازوکاری برای سنجش اثربخشی کتاب‌ها داشتید؟

به همت اندیشکده امید حوزه هنری، آزمون‌های سواد خواندن برای هر جلد به طور مجزا طراحی و اجرا شد؛ آزمون سواد خواندن یک آزمون بین‌المللی است که به منظور سنجش سطح سواد مخاطبان در چهار حیطة اطلاعات صریح، استنباط، استدلال و ارزیابی برگزار می‌شود. ۲۰ هزار نفر آزمون در آزمون‌های سواد

آموزش و پرورش، حوزه هنری کودک و نوجوان و موسسه فرهنگی عقیق - به عنوان یک مجموعه مردمی و حلقه میانی - شکل گرفت و در مرحله بعدی دبیرخانه پویش در سازمان دانش‌آموزی مستقر شد و اقدامات بعدی انجام شد.

تجربه ستاد هیس‌طوری نشان داد اگر آموزش و پرورش به حلقه‌های میانی و سایر نهادهای فرهنگی اعتماد کند و کار را تفویض نماید و نقش خود را از تصدی‌گری به تسهیل‌گری و تنظیم‌گری تغییر دهد می‌تواند کارهای ماندگار و مؤثری را رقم بزند.

«هیستوری یا هیس‌طوری؟»

سؤال: چرا اسم پویش را هیس‌طوری انتخاب کردید؟

برای انتخاب نام پویش، جلسات مختلفی برگزار شد. در نهایت کلمه هیس‌طوری برگزیده شد. کلمه هیس‌طوری ایهام دارد، در وهله اول مخاطب فرض می‌کند هیس‌طوری همان هیستوری به معنای تاریخ است؛ اما مقصود ما از هیس‌طوری استعاره‌ای است که کشورهای استعمارگر در طول تاریخ تلاش کرده‌اند جنایت‌های خود را پاک نموده و طور دیگری روایت نمایند. به عبارتی، هیس‌طوری یعنی «من جنایت می‌کنم و صداشو در نیامرم و هیس‌طوری‌گونه کشورهای دیگر رو تحت استعمار خودم در میارم.» در ادامه شعار پویش با عنوان «هیس‌طوریت رو پاک کن» به این معنا که واقعیت استعمار را بشناسیم و روایت‌های متفاوتی از آنچه کشورهای استعمارگر در حدود پنج قرن از رنسانس به بعد رقم زدند را بخوانیم. برای این مهم، ابتدا باید روایت‌های غلط و رایج را که به طور کلیشه در ذهن ما پدید آمده را پاک کنیم.

«مزیت رقابتی هیس‌طوری»

سؤال: چه تفاوت اصلی این پویش با سایر پویش‌های مشابه داشت؟

معمولا خرید کتاب ارزش دارد. اما پویش می‌تواند فهم مطالعه و کنشگری را به وجود آورد. در پویش هیس‌طوری می‌خواستیم مفهوم استعمار را علاوه بر حوزه دانش‌افزایی و آگاهی‌بخشی به مرحله باور نیز برسانیم.

به همین منظور، از بازی‌وارسازی برای اجرای پویش استفاده

خواندن هیس طوری شرکت کردند که نتایج قابل توجهی به دست آمده است. پس از برگزاری آزمون‌های سواد خواندن، یک آزمون نگرش‌سنجی هم در خصوص سنجش نگرش مخاطبان نسبت به موضوع استعمار، میل به مهاجرت و انگیزش‌های آنان طراحی و اجرا شد. یکی از نتایج قابل توجه این بود که از ۴۰ درصد دانش‌آموزانی که قصد مهاجرت داشتند، پس از مطالعه کتاب‌ها حدود ۸۰ درصد نظرشان تغییر کرده و از مهاجرت از ایران منصرف شده بودند؛ این ضریب تأثیر بسیاری جدی را از رهگذر مطالعه کتاب‌های سرگذشت استعمار به ما نشان می‌دهد.

«نشان‌رشد و مسئله ترویج سرگذشت استعمار»

سؤال: نشان‌رشد تا چه میزان در ترویج کتاب‌های سرگذشت استعمار مؤثر بوده است؟

نشان‌رشد برای ما حکم مجوز ورود به مدارس را داشت. وقتی کتابی نشان‌رشد بگیرد به راحتی می‌تواند در مدارس معرفی و ترویج شود. آموزش و پرورش فارغ از نشان‌رشد در پویش هیس طوری، بازیگر اصلی بود. نشان‌رشد به تنهایی نقش ترویجی جدی ندارد، بلکه وقتی با برنامه‌های حوزه پرورشی پیوند بخورد و پویش متفاوتی برای مخاطب طراحی شود می‌تواند اثرگذار باشد.

«نشان‌رشد و مسئله مرجعیت انتخاب کتاب»

سؤال: چه پیشنهاداتی دارید که نشان‌رشد بتواند به مرجعیت انتخاب کتاب برای مدارس و خانواده‌ها برسد؟

نشان‌رشد در حال حاضر نقش ممیزی دارد و بسیاری از والدین و دانش‌آموزان هم آن‌را نمی‌شناسند. برای اینکه نشان‌رشد بتواند نقش ترویجی و هدایت‌گری را در مصرف کالای فرهنگی کودکان و نوجوانان ایفا نماید، بایستی نظام پیشنهاددهی را طوری طراحی نماید که به صورت چندسویه این پیشنهاددهی عملیاتی شود. به عبارتی والدین بتوانند کتاب‌های موردنظرشان را معرفی نمایند. معلمان و دانش‌آموزان نقش فعالانه در این فرآیند ایفا نمایند و حتی در قالب یک فرآیند باشگاه کتاب‌خوانی می‌تواند سازوکاری را طراحی نماید که مخاطب بتواند نظرات خود را ثبت نموده و تعامل فعالان با دیگران داشته باشد. نشان‌رشد برای آنکه بتواند نقش هدایت‌گری را در فرآیند کتاب و کتاب‌خوانی ایفا نماید، بایستی سازوکار خود را از تصدی‌گری به تنظیم‌گری و تسهیل‌گری تغییر دهد.

اگر بخواهیم به طور عملیاتی در مورد نقش نشان‌رشد در مصرف کالای فرهنگی به ویژه کتاب، پیشنهاد بدهیم. می‌توانیم به چند مورد اشاره کرد. برای تجهیز کتابخانه‌های مدارس، بایستی نهاد یا مجموعه تأمین‌کننده منابع کتاب، از کتاب‌هایی که نشان‌رشد دارند و مورد تأیید هستند، استفاده شود. نشان‌رشد می‌تواند فراتر از کتاب و در محصولات فرهنگی کودک و نوجوان به عنوان نشان اعتماد برای خانواده‌ها عمل کند. امروزه مصرف فرهنگی کودک و نوجوان در کتاب خلاصه نمی‌شود، بلکه نوشت‌افزار، بازی رومیزی، فضای مجازی و سایر محصولات فرهنگی را نیز شامل می‌شود.

نشان‌رشد برای مرجعیت یافتن می‌بایست به این محصولات نیز بپردازد.

برای مرجعیت یافتن نشان‌رشد، ابتدا باید بدانیم، انتخاب یک کتاب یا محصول فرهنگی توسط کودک یا نوجوان از چه مسیریابی انجام می‌شود؟ و در ادامه ببینیم نشان‌رشد، چه جایگاهی در ذهن مخاطب دارد؟ بین مسیریابی که انتخاب واقعی را برای مخاطب رقم می‌زند و نشان‌رشد چه نسبتی برقرار می‌شود؟ به عبارتی بررسی سلیقه و ذائقه مخاطب می‌تواند، فاصله ما با نقطه مطلوب و چگونگی مرجعیت یافتن را نشان دهد.

«عوامل جذب مخاطب نوجوان به پویش»

سؤال: چگونه با امتیازدهی توانستید مخاطب نوجوان را در این مدت با خود همراه کنید؟

برای جذب مخاطب نوجوان به فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی، ابتدا بایستی مخاطب‌شناسی کنیم؛ به عبارتی پرسونای مخاطب را بشناسیم. تعداد قابل توجهی از نوجوانان با انگیزش‌های بیرونی به فعالیت‌ها جذب می‌شوند و در ادامه انگیزش‌های درونی نیز مکمل خواهند بود. فارغ از انگیزش، پس از گفتگوهای مختلفی با فعالان حوزه نوجوان داشتیم دریافتیم که برای جریان‌سازی و

گفتمان‌سازی یک فعالیت فرهنگی **بازی‌وارسازی فرآیندی است**

و تربیتی، سه کلید اصلی وجود دارد

که عبارتند از: گروه‌های همسال،

رقابت‌جویی و ماجراجویی.

نوجوانی دوره‌ای است که انسان

از همسالان خود تأثیر بیشتری

می‌گیرد؛ اگر عده‌ای جذب شوند

احتمال زیاد تعداد دیگری را با

خود همراه می‌کنند. رقابت‌جویی و ماجراجویی نیز از دیگر

ویژگی‌های مهم این دوره سنی است.

«هیس طوری دیگری در راه است ...»

سؤال: برای پویش بعدی نیز برنامه‌ای دارید؟ چنانچه قصد

برگزاری دارید چه تفاوتی با پویش اول دارد؟

روح حاکم بر هیس طوری ۲ با هیس طوری ۱ تغییری نکرده و با سه تفاوت مفهومی و روشی در حال برنامه‌ریزی و اجراست؛ اولین تفاوت از حیث مفهومی است، علاوه بر مفهوم استعمار کهن، بر روی مفهوم استعمار نو و فرانو می‌خواهیم کار کنیم. دومین تفاوت از حیث قالب و فرم است، علاوه بر کتاب فیزیکی و نسخه دیجیتال متنی، به دنبال کتاب صوتی و ارائه تولیدات ویدئویی با محوریت مفاهیم کتاب هستیم. و سومین تفاوت هم از حیث فناوری‌های نوین است، یک افزونه‌ای را در قالب هوش مصنوعی و مبتنی بر داده‌ها و مفاهیم کتاب به یک عامل هوش مصنوعی آموزش دادیم که مخاطب می‌تواند سؤالات خود را از آن بپرسد و با آن در تعامل و گفتگو باشد.

نشست‌های علمی ترویجی

سلسله نشست‌های تخصصی نشان رشد بیست و دومین دوره جشنواره ملی کتاب رشد

نشان رشد

انجمن‌های کتاب کودک و نوجوان؛ هم‌گرایی، ظرفیت‌ها و فرصت‌ها

- بررسی و شناسایی ظرفیت‌ها و فرصت‌های موجود و مطلوب انجمن‌های فعال در حوزه کتاب کودک و نوجوان
- بررسی میزان هم‌گرایی و هم‌افزایی این بخش انجمن‌ها و سایر دستگاه‌های فرهنگی حوزه کتاب کودک و نوجوان
- بررسی میزان اثربخشی فرایندهای تنظیم‌گری و نظارتی موجود در حوزه کتاب کودک و نوجوان
- بررسی و شناسایی مؤلفه‌ها و فرایندهای مؤثر در زمینه سیاست‌گذاری در حوزه کتاب و کودک نوجوان

تقدیر از زمان نشست به ۲۸ بهمن ماه به علت تعطیلی ادارات

دکتر جواد هلاوند
رئیس گروه زبان و کنترل کیفیت منابع آموزشی تربیتی مکتوب سازمان پژوهش

فتح اله فروغی
رئیس هیئت مدیره انجمن فرهنگی نشر کتاب کودک و نوجوان

علیرضا سبحانی نسب
مدیر مسئول انجمن فرهنگی نشر کتاب کودک و نوجوان

دکتر محمدحسین ظریفیان
معاون دست‌های دانشگاه تهران

دبیر علمی نشست: دکتر محمدحسن شاهنگی

زمان: یکشنبه ۲۸ بهمن‌ماه - ساعت ۱۰ الی ۱۲
مکان برگزاری: خیابان شریعتی - نرسیده به پل سیدخندان
پارک اندیشه - سالن اجتماعات فرهنگسرای اندیشه

فرهنگسرای اندیشه
مکان برگزاری نشست‌های تخصصی نشان رشد
مکان برگزاری نشست‌های تخصصی نشان رشد

نشست «انجمن‌های کتاب کودک و نوجوان؛ هم‌گرایی، ظرفیت‌ها و فرصت‌ها»

نشست «انجمن‌های کتاب کودک و نوجوان؛ هم‌گرایی، ظرفیت‌ها و فرصت‌ها»

نشست علمی با هدف بررسی و شناسایی ظرفیت‌ها و فرصت‌های موجود در انجمن‌های فعال حوزه کتاب کودک و نوجوان، میزان هم‌گرایی و تعامل بین این انجمن‌ها و سایر نهادهای فرهنگی، و بررسی فرایندهای تنظیم‌گری و نظارتی در این حوزه برگزار گردید.

نخستین نشست از سلسله نشست‌های تخصصی بیست و دومین جشنواره ملی کتاب رشد با موضوع «انجمن‌های کتاب کودک و نوجوان؛ هم‌گرایی، ظرفیت‌ها و فرصت» روز دوشنبه ۲۴ بهمن ماه ۱۴۰۳ در سالن اجتماعات فرهنگسرای اندیشه برگزار شد. این

مهمانان نشست: فتح‌الله فروغی، رئیس هیئت مدیره انجمن فرهنگی ناشران کتب کودک و نوجوان، علیرضا سبحانی‌نسب، مدیر مسئول انجمن فرهنگی ناشران کتب کودک و نوجوان، دکتر جواد هداوند رئیس گروه ارزیابی و کنترل کیفیت منابع آموزشی و تربیتی مکتوب سازمان پژوهش و دکتر ظریفیان، مدیر کل سابق دفتر توسعه کتاب و کتاب‌خوانی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

آیین‌نامه ساماندهی منابع آموزشی و تربیتی به عنوان محوریت اصلی این مصوبه ابلاغی در نظر گرفته شده است. در این مصوبه ذکر شده: «استفاده بهینه از فرصت‌ها و امکانات بخش دولتی و غیردولتی». یکی از مصادیق بارز در بخش غیردولتی انجمن‌های ناشران هستند که به انجمن‌های فعال، نیمه‌فعال و غیرفعال تقسیم می‌شوند. یکی از مواردی که در ذیل این بحث نیازمند بررسی است، نحوه تعامل انجمن‌ها با خودشان به عنوان تشکل‌های هم‌سو در گام اول، و با بخش دولتی و به طور مشخص وزارت ارشاد و سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی در گام دوم، در چه لایه‌هایی و با چه فرآیندی است.

حجت‌الاسلام و المسلمین علیرضا سبحانی‌نسب، مدیر مسئول انجمن فرهنگی ناشران کتب کودک و نوجوان، در خصوص هدف شکل‌گیری انجمن‌ها چنین بیان داشت:

انجمن‌ها به‌وجود می‌آیند تا اقداماتی بزرگ‌تر از اقدامات فردی انجام بدهند. گاهی دیده می‌شود بهره‌مندی از حمایت‌های دولتی وابسته به تشکیل انجمن‌ها است. انجمن ناشران کودک و نوجوان

نیز با هدف هم‌افزایی بین ظرفیت‌های فردی تشکیل شده است. تشکیل انجمن‌ها برای حل کردن مسئله‌های بزرگ و هم‌افزایی قدرت‌های کوچک‌تر و مجموعه‌های ضعیف‌تر در کنار قدرت‌ها و مجموعه‌های بزرگ‌تر است تا برای حل مسائل خرد و کلان اعضای اقدامات شایسته‌ای انجام شود. این اقدام باعث می‌شود علاوه بر نوآوری‌های ویژه از نظر قالب‌های گرافیکی، محتوا و چاپ و پیش‌رفتن با مسائل روز حوزه خود، مطالبه‌گری‌های جدی در لایه‌های بالاتر و عمیق‌تر نیز داشته باشند تا لایه حاکمیت نیز نسبت به مسئولیت خود در برابر ایشان آگاه شده و اقدامات لازم را انجام دهد. در جلسات کارگروه‌ها و جلسات دانش‌افزایی با حضور تصویرگران، ویراستاران، نویسندگان و ناشران، رشد و پیشرفت قابل ملاحظه‌ای را در حوزه کتاب کودک و نوجوان در سال‌های پس از پیروزی انقلاب شاهد هستیم. درست است که با وضعیت مطلوب فاصله داریم، اما پیشرفت خوبی در عرصه کتاب کودک و نوجوان داشتیم که بخش زیادی از آن مرهون فعالیت گروه‌ها، انجمن‌ها و اصنافی است که تلاش کرده‌اند اقدامات وسیعی در عرصه کتاب کودک و نوجوان انجام شود.

فتح‌الله فروغی، رئیس هیئت مدیره انجمن فرهنگی ناشران کتب کودک و نوجوان، در خصوص ماده چهارم مصوبه ۸۲۸ که اشاره به معیارها و استانداردهای تولید منابع آموزشی و تربیتی در دو محور عمومی یعنی مؤلفه‌های ظاهری و فرم و ابزارهای گرافیکی و محور اختصاصی یعنی کیفیت محتوا اذعان داشت:

ابتدا باید رابطه تشکل‌ها با دفتر انتشارات و فناوری آموزشی بررسی شود تا قوت‌ها و ضعف‌های آن شناسایی شده و در برنامه اضافه

روشن است که تصویرگری کتاب کودک و نوجوان در ایران، نسبت به کشورهای دیگر پیش‌رو و در جایگاه خوبی قرار دارد. اما از نظر ادبی و ادبیات آن‌طور که شایسته است هنوز نتوانسته حضور پیدا کند. در سال‌های اخیر حضور کتاب ایران در بازار جهانی و منطقه‌ای پیگیری شده که امید است در نمایشگاه کتاب تهران شاهد آثار رشد آن باشیم. خلاصه این‌که در تعریف انجمن فعال باید گفت انجمنی است که علاوه بر برنامه‌ریزی برای رشد اعضای خود، اثربخشی شایسته‌ای در جامعه داشته باشد. هم‌اکنون با تعریف ارائه‌شده، دو یا سه انجمن وجود دارند که با حضور در شورای تشکل حرکت خودش را آغاز کرده تا دیگر دوستان هم به آن بپیوندند.

دکتر ظریفیان، مدیرکل سابق دفتر توسعه کتاب و کتاب‌خوانی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در خصوص تجارب زیسته خود در تعامل با دفتر، از هم‌گرایی‌ها و کمک‌های مشورتی چنین گفت: در خصوص کتاب کودک ضروری است یک سپهری از این حوزه ترسیم کنیم، سپس به‌طور مشخص به سمت نقش حاکمیت رفته و نسبت میان حاکمیت با انجمن و یا انجمن‌ها را بررسی کنیم. می‌دانیم سهم کتاب کودک که سهم قابل توجهی است در سبد مصرفی شهروندان و تولید محصول در کشور از سال ۹۱ تا سال ۹۸ خیلی ملموس نبوده اما متأسفانه از سال ۹۸ تا سال ۱۴۰۲ شاهد یک روند کاهشی هستیم که از ۴۸ میلیون مجلد به ۳۸ میلیون، و میانگین شمارگان هم از دو هزار و پانصد شمارگان به هزار رسیده است. این مسئله علل مختلفی، از جمله اینکه تغییراتی در اشکال ارائه کتاب کودک، صنعت دیجیتال و فناوری‌های جدید، ذائقه‌ای که شکل گرفته، می‌تواند داشته باشد. برخی علل ناظر به جذابیت‌های دیداری و شنیداری در حوزه سرگرمی‌های دیجیتال، افزایش قیمت کاغذ، کاهش قدرت خرید مردم به دلیل مسائل اقتصادی، و ضعف در تبلیغات به ویژه در رسانه ملی، به طور

شود. در مقدمه لازم است اشاره شود به اینکه انجمن فرهنگی ناشران کتاب کودک و نوجوان حدود سی‌سال پیش به عنوان اولین انجمن یا اولین نهاد مردمی در حوزه کتاب کودک و نوجوان در ایران شکل گرفت. مجوز خود را از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی دریافت کرد و به عنوان اولین تشکل با وجود ضعف‌ها و قوت‌ها به ثبت رسید و کار خود را آغاز کرد، که در حال حاضر حدود شصت و پنج درصد تولید کتاب کودک و نوجوان ایران را ناشران خصوصی عضو انجمن به عهده دارند. از نظر کیفی نیز در داوری اکثر جشنواره‌هایی که بعد از انقلاب شکل گرفته و برگزار شده‌اند، حضور اعضای انجمن و کتاب‌های منتشر شده از ناشران این انجمن بوده که باعث افتخار بوده و توفیقی برای اعضای آن و هیئت مدیره محترم است. این نشان می‌دهد این انجمن از نظر کیفی و کمی توانسته نقش خودش را در حوزه تولید مواد آموزشی برتر ایفا کند.

یکی از دلایل آن این است که نهاد کمیسیون آموزش در این انجمن مستقر است، که اقدامات متنوعی را از جمله برگزاری کلاس‌های آموزشی برای اعضا و خانواده‌ها به صورت حضوری و مجازی انجام می‌دهد. سال‌های پی‌درپی است که انجمن ناشران کتاب کودک و نوجوان به عنوان بازوی مشورتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در برگزاری سالن کتاب کودک و نوجوان در نمایشگاه‌های بین‌المللی کتاب تهران ایفای نقش می‌کند. در تعامل با معاونت سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی آموزش و پرورش نیز طرح اولیه برگزاری جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد، از سوی انجمن به سازمان پژوهش ارائه شد، که این یکی از افتخارات این انجمن است. تعامل این انجمن با نهادهای هم‌سوی تولید کتاب کودک مثل انجمن نویسندگان کودک، انجمن تصویرگران کودک، بسیار خوب و برقرار است. نکته قابل توجه این است که این روزها بازار کتاب کودک و نوجوان ایران در تنگنای فروش داخلی قرار گرفته و باید برون‌رفت آن برنامه‌ریزی و اقدام شایسته صورت گیرد.

نکته بعدی شبکه‌سازی برای کتاب کودک است. ذیل عدم انسجام، آسیب دومی که متوجه متولیان و ذی‌نفعان کتاب کودک است عدم شبکه‌سازی است. این شبکه‌سازی بدون حضور نهادهای حاکمیتی کار انجمن‌هاست. گاهی نیاز است در راستای اراده و عقل ملی در مقاطع حسّاس کشور آن مجامع و آن مراکز وارد شوند، اما به لحاظ تخصصی و اثرگذاری حضورشان چالش‌هایی ایجاد می‌کند.

نکته سوم، کم‌توجهی به ظرفیت‌ها و الزامات هست. در بررسی‌ها مشخص می‌شود سهم نویسندگان زن در کتاب کودک کمتر از نویسندگان مرد است و حال اینکه اصلاً به نظر می‌رسد نویسندگان زن به دلائل متعددی که مشهود هست، صلاحیت بیشتر و توانمندی بالاتری در چنین امر مهمی دارند. این از وظایف انجمن‌هاست که با کشف استعدادها و بالنده‌کردن آنها، زنان توانمند را به میدان بیاورند. زیرا زن‌ها می‌توانند قهرمانانی با نگاه مادرانه پرورش داده و خلق کنند و در الگوسازی مؤثر باشند و بازار تولید محتوای کودک را از الگوهای غیربومی، ضدارزشی، مادی‌گرایانه، خالی کنند. ترغیب نوجوانان و حتی کودکان به تألیف کتاب در حوزه خلق شخصیت، خلق قهرمان و پرورش دادن آن نیز می‌تواند کمک‌کننده باشد.

طبیعی روی کتابخوان‌شدن یا استمرار کتاب‌خوانی در کودک و نوجوان اثرگذار بوده است، که به نظر می‌رسد که این مسئله باید به طور خاص دیده بشود. پیشنهاد می‌شود لایه حاکمیت در تعامل با انجمن‌ها و ناشران برای وضعیت کتاب کودک و بهبود شرایط به‌وجود آمده تدبیر کنند. اولین نکته این است که از انجام پژوهش‌های بنیادی و راهبردی و کاربردی به دلائل مختلف، پرهیز می‌شود. نسل Z، نسل Y، آلفا و ... یک برساختی است که نمی‌توان برای محاسبات جدی به آن تکیه کرد. این شتاب و تحرک و تفاوت و تناقض و تضاد بین نسلی به مراتب بیش از آنی است که ما در قالب این اسامی بخواهیم آن را محدود کنیم. تغییرات نسلی در غرب و شرق به یک اندازه تحرکات جدیدی داشته که بسیار قابل تأمل و مطالعه است. این آثار تأثیر دوسویه بر انیمه‌های تولیدی دارند. نکته مهم دیگر سیاست‌گذاری عالمانه، هوشمندانه و پیوسته عرصه کتاب کودک است. با عنایت به اینکه در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در حوزه کتاب در مقطعی ناچار است به این شرایط تن بدهد که نقد حاکمیت نکند، یا حداقل نقد مؤثر نکند و این اشکال است. نهاد مردمی بر این اساس ایجاد شده تا با تعریف صحیح از استقلال، بر دولت نظارت کند، و بتواند کژکارکردهای دولت را به او گوشزد کرده و به او توجه بدهد. اما منتقدان سیاسی دولت‌ها با استفاده از رسانه‌ها بعضی از مسائل را مطرح می‌کنند، توده‌ی مردم و به نمایندگی از آنها انجمن‌ها چنین کاری را انجام نمی‌دهند یا خیلی کم انجام می‌دهند.

سیاست‌های هویتی جمهوری اسلامی ایران در حوزه کتاب است و پیوند آن با آن مصوبه ۸۲۸ شورای عالی آموزش و پرورش که در همان سال ۸۹ تصویب و ابلاغ شده است، با تأکید بر دو کلیدواژه سیاست‌گذاری و استانداردسازی در این مصوبه ۸۲۸ انتظارات سازمان از انجمن چنین برشمرد: گروه ارزیابی و کنترل کیفیت منابع آموزشی و تربیتی مکتوب در تلاش است تا نسبت و پیوند مشخص و روشنی بین مباحث کارشناسی مطرح‌شده در نشست‌های تخصصی با قابلیت‌های اداری برقرار کند. در باب اهمیت و جایگاه کتاب در یک نگاه عام، به عنوان بارزترین و بنیادی‌ترین ابزار فرهنگ‌ساز و تمدن‌آفرین و مؤثرترین ابزار شکل‌گیری شخصیت و هویت کودک، به قدر کفایت گفته و نوشته شده است. از این مقدمه عبور کرده و ضمن تأیید و تأکید موارد پیش گفته، بررسی حوزه کتاب کودک و نوجوان نشان می‌دهد که یک نابسندگی و نابسامانی مفراطی در این زمینه وجود دارد. این را از الگوهای رفتاری ناشران در ابعاد فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی می‌توان دریافت. آنجایی که اهمیت بسیار قالب ترجمه و اولویت‌دادن به تهیه چاپ‌های تجاری و پرفروش، غفلت در تصویرگری‌ها و الزامات دیگر تولید محتوای استاندارد و مفید در عمده ناشران دیده می‌شود، این مهم را گوشزد می‌کند. دبیرخانه جشنواره رشد، فرایند استانداردسازی و اعتباربخشی را

نکته مهم دیگر در خصوص الزام به پاس‌داشت زبان و خط فارسی است. شما می‌بینید که سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش بالاخره به شکل مستقلی زبان و خط فارسی را در کتاب‌ها را بر اساس نظر فرهنگستان به روزرسانی می‌کند. کتاب‌هایی که با ادبیات عامیانه برای بزرگسال و حتی کودک تولید می‌شود، باعث خدشه‌دار شدن زبان و ادبیات فارسی می‌شود. بنده معتقدم ادبیات کتاب کودک و نوجوان باید پیوسته در امتداد آن چیزی باشد که در کتاب‌های درسی بچه‌ها وجود دارد. پایبندی به ضوابط قانونی نشر نکته مهم دیگری است که با عرفی کردن بسیاری از محرمات و بسیاری از مسائل غیرمجاز و مسائل نامتعارف در جامعه‌ی ما، ارتباط دختر و پسر، نوع پوشش افراد در کتاب‌های کودک، مصرف مشروبات الکلی، رقص، ترویج نگهداری سگ و الگوسازی از شخصیت‌های غیربومی که بیان شد، نمونه‌هایی از گرایش نشر کودک و نوجوان نسبت به فرهنگ بیگانه است که ضرورت دارد در خصوص آن تأمل و اقدام لازم صورت پذیرد.

دکتر جواد هداوند رئیس گروه ارزیابی و کنترل کیفیت منابع آموزشی و تربیتی مکتوب سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، در خصوص مصوبه ۶۶۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی که مرتبط با

بر دوش دارند چگونه محقق خواهد شد. باید مشخص شود نقش انجمن‌ها و تشکل‌های مشابه چیست؟ به‌عنوان نمایندگی نهادهای متناظر بین‌المللی را ایفای نقش می‌کنند، یا کانون تصمیم‌گیری، بحث‌های تصمیم‌ساز معلم و راهبر در حوزه کتاب کودک و نوجوان هستند. دیگر این که جایگاه فعلی این انجمن‌ها در مواجهه با بخش تاریک کتاب کودک چیست و در برابر معضله‌های ذکر شده چه طرح اقدامی خواهند داشت؟ دیگر این که باید دید ظرفیت فعلی و فرصت‌های این شعارها در تداوم سیاست‌های دولتی و حکمرانی و تقویت آن‌ها چیست و چه ظرفیت‌هایی برای تداوم و تحقق این اهداف دارند. دیگر باید بررسی شود که آیا ساختار این انجمن‌ها برای چنین رسالتی کافی است؟

و در نهایت این که رویکرد و نگاه آینده‌پژوهانه مبتنی بر حل مسائل این حوزه کجاست که فقدان الگوهای پژوهشی اعم از بنیادی و کاربردی که وجود دارد، در اولویت کار انجمن‌ها هست؟ در اساسنامه این انجمن‌هایی که هستند، موارد ذکر شده قابل مشاهده است، اما چگونگی تحقق آنها نیاز به تبیین دارد. پیشنهاد می‌شود تجارب این فعالیت‌ها و پژوهش‌ها در قالب‌های فراگیر متنوع اعم از نشریه، همایش یا کتاب منتشر و ثبت شود تا جریان‌سازی ذکر شده محقق شود. معیارهای ارزیابی کتاب در ساماندهی منابع جهت

انجام می‌دهد، اما مشاهده آلودگی‌های محتوا، شاخص‌هایی که بنیان‌های فرهنگی اصیل و سازه‌های فرهنگی ما را تهدید می‌کند، نشانگر وجود نابسامانی در حوزه کتاب کودک است. بنده تسامحاً انجمن را مترادف با تمام ساختارها و نظام‌ها و نهادهایی که در قالب شورا، کانون یا ساختارهای مشابه فعالیت می‌کنند، گرفته‌ام. بنابراین موارد ذکر شده در معنای عام خود، انجمن را که مشابهش در کشورهای منطقه و سطح بین‌الملل هم بسیار رایج و فعال هستند عرض کردم. انجمن کتاب کودک و نوجوان، شورای کتاب کودک، انجمن نویسندگان کودک و نوجوان، شوراها و کانون‌های متعددی در این زمینه فعالیت می‌کنند، اما این فعال بودن خود محل مذاقه و تبیین است. از نظر ما فعال بودن یک انجمن به کنشگری ممتاز و اثربخشی آن در جامعه، تولید ادبیات و مبانی نظری کلیدی در حوزه کتاب کودک و نوجوان، ترویج شاخص‌های معتبر در تولید محتوا یا گزینش محتوا جهت ترجمه است. این نیاز نسبت به آسیب و نقطه ضعفی است که در حال حاضر در کتاب کودک و نوجوان مشاهده می‌شود. انجمن‌های شکل گرفته، که در اغلب رویدادها و جشنواره‌های فرهنگی حضور پررنگ داشته‌اند، چه نهضت و جریان‌سازی را در حوزه کتاب کودک می‌توانند رقم بزنند، که به نظر می‌رسد با همان شرط اصلی و مهم هم‌گرایی و هم‌افزایی امکان‌پذیر است. انجمن‌ها و آن رسالتی که

دارد که می‌توان از این ظرفیت برای تبدیل کردن ارزیابی پسینی به پیشینی استفاده کرد و این نشان رشد که هویتی برای معلمان و دانش‌آموزان است را بر اساس سنج‌ها و معیارهایی که قابل به‌روزرسانی هستند را به هدف اصلی خود نزدیک گردانیم.

حجت‌الاسلام سبحانی‌نسب در پایان نشست عنوان کردند که یکی از دلایلی که باعث می‌شود انجمن‌ها نتوانند در لایه سیاست‌گذاری ورود کنند، عدم اشتراک در منافع و تلاش برای فروش بیشتر، ولو از تقلید ناشران ضدفرهنگی است. ترجمه به خودی خود بد نیست، بلکه آلودگی‌های ترجمه از قبیل همجنس‌گرایی، مفاهیم ضد اخلاقی، بی‌احترامی به والدین و معلمان و تمام ارزش‌ها و... بد هستند که باید در مواجهه با چالش ترجمه درباره آن تدبیر کرد. ترجمه مسموم که ذبح اخلاق می‌کند، و فساد را زیرپوستی ترویج می‌کند، علاوه بر سیاست‌گذاری، نیازمند ساماندهی نیز هست. چنانچه سازمان پژوهش برای رعایت مواردی مانند رعایت رسم‌الخط، عدم استفاده از واژه‌های بیگانه، رعایت موارد تصویرگری استاندارد و ... امتیاز بگذارد و به ناشر منتقل کند، تا حد زیادی به عرصه ارزیابی پیشینی ورود کرده است. علاوه بر تحول در سیاست‌گذاری و در ساماندهی، حمایت‌گری و هدایت‌گری، نیازمند اطلس محتوایی و نیازسنجی مسئله‌محور در حوزه کتاب‌های کودک هستیم

فروغی نیز ضمن ابراز آمادگی انجمن برای تعامل بیشتر عنوان داشتند که براساس آنچه بیان شد باید نشست‌هایی مسئله‌محور برگزار شود تا به نتیجه برسد. ترجمه را نمی‌توان حذف کرد، اما

اعطای نشان رشد، شامل ویژگی‌های فنی کتاب‌سازی، ویژگی‌های تخصصی و اختصاصی است. دقیق‌بودن از نظر مبانی علمی، تناسب اطلاعات ارائه شده با گروه سنی مخاطب و بخش دیگر مرتبط با حوزه‌ی تعلیم و تربیت و هم‌سویی با کتاب درسی، اعم از شیوه نگارش تا مفاهیمی که به نوعی قوام‌بخش محتوای کتاب درسی است، که این وجه تمایز نشان رشد با سایر جشنواره‌ها یا ارزیابی‌های دیگر است. در حوزه سیاست‌گذاری ابتدا باید اشاره کرد سیاست‌گذاری به معنای سیاسی کردن یا سیاست‌زده کردن حوزه کتاب کودک و نوجوان نیست. دیگر اینکه این موضوع وابستگی شدیدی به متغیرهای متنوعی دارد. نظارت همیشه یک مفهوم مسئولیت و مسئولانه در بطن خود دارد و حلقه مفقوده بسیاری از حوزه‌های ما در بخش سیاست‌گذاری همین نقش نظارتی است. زیرا ارزیابی پسینی است. دیگر مخاطب‌شناسی و ذائقه‌شناسی و برنامه‌ریزی برای یکی از مؤلفه‌های کلیدی در بخش سیاست‌گذاری است، که از عدم توجه به واقعیت‌های فرهنگی و نیازهای اساسی جامعه در حوزه کودک و نوجوان نشئت می‌گیرد. به نظر می‌رسد در حوزه کتاب کودک و نوجوان نیازمند راهبردنگاری قانونی یا نگاشت حقوقی هستیم تا الزامات دقیقی را برای نویسنده و ناشر و تصویرگر روشن کند. حوزه کتاب کودک و نوجوان سه ضلع معنایی و نظام فرهنگی بسیار گسترده و چندوجهی است. تعامل و همگرایی بین بخش غیردولتی یعنی انجمن‌ها با بخش حکمرانی و بخش دولتی باعث می‌شود که درک عمیق‌تر و بهتری نسبت به این موضوع و پیچیدگی‌های آن حاصل شود. در مصوبه‌ی ۸۲۸ راهکارهای زیادی در زمینه همکاری و تعامل با انجمن‌ها وجود

سیاسی حاکم بر دوره‌های مختلف کاملاً اثرگذار در این مسئله هستند. مصادیق آن نیز فراوان است. اگر قرار باشد حاکمیت اعتماد کند، ناشر باید تعهد خودش را اثبات کند. صحیح است که انجمن‌ها نباید سیاست‌گذار باشند، اما انجمن‌ها باید در روند سیاست‌گذاری دخیل باشند و در اجرای سیاست‌ها باید مشارکت کنند. اصلاً اساساً یکی از شئون انجمن‌ها همین است.

می‌تواند بسامان باشد. در همه زمینه‌ها، انجمن ناشران کودک با ظرفیتی که بیان شد، در خدمت دبیرخانه سامان بخشی کتاب‌های رشد است. دکتر ظریفیان: مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی، در حکم قانون است که به آن عمل می‌شود یعنی مطاع هست، اما عمل به آن، شکل سلیقه‌ای به خود گرفته است. جریانات فکری

سلسله نشست‌های تخصصی نشان رشد
بیست و دومین دوره جشنواره ملی کتاب رشد

انجمن‌های کتاب کودک و نوجوان؛ هم‌گرایی، ظرفیت‌ها و فرصت‌ها

دکتر جواد هداوند
رئیس گروه ارزیابی و کنترل کیفیت منابع آموزشی تربیتی مکتوب سازمان پژوهش

فتح اله فروغی
رئیس هیئت مدیره انجمن فرهنگی ناشران کتاب کودک و نوجوان

علیرضا سبحانی نسب
مدیر مسئول انجمن فرهنگی ناشران کتاب کودک و نوجوان قم

دکتر محمدحسین ظریفیان
عضو هیئت علمی دانشگاه تهران

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
مقر سازمان: تهران، آملی

پورتال دوره به کانال جشنواره
در برنامه شد

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
مقر سازمان: تهران، آملی

سلسله نشست‌های تخصصی نشان رشد بیست و دومین دوره جشنواره ملی کتاب رشد

۲

نشان رشد

الگوسازی مقاومت ایمانی؛ در کتاب کودک و نوجوان

- الگوسازی مقاومت ایمانی: چپستی، چرایی و چگونه
- بررسی اهمیت بالای تصویرگری آثار حوزه کودکان و نوجوانان در الگوسازی برای آنان
- اهمیت برجسته‌سازی نقاط قوت قهرمانان حوزه مقاومت در آثار ادبی حوزه کودک و نوجوان راستای الگوسازی از شهدا و اینلارگرن

سرهنگ دکتر حمید حیدری
رئیس هیئت مدیران نهضت‌های انقلابی و ترویج پژوهش‌های دفاع مقدس، بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس

مهدی فیاضی
مدیر عامل مؤسسه فرهنگی بین‌المللی الهدی

هانی ایرامنش
مدیر مرکز راهبردی جبهه فکری انقلاب اسلامی

دبیر علمی نشست: دکتر محمود حدادی

زمان: دوشنبه ۲۹ بهمن‌ماه - ساعت ۱۰ الی ۱۲
مکان برگزاری: خیابان شهید مطهری، خیابان میرعماد، ساختمان شهید سردار سوداگر، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج پژوهش‌های دفاع مقدس بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس

بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس
سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج پژوهش‌های دفاع مقدس

نشست «الگوسازی مقاومت ایمانی» در کتاب کودک و نوجوان»

سرهنگ «حمید حیدری» رئیس سازمان تحقیقات آموزش و ترویج پژوهش‌های دفاع مقدس اظهار داشت: ما باید توجه جدی به نوجوانانی که دفاع مقدس را ندیده‌اند داشت باشیم. مطالبه رهبری نیز این است که نسخه رفع مشکلات ما تاسی به دوران دفاع مقدس باشد. اینکه ما از حداقل‌ها در دوران دفاع مقدس به

نشست «الگوسازی مقاومت ایمانی در کتاب کودک و نوجوان» دومین نشست از سلسله نشست‌های تخصصی بیست و دومین جشنواره ملی کتاب رشد با موضوع «الگوسازی مقاومت ایمانی در کتاب کودک و نوجوان» روز دوشنبه ۲۹ بهمن ماه ۱۴۰۳ در ساختمان پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس برگزار شد.

وی با اشاره به اینکه ما دستگاه‌ها و نظام‌های تربیتی متعددی داریم، افزود: مهمترین ویژگی نظام تربیتی این است که بر تعلیم نوجوان پیشران بر تلاش تأکید داشته باشد؛ نظام تربیتی مربی - مربی نیز که شامل طرح‌های صالحین و... است باید مد نظر قرار بگیرد.

ایران منش با اشاره به نظام تربیتی متمایز نوجوان پیشران که مبتنی بر اندیشه تربیتی مقام معظم رهبری است، افزود: این نظام تربیتی شامل مسئولیت‌پذیری، تربیت در میدان، نقش‌آفرینی، پیشرانی، آزادی و اراده و تفکر، تربیت جمعی و تشکیلاتی و... تربیت در مبارزه است.

وی گفت: مقام مربی و مربی‌گری در نظام تربیتی نوجوان پیشران شامل تحول در نقش مربی و تحول فناوری‌های تربیتی مانند گفت‌وگو به‌جای گفتار است و این نظام تربیتی در مقام نهاد و ستاد تربیتی یا اجتماعی یا فرهنگی قرار دارد و عبارت از جدی گرفتن نقش‌آفرینی نوجوان در مسائل حکمرانی و مسائل اجتماعی است. ایران منش اظهار داشت: تربیت انسان انقلابی یا سه‌ساحتی بسیار مهم است که نخستین مورد آن ساحت و مسئولیت محلی است که نقش نوجوانان در ایجاد فعالیت‌های محلی مهم است؛ دومین مورد آن، ساحت ملی و نقش نوجوانان در پیشرفت کشور است و سومین ساحت، ساحت جهانی و نقش‌آفرینی در نظم نوین جهانی و مقاومت است.

اقتدار نظامی رسیده‌ایم نشان از خودباوری ما دارد که این امر باید در جامعه نهادینه شود.

وی گفت: باید این باور را به نسل‌های بعد منتقل کنیم و به وقوع پیوستن خودباوری را احساس کنیم. اگر ما به این باور برسیم، می‌توانیم جوانان هدفمندی را برای نسل آینده تربیت کنیم.

«مهدی فیاضی» مدیرعامل مؤسسه فرهنگی بین‌المللی الهدی اظهار داشت: باید دقت کنیم الگوسازی که در ایران انجام می‌شود، باید در خارج از مرزها نیز مورد توجه قرار بگیرد. اگر خواهیم تمدن نوین اسلامی را بسازیم، مراکز فرهنگی مرتبط در ایران مانند بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس، شورای عالی انقلاب فرهنگی و... باید به‌صورت جهانی فکر کنند.

وی گفت: سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی وظیفه تولید فرهنگ ندارد؛ بلکه این سازمان وظیفه انتقال فرهنگ را برعهده دارد و وظیفه تولید فرهنگ برعهده اصحاب فرهنگ است. باید خواهیم فرامتن، کلان حرکت کنیم.

در ادامه «هانی ایران‌منش» مدیر مرکز راهبردی جبهه فکری انقلاب اسلامی با توضیح در مورد نوجوان پیشران اظهار داشت: نظام تربیتی باید مبتنی بر اندیشه‌های تربیتی رهبر معظم انقلاب اسلامی باشد.

سلسله نشست‌های تخصصی نشان رشد بیست و دومین دوره جشنواره ملی کتاب رشد

۳

نشان رشد

هوش مصنوعی، سواد دیجیتال و آینده کتاب کودک و نوجوان

• بررسی چگونگی بهره‌مندی از هوش مصنوعی برای بهبود و ارتقای سطح ادبیات کودکان و نوجوانان و تولید متون ادبی فاخر
• هوش مصنوعی و آینده صنعت نشر: فرصت‌ها و تهدیدهای پیش رو

دکتر علی محمدپور
دبیر انجمن نشران دیجیتال کودک و نوجوان

دکتر احسان طوفانی نژاد
عضو هیأت علمی علوم پزشکی، دکتر ویکتور دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

دکتر سید سعیدرضا عاملی
استاد هیأت دانشکده تهران و عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی

دبیر علمی نشست: حامد فتحعلی‌خانی

زمان: شنبه ۴ اسفندماه - ساعت ۱۴ الی ۱۶
مکان برگزاری: خیابان طالقانی، پلاک ۴۴۶، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، سالن فرهنگ

QR Code

Logo of National Book Festival and National Book Development Foundation

نشست «هوش مصنوعی، سواد دیجیتال و آینده کتاب کودک و نوجوان»

نشست «هوش مصنوعی، سواد دیجیتال و آینده کتاب کودک و نوجوان»

دیجیتال و آینده کتاب کودک و نوجوان» روز شنبه ۴ اسفند ماه ۱۴۰۳ در دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی برگزار شد.

سومین نشست از سلسله نشست‌های تخصصی بیست و دومین جشنواره ملی کتاب رشد با موضوع «هوش مصنوعی، سواد

فضای مجازی بر پایه قوانین ریاضی و منطقی ساخته شده است. این محیط توسط الگوریتم‌هایی که در واقع معادلات ریاضی هستند، مدیریت می‌شود. الگوریتم‌ها راه‌حل‌هایی هستند که برای حل مسائل طراحی شده‌اند و به آثار بزرگی مثل خوارزمی، که پایه‌گذار علم الگوریتم بود، وابسته هستند.

عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی به ویژگی‌های مرکزی و غیرمركزی این فضا اشاره کرد: فضای مجازی دارای ترکیبی از مرکزیت و غیرمركزیت است. از یک سو، شرکت‌هایی مانند تپسی، اسنپ، دیجی کالا، یا روبیکا ستادهای مرکزی دارند که عملکرد این فضا را کنترل می‌کنند. اما از سوی دیگر، این فضا به شدت وابسته به نقش کاربران است. کاربران نقش اصلی را در ایجاد محتوا و تعامل ایفا می‌کنند و به عنوان منابع انبوهی عمل می‌کنند. این ویژگی غیرمركزی، فضای مجازی را از سایر محیط‌ها متمایز می‌کند. کاربران در اینجا نقش آفرینان اصلی هستند و بدون حضور آنها، این فضا نمی‌تواند زنده بماند.

وی با تأکید بر نقش محوری کاربران در فضای مجازی، افزود: ارزش سرمایه‌ای که در فضای مجازی ایجاد می‌شود توسط کاربر به وجود می‌آید. کاربران هستند که ارزش سرمایه را ایجاد می‌کنند.

رئیس شورای تحول و ارتقای علوم انسانی در پایان سخنان خود، با اشاره به ظرفیت عظیم آموزش و پرورش به عنوان یک منبع انبوه کاربر، خاطرنشان کرد: آموزش و پرورش با داشتن نزدیک به ۱۹ میلیون دانش‌آموز اگر که قبل از دبستان را هم ظرفیت آموزش و پرورش اضافه کنیم با داشتن ۱۹ میلیون دانش‌آموز، ۱۲۰ هزار مدرسه، ظرفیت بزرگی دارد. به لحاظ منبع هیچ نهادی در کشور قدرت آموزش و پرورش را ندارد. اگر که به این ۱۹ میلیون پدر و مادر اضافه کنیم تبدیل به ظرفیت عظیمی می‌شود که باید به آن توجه ویژه شود.

به گزارش مرکز رسانه و روابط عمومی شورای عالی انقلاب فرهنگی، دکتر سعید رضا عاملی، عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی و رئیس شورای تحول و ارتقای علوم انسانی، در نشست هوش مصنوعی، سواد دیجیتال و آینده کتاب کودک و نوجوان، ضمن قدردانی از برگزارکنندگان و سخنرانان، با اشاره به اهمیت تلفیق مباحث نظری و عملی در این نشست، از ظرفیت بالای داده‌ای ایجاد شده ابراز خرسندی کرد و دانلود بیش از ۱۱.۵ میلیون فایل از این فضا در سال ۱۴۰۲ را رکوردی قابل توجه دانست.

دکتر عاملی با بیان اینکه امروز در شرایطی قرار داریم که داده‌های بزرگ در جهان به وفور یافت می‌شوند، به پیش‌بینی لری پیچ در سال ۱۹۹۸ در خصوص گوگل و تصور او از حجم عظیم داده‌ها اشاره کرد و گفت: شاید لری پیچ هم تصور نمی‌کرد گوگل به این نقطه برسد، اگرچه در همان ابتدا با تصویرسازی گوگل به توان گوگل (گوگل پلکس)، پهنه داده‌ای بسیار بزرگی را برای آن متصور بود و شرکت آلفابت به عنوان کمپانی مادر گوگل نیز به دنبال گرفتن محتوای جهان بود. اینها به افق‌گشایی جهانی فکر می‌کردند و نگاه انحصاری داشتند تا بتوانند منحصراً یک ظرفیت بزرگی را در سطح جهانی به خودشان اختصاص دهند.

رئیس شورای تحول و ارتقای علوم انسانی با تأکید بر ضرورت پذیرش تغییرات اساسی در زیست‌بوم کنونی، تصریح کرد: باید بپذیریم که دو فضا پیدا کردیم؛ یک فضایی که تابع جغرافیاست و مرزهای ملی و قاعده دارد و یک فضای فرا جغرافیا داریم که این فضای فرا جغرافیا پهنه‌اش جهانی است و کاربرانش پنج و نیم میلیارد جمعیت کاربران فضای مجازی است که این جمعیت رشد پیدا خواهد کرد و با جمعیت جهان مساوی خواهد شد.

دکتر عاملی با تأکید بر اهمیت ماهیت «رقومی» این فضا، گفت:

اظهار داشت: شاید دو سه سال قبل اگر چنین چیزی را می‌گفتیم، ممکن بود بگوییم خیلی بعید است، مگر اینکه مثلاً یک موسسه‌ای بیاید برای یک نفر، یک کودک، طراحی این‌گونه را انجام دهد. چون از لحاظ هزینه، از لحاظ تخصص، از لحاظ زمان، طبیعتاً این کار غیرممکنی به نظر می‌رسید. اما حالا با توجه به این، می‌خواهیم ببینیم هوش مصنوعی چگونه می‌تواند کمک کند.

دکتر طوفانی‌نژاد گفت: هوش مصنوعی می‌تواند بر اساس ویژگی‌های منحصر به فرد هر کودک، سناریو و محتوای کتاب را شخصی‌سازی کند. این کار به دنبال دستیابی به اهداف آموزشی یا تفریحی کتاب است.

او توضیح داد: در حالی که کودک با کتاب داستانی، آموزشی یا کتاب فعالیت کار می‌کند، مسیر داستان یا محتوا بر اساس بازخورد کودک تغییر می‌کند. این نوع کتاب‌ها باعث می‌شود کودک به‌صورت فعال در داستان شرکت کند.

این متخصص تکنولوژی آموزشی ادامه داد: هوش مصنوعی می‌تواند کتاب‌ها را بر اساس ویژگی‌های محلی، زبانی و فرهنگی هر منطقه یا جامعه تطبیق دهد. این ویژگی به ایجاد کتاب‌هایی کمک می‌کند که با نیازهای مختلف جوامع هماهنگ باشند.

طوفانی‌نژاد اشاره کرد: سامانه‌هایی وجود دارند که اجازه می‌دهند با استفاده از تصویر و ویژگی‌های یک فرد، آواتاری شبیه او در داستان ظاهر شود. به عنوان مثال، می‌توان عکس فرزند خود را وارد کرد و داستانی را که شامل نام و ویژگی‌های فرزند است، ایجاد کرد.

دکتر احسان طوفانی‌نژاد، متخصص تکنولوژی آموزشی، در نشست هوش مصنوعی، سواد دیجیتال و آینده کتاب کودک و نوجوان، ضمن ابراز خرسندی از حضور در جمع اساتید و متخصصان و قدردانی از برگزارکنندگان، به بررسی فرصت‌ها و چالش‌های کاربرد هوش مصنوعی در حوزه کتاب کودک و نوجوان از دیدگاه تکنولوژی آموزشی پرداخت.

دکتر طوفانی‌نژاد سخنان خود را با ترسیم یک تصویر ایده‌آل از کتاب کودک آغاز کرد و گفت: یک کتاب ایده‌آل برای کودک، کتابی است که کودک وقتی آن را باز می‌کند، قهرمان داستانش خود او باشد و عملاً خود را در آن کتاب ببیند. حتی فضای ترسیم‌شده کتاب و فضای زمینه آن در همان محله و شهری باشد که کودک در آن قرار دارد. در کنارش، اگر قرار است کودک در موقعیت‌های مختلف جغرافیایی کشورمان باشد، کتاب با گویش محلی همان محله نوشته و نگارش شده باشد و حتی برای ارتباط بهتر با کودک، برخی از ویژگی‌های خاص آن کودک که توسط والدینش گفته شده، در کتاب گنجانده شده باشد.

دکتر طوفانی‌نژاد با اشاره به پیشرفت‌های هوش مصنوعی، تحقق رویای کتاب‌های شخصی‌سازی‌شده را دور از دسترس ندانست و

وی ادامه داد: در این بین، یک فارغ‌التحصیل با استفاده از هوش مصنوعی وارد پروژه شد و پیشنهاد کرد که کل فرآیند بازطراحی را با این فناوری انجام دهد. نتیجه این روش، کاهش قابل توجه زمان و هزینه بود. *زمان تولید کتاب که قبل از آن ۸ ماه برآورد شده بود، به ۲ ماه کاهش یافت و هزینه آن که حدود ۴۰۰ میلیون تومان برنامه‌ریزی شده بود، به ۲۰ میلیون تومان رسید.

وی افزود: کتاب نهایی که تحویل داده شد، رضایت بیشتری برای معلم کتاب ایجاد کرد. این تجربه نشان داد که هوش مصنوعی قادر است نقش مؤثری در بهبود کیفیت و کاهش هزینه تولید کتاب‌ها ایفا کند.

در ادامه، دکتر طوفانی‌نژاد با نمایش نمونه‌هایی از تغییرات ایجاد شده در کتاب، شامل تغییر استایل تصاویر، تولید تمرین‌های متنوع، خلق کاراکترهای جدید، طراحی جلد کتاب، تبدیل متن به سرود، ساخت انیمیشن و تولید پادکست خبری عربی، تأکید کرد: این تجربه یکی از موفق‌ترین نمونه‌های استفاده از هوش مصنوعی در تولید کتاب بود.

در بخش بعدی سخنرانی، دکتر طوفانی‌نژاد به چالش‌های موجود در استفاده از هوش مصنوعی در تولید کتاب کودک پرداخت و مهم‌ترین آن‌ها برشمرد و گفت: هوش مصنوعی هنوز قادر نیست فضای احساسی غنی و روابط عمیق موجود در کتاب‌های کودک را به‌صورت مناسب به تصویر بکشد. این فناوری ممکن است بر اساس داده‌هایی که آموخته، محتوایی تولید کند که با فرهنگ محلی سازگار نیست. هوش مصنوعی هنوز نتوانسته است داستان‌هایی با ایده‌های خلاقانه و متنوع تولید کند. استفاده مداوم از هوش مصنوعی ممکن است به وابستگی کودکان به فناوری منجر شود. عدم وجود مدل‌های بومی می‌تواند منجر به تولید محتوایی با سوگیری‌های فرهنگی یا سیاسی شود. هوش مصنوعی ممکن است اطلاعات غلط یا مرجع‌های مجازی را بدون اعلام

این متخصص تکنولوژی آموزشی تأکید کرد: نویسندگان و طراحان می‌توانند از هوش مصنوعی به‌عنوان ابزاری برای تولید ایده‌های خلاقانه در تولید انواع کتاب استفاده کنند. این ابزار به جای ایجاد کامل محتوا توسط هوش مصنوعی، به انسان کمک می‌کند تا خلاقیت خود را گسترش دهد. همچنین استفاده از هوش مصنوعی می‌تواند سرعت نشر کتاب‌ها را بالا ببرد و فرآیند تولید و توزیع را بهینه‌تر کند.

وی توضیح داد: با استفاده از هوش مصنوعی، می‌توان محتوای موجود را غنی‌تر کرد. یکی از روش‌های این غنی‌سازی، چندرسانه‌ای کردن محتوا است. به‌عنوان مثال، داستان‌ها را می‌توان به صورت پادکست یا فیلم کوتاه تبدیل کرد تا جذابیت بیشتری پیدا کنند.

طوفانی‌نژاد نهایتاً اضافه کرد: تولید محتوای واقعیت افزوده کاری پیچیده و زمان‌بر است، اما با استفاده از انجین‌های متصل به هوش مصنوعی، این فرآیند ساده‌تر شده است. اپلیکیشن‌های هوشمند نیز می‌توانند با دریافت ورودی‌هایی مانند کاراکتر، تم اصلی و هدف، داستانی را تولید و خوانده شود.

دکتر طوفانی‌نژاد با تأکید بر اهمیت استفاده از هوش مصنوعی در حوزه کتاب کودک، گفت: این فناوری‌ها به ما کمک می‌کنند تا کتاب‌هایی تولید کنیم که نه تنها جذاب‌تر هستند، بلکه با نیازهای جدید کودکان هماهنگ باشند.

دکتر طوفانی‌نژاد در ادامه سخنان خود به تجربه عملی در زمینه استفاده از هوش مصنوعی برای بازطراحی کتاب آموزش زبان عربی به نام «کتاب‌های الوان» اشاره کرد. او گفت: این کتاب که در برخی مدارس به کار می‌رود، توسط یک معلم کتاب انتخاب شد تا بازطراحی شود. برای این کار، گروهی از متخصصان ۸ ماه زمان و بودجه‌ای حدود ۴۰۰ میلیون تومان دریافت کردند تا تصاویر را سرازیر کنند، کتاب را غنی‌سازی و فعالیت‌های جدیدی برای آن ایجاد کنند.

محمدپور گفت: بیش از ۹۵ درصد مصرف کودکان ایرانی شامل محتوای خارجی است، حتی این محتوا الزاماً به زبان فارسی نیست و بیشتر روی پلتفرم‌های خارجی مصرف می‌شود. حتی شبکه پویا نیز بخش عمده‌ای از محتوای خود را از منابع خارجی تأمین می‌کند.

دبیر انجمن ناشران دیجیتال کودک و نوجوان به نامطلوبی‌های بازار کتاب دیجیتال ایران پرداخت: حجم بازار کتاب در ایران حدود ۱۵ هزار میلیارد تومان است، اما تنها ۳ تا ۴ درصد این معاملات در پلتفرم‌های رسمی انجام می‌شود.

وی انتقاد کرد: کتاب دیجیتال هنوز از حمایت قانونی برخوردار نیست؛ شناسه‌های لازم مثل شابک یا آیدی برای کتاب‌های دیجیتال وجود ندارد و نظارت دقیقی بر این محصولات انجام نمی‌شود.

محمدپور به اهمیت دیتا و محتوای بومی برای توسعه هوش مصنوعی اشاره کرد: برای توسعه هوش مصنوعی، نیاز به دیتا و محتوای ایرانی داریم، اما دسترسی به این منابع مشکل‌برانگیز است. دیتاهای موجود در مجموعه‌هایی مانند کتابخانه ملی، مرکز نور و ایرانداک، به دلیل محدودیت‌های قانونی و نظارتی قابل استفاده نیست.

محمدپور گفت: عدم سیاست‌گذاری مناسب و نظارت زیاد، رشد نشر دیجیتال کودک را مهار می‌کند. نتیجه این است که بیش از ۷۰ درصد شرکت‌های فعال در این حوزه طی ۵ سال گذشته به دلیل عدم سودآوری فعالیت خود را متوقف کرده‌اند.

وی تأکید کرد: لازم است مسیر فعالیت بخش خصوصی را تسهیل کنیم و اجازه دهیم پلتفرم‌های داخلی قبل از پلتفرم‌های خارجی مرجع شوند.

محمدپور با اشاره به تأثیر هوش مصنوعی بر صنعت نشر، نگرانی

بی‌علمی تولید کند. در کتاب‌هایی که بر اساس اطلاعات شخصی کودکان طراحی می‌شوند، این اطلاعات ممکن است در معرض ریسک قرار گیرند. پاسخ‌هایی که هوش مصنوعی ارائه می‌دهد، ممکن است مخاطب غیرمتخصص را گمراه کند.

در پایان، دکتر طوفانی‌نژاد توصیه‌هایی برای استفاده مسئولانه از هوش مصنوعی در حوزه کتاب کودک ارائه کرد و افزود: تمام محتوای تولیدی توسط هوش مصنوعی باید با نگاه انتقادی بررسی شود. باید ابتدا نیازهای آموزشی مشخص کرد و سپس فناوری را برای رسیدن به آن‌ها به کار برد. آگاهی‌سازی در میان طراحان، سیاست‌گذاران، والدین و کودکان ضروری است. نیاز است به توسعه مدل‌های زبانی بومی بر اساس داده‌های داخلی پرداخته شود. باید منشوری برای استفاده اخلاقی از هوش مصنوعی تدوین شود.

در جمع‌بندی سخنان خود، دکتر طوفانی‌نژاد تأکید کرد: هوش مصنوعی نباید به‌عنوان جایگزین هوش انسانی در نظر گرفته شود، بلکه باید به‌عنوان هوش افزوده به کار رود. افرادی که از هوش مصنوعی استفاده می‌کنند، در آینده می‌توانند جایگزین آن‌هایی شوند که از این فناوری بهره نبرده‌اند.

علی محمدپور، دبیر انجمن ناشران دیجیتال کودک و نوجوان، در این نشست به بررسی چالش‌های سیاستی، اقتصادی و فناوری‌ای پرداخت که صنعت نشر دیجیتال کودک را تهدید می‌کند.

محمدپور با تشبیه بازار فناوری به یک فروشگاه بزرگ و متنوع، به وضعیت نامطلوب مصرف محتوای دیجیتال کودک در ایران اشاره کرد: بازار فناوری بسیار عظیم است، اما باید به دارایی‌ها و ظرفیت‌های خود نگاه کنیم. حال حاضر، ما قابلیت استفاده کافی از این بازار را نداریم.

آموزشی رفع نشود، ورود ما به دوران هوش مصنوعی خطرناک خواهد بود. باید دسترسی مخاطبان به محتوای داخلی را تسهیل کنیم تا مرجعیت پلتفرم‌های خارجی کاهش یابد. محمدپور در پایان با تاکید بر ضرورت سرعت عمل، نسبت به از دست رفتن مرجعیت محتوای داخلی در فضای مجازی و سپردن آموزش کودکان به پلتفرم‌های خارجی هشدار داد.

خود را از برداشته شدن مرزهای زبانی و هجوم محتوای خارجی بیان کرد: هوش مصنوعی مرزهای زبانی ما را شکسته و دسترسی ما به محتوای خارجی را افزایش می‌دهد. اگر تولید کننده نباشیم، بیشتر به مصرف‌کنندگان تبدیل خواهیم شد. اگر سیاست‌گذاران تصمیم‌گیری مناسب نکنند، باید با سیل عظیمی از کتاب‌ها و محتواهای خارجی روبرو خواهیم شد.

سلسله نشست‌های تخصصی نشان رشد
بیست و دومین دوره جشنواره ملی کتاب رشد

نشان رشد
نمایشگاه ملی کتاب

هوش مصنوعی، سواد دیجیتال و آینده کتاب کودک و نوجوان

دکتر علی محمدپور
رئیس انجمن ناشران کتاب کودک و نوجوان

دکتر احسان طوفانی نژاد
عضو هیأت علمی گروه یادگیری
شکریه‌های دانشکده علوم
پزشکی شهید بهشتی

دکتر سید مهدی هاشمی
استاد تمام دانشکده زبان
و علوم شرقی باستان
و ادبیات شرقی

دبیر علمی نشست: حامد فتحعلی خانی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
مرکز ملی سواد دیجیتال

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
مرکز ملی سواد دیجیتال

دبیر انجمن ناشران دیجیتال کودک و نوجوان به تأثیر هوش مصنوعی بر حوزه کتاب کودک اشاره کرد: در حوزه کودک، هوش مصنوعی مصرف کتاب کودک را کاهش می‌دهد. عادت مصرف کتاب دیجیتال در این حوزه شکل نگرفته و کودکان همچنان به کتاب چاپی وابسته هستند.

او افزود: اگر نویسنده‌ها و تصویرگران بیکار شوند، یکی از مهم‌ترین دارایی‌های فرهنگی از دست خواهد رفت. حدود ۵۰۰۰ تصویرگر کودک و نوجوان داریم که ممکن است به بیکاری بیفتند.

در پایان، محمدپور پیشنهاداتی برای حل مشکلات ارائه کرد و

گفت: دولت نباید تمام کارها را بر عهده بگیرد. باید اعتماد

به بخش خصوصی و فعالان حوزه داشته باشیم. باید سرویس‌هایی را که به نیازهای مخاطبین ما مرتبط است، با استفاده از هوش مصنوعی تولید کنیم. اگر موانع ورود پلتفرم‌های داخلی به سیستم

سلسله نشست‌های تخصصی نشان رشد بیست و دومین دوره جشنواره ملی کتاب رشد

۴

ارتقای فرهنگ کتابخوانی در مدرسه؛ نقش نشان رشد و نقش آفرینی معلمان

- کتاب‌خوانی، چرایی و چگونگی
- نسبت معلم و کتاب‌خوانی، معلم کتاب‌خوان دانش‌آموز کتاب‌خوان تربیت می‌کند!
- بررسی چگونگی ارتقای نقش معلمان در فرایند ترویج کتاب‌خوانی در مدرسه
- نقش نشان رشد در ظرفیت‌بخشی به کتاب‌های خوب و استناد در کتابخانه‌های مدارس

رضا قمرزاده
مدیرعامل مؤسسه فرهنگ‌سازی تربیت و نشر کتاب‌های کودک و نوجوان

مهدی نوید انجم
دبیرکل هیئت مؤسس دانشگاه آزاد اسلامی

رضوان حکیمزاده
معاون آموزش ابتدایی وزارت آموزش و پرورش

دبیر علمی نشست: مجید مجیدی

زمان: یکشنبه ۵ اسفندماه - ساعت ۱۴ الی ۱۶
مکان برگزاری: سالن جلسات طبقه اول
سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی

سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی
معاونت پژوهش و برنامه ریزی آموزشی

نشست «ارتقای فرهنگ کتاب‌خوانی؛ نقش نشان رشد و نقش آفرینی معلمان»

نشست «ارتقای فرهنگ کتاب‌خوانی؛ نقش نشان رشد و

نقش آفرینی معلمان»

نقش نشان رشد و نقش آفرینی معلمان» روز یکشنبه ۵ اسفند ماه ۱۴۰۳ در سالن شهید جهرمی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش برگزار شد.

چهارمین نشست از سلسله نشست‌های تخصصی بیست و دومین جشنواره ملی کتاب رشد با موضوع «ارتقای فرهنگ کتاب‌خوانی؛

داشته‌اند؛ همچنین رضا قمرزاده نیز از پیشکسوتان حوزه تعلیم و تربیت و فعال در عرصه فرهنگی و هنری، در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان و همچنین در معاونت پرورشی، و اکنون در جایگاه مدیرعامل مؤسسه منادی تربیت حضور دارند.

یکی از موضوعاتی که در حوزه کتاب وجود داشته و پژوهش‌هایی پیرامون آن انجام شده، مسئله دسترس‌پذیری کودک و نوجوان دانش‌آموز به کتاب است. به این معنی که کودک و نوجوان بتواند کتاب را ببیند، لمس کند، ورق بزند و با آن ارتباط بگیرد و مواجهه مستقیم داشته باشد تا بتواند با کتاب انس بگیرد. یکی از اقدامات مؤسسه منادی تربیت در اوایل دهه نود انجام داد، برگزاری نمایشگاه‌های مدرسه‌ای بود. پنجاه هزار نمایشگاه در پنجاه هزار مدرسه، که به دلیل مسائل اعتباری و مالی به مدت یک دهه خاموش و غیرفعال شده بود که مطلع شدیم به همت دوستان مؤسسه منادی تربیت و معاونت پرورشی این طرح احیا شده است.

قمرزاده، مدیرعامل مؤسسه منادی تربیت در خصوص اقدامات کلیدی موسسه منادی تربیت در امر توزیع و ترویج کتاب و کتاب‌خوانی اذعان داشت: حقیقتی وجود دارد که در چنین جمعی می‌تواند مطرح شود و آن این است که ما در حوزه کتاب کودک و نوجوان با نقطه مطلوب فاصله بسیاری داریم. بیانات اخیر مقام معظم رهبری در نمایشگاه کتاب سال هزار و چهارصد و سه هم دال بر این است که هنوز به آن نقطه مطلوب نظام و در شأن نظام نرسیده‌ایم. چه بسا در برخی نقاط متوقف مانده‌ایم؛ زیرا هر چه فضای مجازی تقویت می‌شود، بچه‌ها با فضای مجازی ارتباط بیشتری گرفته و فاصله‌شان با کتاب و کتاب‌خوانی بیشتر می‌شود. پیش از این برای جستجوی معنای واژه‌ای به فرهنگ دهخدا مراجعه می‌شد، اما اکنون با جستجو در اینترنت، به آن رسیده

بر اساس اطلاعات خانه کتاب و ادبیات ایران ذیل وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، در هر روز یازده عنوان کتاب که چاپ اول خود را تجربه می‌کنند، در کشور انتشار می‌یابند، که مجموع آن‌ها در هر سال، نزدیک به چهارهزار عنوان می‌شود، که بخش عمده آن‌ها کتاب‌های ویژه گروه سنی کودک و نوجوان است. کتاب‌های کمک درسی در رتبه دوم و دیگر کتاب‌ها حداقلی و در رتبه‌های پایین‌تر قرار دارند. داده‌ها حاکی از آن است که در سی سال گذشته، همواره بازار کتاب کودک و نوجوان فعال و پرمخاطب بوده است. این نشان می‌دهد یکی از محصولات و سرگرمی‌های مفیدی که خانواده‌ها برای فرزندان‌شان برمی‌گزینند، کتاب است. در حقیقت، فارغ از ظاهر و محتوای کتاب، هیچ خانواده‌ای از این که فرزندش کتابخوان شود احساس ناخوشایندی نمی‌کند. حتی با کاهش سرانه مطالعه در کشور، پیمایش وزارت ارشاد در سال نود و هشت گویای این است که نوجوانان بالاترین سهم کتاب‌خوانی را در کشور دارند، که توسعه فناوری‌های دیجیتال و فضای مجازی هم نتوانسته پیشتازی کودک و نوجوان در حوزه کتاب را تحت تأثیر خود قرار دهد. از این رو، وزارت آموزش و پرورش و سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی روی مأموریت خود در این عرصه ایستاده و علاوه بر تولید و انتشار کتاب‌های درسی به عنوان مأموریت اصلی خود، بر اساس مصوبه ۸۲۸ شورای عالی آموزش و پرورش، ارزیابی و اعتباربخشی به کتاب‌های غیردرسی و تربیتی را در دستور کار خود قرار داده است که از مسیر دفتر انتشارات و فناوری آموزشی دنبال کرده است.

در این نشست دکتر مهدی نویدادهم از پیشکسوتان آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و شورای عالی آموزش و پرورش، که خدمات ارزشمندی به نظام تعلیم و تربیت

و فرهنگ‌نامه‌ها از کتابخانه خارج نمی‌شوند. یکی از دغدغه‌های مسئولین آموزش و پرورش باید این باشد که مراجعه به کتاب‌های مرجع بیشتر شود. البته در سال‌های اخیر دیده شده بزرگترین دغدغه دست‌اندرکاران جشنواره کتاب رشد، در حوزه کتاب و کتابخوانی است، که شایسته تقدیر و تشکر است. در سال‌هایی که مسئولیت مؤسسه فرهنگی منادی تربیت را عهده‌دار شده‌ام، با مسائل متعددی روبرو شده‌ام. انتشارات منادی تربیت، سی و چهار سال پیش از این تأسیس شد. پس از گذشت حدود چهار سال، انتشارات به مؤسسه فرهنگی تبدیل شد و دایره فعالیتش گسترده‌تر شد؛ اما ظرفیت‌های ذکر شده در اساسنامه به فعلیت کشیده نشده و مؤسسه را به سوی خدمات‌دهی به حوزه معاونت پرورشی سوق داد. در این سه سال اخیر، چشم‌انداز ترسیم‌شده برای مؤسسه این بود که به نقطه‌ای برسد تا با در نظر گرفتن عموم دانش‌آموزان، به معاونت پرورشی هم خدماتی ارائه دهد. در این راستا اولین اقدام، تأسیس معاونت مطالعات و نوآوری فرهنگی در مؤسسه فرهنگی منادی تربیت، که یکی از فعالیت‌های تعریف‌شده‌اش، کارشناسی کتاب بود، که تعدادی کارشناس و ارزیاب کتاب حضور دارند و طرح تجهیز کتابخانه‌ها را که چندی پیش در معاونت ساماندهی منابع آموزشی و تربیتی ارائه دادیم را اجرا می‌کنند. این مؤسسه در حقیقت پایانه دریافت کتاب از ناشران و انتقال به مدرسه در چند بستر پیش‌بینی شده است. در حقیقت این مؤسسه، تنها ناشر و مؤسسه‌ای است که وظیفه دارد کتاب را برای تجهیز کتابخانه‌های مدارس از سایر ناشرین خریداری کرده و به مدارس برساند.

پس از این مقدمه باید گفت در سال جاری حدود چهار هزار کتابخانه کلاسی تجهیز شدند. وزیر محترم آموزش و پرورش هم که پیش از این معاون پرورشی بودند، در طرح تجهیز اعلام کردند که تاکنون سابقه نداشته تا در هفته کتاب در یک بازه زمانی دوماهه،

چهار هزار کتابخانه کلاسی تجهیز شود. بودجه استفاده‌شده برای این امر، بیست میلیارد تومان از چهل ناشر بود. دو اصل مورد توجه بوده است؛ یکی این که کتاب‌های خریداری‌شده تألیفی داخلی بوده و ترجمه نبودند. و دیگر این که تنها کتاب‌های خریداری شد که نشان رشد دریافت کرده بودند. پیش از این به مدیرکل وقت جناب دکتر مذنبی عرض کردم چنانچه در این طرح تجهیز، یک جلد کتاب بدون نشان رشد به مدرسه فرستاده شده اعلام کنند، همکار مربوطه اخراج خواهد شد.

مبنای مؤسسه برای خرید کتاب و توزیع در مدرسه «نشان رشد» بود. به دلیل تصویب در شورای عالی آموزش و پرورش و مرجعیتی که باید این نشان در نهادهای حاکمیتی و مردمی داشته باشد، تا همه بخش‌های آموزش و پرورش بدانند باید از این نشان حمایت مادی و معنوی کنند، و دیگر اینکه ناشران بدانند تنها کتاب‌هایی حق ورود به مدرسه را دارند که نشان رشد آموزش و پرورش را دریافت کرده باشند، همچنین معلمان و اولیا بدانند تنها کتاب‌هایی شایسته قرار گرفتن در دست دانش‌آموزان هستند که این نشان را دریافت کرده باشند. مصوبه ۸۲۸ به مؤسسه خیلی کمک کرد تا بشود با واسطه‌ها مقابله جدی داشت.

در دو سال اخیر تمام کتاب‌هایی که در سه طرح کتاب‌نوش، طرح تجهیز و طرح نمایشگاه پنجاه هزار تهیه و توزیع شده‌اند، بر مبنای نشان رشد بوده است. در زمان حضور بنده در معاونت فرهنگی کانون پرورش فکری کودک و نوجوان، کمیته‌ای با عنوان کتاب بود که مبنای انتخاب کتاب برای ارسال به مراکز کانون بود. پوستر یکی از طرح‌ها، توسط معاونت پرورشی به مناسبت چهل و ششمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی در چهل و شش هزار مدرسه رونمایی شد. شیوه‌نامه آن به زودی در وبگاه مؤسسه بارگزاری شده و توسط معاونت پرورشی برای معاونین پرورشی در استان‌ها ارسال خواهد شد.

مهدی نویدادهم، فعال حوزه تعلیم و تربیت و از رؤسای پیشین سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی کشور در خصوص اینکه الگوهای پیرامونی اعم از والدین و معلمان در ترویج کتاب‌خوانی بین دانش‌آموزان نقش ویژه‌ای دارند این‌طور گفت:

ضمن ابراز خرسندی از حضور در جلسه‌ای با موضوع کتاب و کتاب‌خوانی و ابراز تعلق خاطر به «نشان رشد»، باید بگویم متأسفانه سرانه کتاب‌خوانی در کشور پایین است و این مسئله به درد مزمنی تبدیل شده که سال‌های اخیر با آن مواجه هستیم. بر اساس آخرین آماري که از ارشاد به عنوان یک مرجع رسمی اعلام شد، دوازده تا پانزده دقیقه سرانه مطالعه کتاب‌های غیردرسی بیان می‌شود که خیلی پایین است. باور دیرینه من این است که حل بسیاری از این مشکلات را باید در آموزش و پرورش، با تمرکز بر دوره ابتدایی، دبستان و پیش از دبستان، جستجو کرده و در دوران کودکی و نوجوانی حل کرد. اگر معلم کتاب بخواند دانش‌آموز هم خواسته یا ناخواسته به دلیل نقش الگویی که معلم دارد کتاب‌خوان خواهد شد یا حداقل شوق یادگیری و شوق خواندن در او افزون می‌شود. در این میان نقش سازمان پژوهش در دو موضع بسیار تعیین‌کننده است؛ یکی برنامه‌های درسی و نسبت آن با موضوع کتاب و کتاب‌خوانی، و دوم مهارت‌های معلم و توانمندی و شایستگی‌های حرفه‌ای او. کار این دو بر بستر تجهیزات و امکانات و منابع سوار می‌شود. اگر مدرسه‌ای کتابخانه نداشته باشد، کتاب مناسب و تجهیزات مورد تأیید در کتابخانه نباشد و دسترسی به کتاب و کتابخانه سخت و غیرممکن باشد، این سخنان تحقق عینی پیدا نمی‌کند. از این‌رو، تجهیزات کتاب و تجهیز کتابخانه و خرید کتاب با «نشان رشد» جزء اولویت‌ها قرار می‌گیرد.

در شروع فرآیند اجرای مصوبه ۸۲۸، عدم وجود اعتبارهای لازم و منابع مورد نیاز، مانع از دیدن ضرورت کار و کسب استانداردهای لازم نشد. ما با ناشرین گفت‌وگو کردیم و بیان کردیم کتاب‌هایشان با استانداردهای ما ارزیابی شده و به مدارس خواهد رفت. در ابتدا برخی از اعضای حاضر در جلسه بخشی از اعتبار را تأمین کردند و جشنواره برگزار شد و مراحل رشد خود را طی کرده و اکنون به بلوغ و شکوفایی خود رسیده است که به عنوان یک مرجع و منبع قابل اعتماد مورد استفاده مخاطب خود قرار می‌گیرد. به نظر می‌رسد امروز باید ابتدا دایره انتخاب کتاب‌های استاندارد را برای کودکان و نوجوانان با علائق، سلاقی و استعدادها متفاوت با نیاز به مطالعه منابع بیشتر را با تنوع و تکثر موضوعی، گسترش دهیم. در جمع خیرین مدرسه‌ساز بیان شده است که علاوه بر ساخت ساختمان مدرسه، به ملزومات و تجهیزات دیگری نیز نیاز است که یکی از مهمترین تجهیزات لازم برای مدارس، کتاب است. اکنون به ضرورت آن پی برده‌اند. دیگر اینکه به توانمندسازی معلمان بیندیشیم. راه‌هایی آموزش و پرورش از کاهش کیفیت موجود، توانمندسازی معلم و مدیر است. در این زمینه نیز مسئله

کتاب استاندارد و کتاب‌خوانی به عنوان عنصر اصلی در اولویت قرار می‌گیرد. این همان مدرسه‌یاری و مدرسه‌داری است که در کنار مدرسه‌سازی باید مورد توجه قرار گیرد. روشن است در سیستم دولتی به تنهایی نمی‌توان برای حل مشکلات اقدام کرد؛ بلکه باید از ظرفیت و مشارکت خیرین علاقه‌مند به حوزه فرهنگ به صورت قانونمند استفاده کرد.

حاکمیتی‌بودن آموزش و پرورش در تمام اسناد تنظیم و تدوین شده ذکر شده و به کاهش تصدّی‌گری‌های غیر ضرور با مشارکت دیگران تصریح شده است. مشارکت مردم، نهادها و ارگان‌ها، افراد حقیقی و حقوقی. اینها واژه‌هایی است که در این مجموعه اسنادی که به تصویب رسیده و اصولی که به تأیید مقام معظم رهبری رسیده، ذکر شده است. باور این است که باید با مشارکت خیرین

و خانواده‌ها مسائل حل‌شدنی است. چنانچه خانواده و مدرسه در کنار هم و با هم باشند، بسیاری از مسائل مرتب با کتاب‌خوانی حل می‌شود. اکنون در مناطق چابهار، ایرانشهر، بجنورد و نقاط دیگر طرح تجهیز کتابخانه‌ها با آموزش معلمان در حال انجام است. بدین وسیله تبیین اهمیت و ضرورت کتاب‌خوانی در بین خیرین و فرهنگ دوستان اتفاق افتاده و شروع شده که حمایت شما را می‌طلبد.

اگر قرار است که فرزندانمان اهل کتاب باشند، اول باید محیطمان اعم از کتابخانه و مدرسه را غنی سازیم. دیگر اینکه در جمع معلمان، مدیران و معاونین مدرسه و امثالهم پیشنهاد می‌دهیم زمانی که در حیاط مدرسه حضور دارند، کتاب در دست داشته باشند تا دانش‌آموز ببیند که مدیر و معلمان مدرسه کتاب می‌خوانند و اهل مطالعه هستند. از چنین ارتباط ریز گرفته، تا آنچه را که این فرهنگ کتاب و کتاب‌خوانی را گسترش داده و نهادینه می‌کند. یکی دیگر از اقداماتی که می‌توان انجام داد هدیه‌دادن کتاب به عنوان هدیه در ایام و اعیاد مختلف به تناسب سلیقه و ذوق مخاطب است. خیلی از معلمان متأسفانه با خدمات و

زحمات این سازمان آشنایی ندارند. ضرورت دارد برای اطلاع آنها از این فرآیندها، اطلاع‌رسانی لازم صورت گیرد. نشان رشد در رسانه ضعف دارد و نیازمند رسانه است.

قمرزاده در خصوص ارتباط با ناشران نامدار کشور و اینکه نشان رشد توانسته سهمی در صنعت نشر و بازار کتاب برای خود خلق کند، همچنین نویسنده یا ناشر بداند و بخواهد برای ورود کتابش به مدرسه درصدد کسب نشان رشد که مبتنی بر اصول تربیت اسلامی تدوین شده باشد، چنین گفت: زمانی که کتابی برای کودک و نوجوان تولید می‌شود، هیچ بستری بهتر از مدرسه وجود ندارد تا آن کتاب به دست مخاطب خودش برسد. تنها ظرفیتی هم که وجود دارد تا کتاب را تهیه کرده و به مدرسه برساند، مؤسسه فرهنگی منادی تربیت است.

به نظر می‌رسد نشان رشد برای اعتباریابی به ناشرین یک شاخص است. به عنوان مثال ناشران خوش‌نام و پرفروش تماس می‌گیرند و اذعان دارند که با وجود اخذ نشان رشد برای همه کتاب‌هایشان، از ایشان کمتر خرید کرده‌ایم. این نشان می‌دهد در میان عمده ناشران کودک و نوجوان نشان رشد فرهنگ‌سازی شده و جایگاه خود را یافته است. اکنون ناشران می‌دانند طبق الزام شورای عالی آموزش و پرورش تنها کتاب‌هایی وارد مدرسه می‌شوند که نشان رشد داشته باشند و این نشان را برای خود اعتباری ارزشمند می‌دانند. با توجه به اینکه روی تنظیم و تدوین مصوبه ۸۲۸ در شورای عالی آموزش و پرورش وقت و دقت بسیاری گذاشته شده لازم است ابتدا سازمان و بعد از آن معاونت‌های اجرایی این مصوبه را مبنا قرار داده و مبتنی بر آن عمل کنند تا موانع موجود برداشته شود.

ناشران دو گروه هستند. ناشرانی که نگاه اقتصادی دارند و ناشرانی که نگاه فرهنگی داشته و با اهداف ما هم‌مسو هستند. در این مسئله، ناشرانی که نگاه اقتصادی دارند هم برای کسب اجازه ورود

به بازار پرمخاطب آموزش و پرورش، به دنبال کسب نشان رشد بوده و خود را با سنج‌های نشان رشد تطبیق می‌دهند. زیرا نشان رشد، فارغ از جانب‌داری سازمانی ما، توجیه کارشناسی دارد که اقدامی قابل دفاع است. از این‌رو، آن‌هایی که می‌خواهند صمیمانه به کشور خدمتی انجام دهند همراهی کرده و خودشان را با این معیارها تطبیق می‌دهند.

ایشان در خصوص کتاب‌نوش که پیش از این در آموزش و پرورش جشنواره کتاب و کتاب‌خوانی بوده که در سال‌های اخیر با بازطراحی در قالب کتاب‌نوش عرضه و ارائه شده و حال و هوای کتاب‌های تعیین‌شده در ترویج کتاب‌خوانی این‌طور گفت:

کتاب‌نوش با پیشینه بیش از هشت سال، بزرگترین جشنواره و مسابقه کتاب‌خوانی در کشور است. مؤسسه منادی تربیت مجری تهیه و توزیع کتاب آن است، که در سال گذشته سی‌وهفت عنوان و امسال چهل‌ودو عنوان کتاب برای آن انتخاب شد. این کتاب‌ها توسط کارشناسان اداره کل فرهنگی هنری شناسایی شده به مؤسسه ابلاغ می‌شود که برای هر سه مقطع، در وبگاه مربوطه اعلام شده و یکی از اقدامات خوب در این دو سال کتاب‌نوش که آن را با سال‌های گذشته متمایز کرده است، این است که برای اولین بار مدرسه از ما کتاب می‌خرد. یعنی دانش‌آموز و مدرسه کتاب‌ها را در وبگاه ما انتخاب و با تخفیف چهل یا چهل و پنج درصد خریداری کرده و کتاب‌ها به آدرس مدرسه ارسال می‌شوند. امسال نزدیک به یازده‌هزار مدرسه هم شرکت کرده و حدود دویست و هفتاد هزار جلد کتاب با همین روش خریداری شده است. این طرح از برنامه‌های اصلی اداره فرهنگی هنری معاونت پرورشی است، اما بستر خرید و تهیه و ارسال کتاب مؤسسه منادی تربیت است. برگزاری اختتامیه آن هم بر عهده اداره کل مربوطه انجام است. در ایران اسلامی چهل‌ونه‌هزار کلاس چندپایه و سی‌هزار مدرسه دارای کلاس چند پایه وجود دارد. امسال طرحی رونمایی شد که در آن، یک کتابخانه کلاسی تا شو تولید شد و اولویت توزیع آن در اجرا مقطع ابتدایی عشایر و مناطق کمتر برخوردار قرار گرفتند. این طرح ذیل معاونت پرورشی انجام گرفت. در این طرح به هر مدرسه دارای شش کلاس، دو کتابخانه کلاسی به ارزش پنج میلیون تومان برای هر یک، اختصاص یافت. پویش خیریه به نام اموات یا سلامتی فرزندان که هر نفر یک کتابخانه کلاسی با کتاب‌های دارای نشان رشد جهت این امر خیر اختصاص خواهد داد که از فروردین ماه اجرا می‌شود.

ابوذر حسامپور، دبیر بیست و دومین دوره جشنواره ملی کتاب رشد، در خصوص مصوبه ۸۲۸ شورای عالی که از سال هشتادونه تصویب شده و با وجود تشکیل میز کتاب در ستاد تعلیم و تربیت شورای عالی انقلاب فرهنگی جهت آسیب‌شناسی وضعیت موجود

باشند. در همه بخش‌ها به صورت مجزا، تولید، ارزیابی و کنترل، درگیر کردن اقتصاد ناشر برای کسب سطحی از اثربخشی میدان‌دار هستند، که ما را از هدف دور می‌کند. در همین سازمان هنوز به ضرورت و اهمیت کتاب‌های غیردرسی نرسیده‌ایم. کتاب درسی به واسطه تکلیفی و اجباری و منبع امتحان و کنکور بودن، از سوی دانش‌آموز عدم رغبت به آن وجود دارد. باید به این نکته مهم توجه کرد که پیش‌بردن مفاهیم آموزشی و تربیتی برنامه درسی، همچنین شایستگی‌های عمومی پایه مورد نظر سند تحول و برنامه درسی ملی تنها با کتاب درسی امکان‌پذیر نبوده و نیازمند بهره‌گیری از ظرفیت کتاب‌های غیردرسی است. واقف شدن به اهمیت کتاب‌های غیردرسی بسیار مهم‌تر از مأموریت کتاب درسی است.

چنانچه همین یک مأموریت به بخش دیگری سپرده می‌شود، به‌وسیله آن ساختارهای وسیع طراحی شده و با رفت و برگشت‌های کارشناسی از ظرفیت بالای این مصوبه استفاده می‌شود.

ظرفیت بسیار بالای مصوبه ۸۲۸ برای آموزش و پرورش یعنی درجه ورود هر گونه محتوا و ظرفیت‌های برون‌سازمانی و بخش‌های مردم‌نهاد و نهادهای غیر دولتی به آموزش و پرورش از این مسیر رقم می‌خورد. این قدرتی است که مصوبه ۸۲۸ به سازمان داده است تا برای ورود هر گونه محصول آموزشی، کمک‌آموزشی و تربیتی اعم از کتاب، فیلم سینمایی، بازی و ... از درجه این مصوبه پیش می‌رود. این مصوبه در حقیقت درصد ساختارسازی تبیینی برای بخش‌های مختلف بوده است. بخش‌هایی که سکوت دارد برای این است که اینجا نخواستار اعمال اراده حاکمیتی کرده و نسبت به این مصوبه تکلیف خودش را روشن کند.

مرجعیت‌بخشی نشان رشد بیش از حوزه ستادی که نیازمند ارتباط فرآیندی است، نیازمند مرجعیت‌بخشی برای خانواده‌هاست.

نشر کودک و نوجوان، نیازمند فرآیندی برای به‌روزرسانی اسناد بالادستی آموزش و پرورش است تا نهاد تعلیم و تربیت به تکلیف خود در مواجهه با این مصوبه به خوبی عمل کند بیان کرد:

بسیاری از مصوبات شورا با توجه به تحولات محیطی بازخوانی و بازتولید می‌شوند از جمله این مصوبه که اهمیت بسیاری دارد. لازم است در اینجا دو نکته بیان شود. لازم است معرفی نشان رشد و کتاب‌های دارای این نشان در کتب درسی قرار گیرد. شبیه به تجربه معرفی مفاخر ایران اسلامی به منظور ترویج گفت‌وگو تمدن ایران اسلامی در پشت جلد کتاب‌ها و در متن دروس به فراخور محتوا که انجام گرفت. (مشخص نیست این بند خلاصه‌شده را کدام یک از حاضران در جلسه گفته است)

در امتداد نکاتی که بیان شد و اتفاقاتی که الان در سازمان پژوهش در حال شکل‌گیری است نکاتی را بیان می‌کنم. ابتدا در خصوص مصوبه ۸۲۸ که یکی از مصوبات مترقی شورای عالی است. حتی بعد از مدت‌ها که چندین نوبت این مصوبه مورد بازخوانی قرار گرفت، همچنان پاسخگوی همه ملاحظات و استلزاماتی مورد نیاز مخاطب است. نکته‌ای که مطرح می‌شود ناظر به اینکه مصوبه نتوانسته بعد از حدود پانزده سال، به اهداف مورد نظر خود برسد، ناظر به همین نکاتی هست که در جلسه به درستی مطرح و به آنها اشاره شد. ترویج فرهنگ کتاب و کتاب‌خوانی در مدارس نیازمند چرخه و زنجیره‌ای است، که از تولید و تأمین شروع شده، ارزیابی و کنترل کیفیت را در ادامه داشته و در نهایت به شبکه توزیع می‌رسد و با بهره‌گیری و بازخورددهی خاتمه می‌یابد. می‌دانیم این چرخه در وزارت آموزش و پرورش و در ارتباط با بخش‌های برون‌سازمانی معیوب است. چنانچه همه بخش‌ها دست به دست هم داده و با هم‌افزایی همه نهادهای داخلی آموزش و پرورش و همه نهادهای بیرونی وزارت آموزش و پرورش که متولی بحث کودک و نوجوان هستند در عرصه کتاب و کتاب‌خوانی نقش‌آفرین

نکته که چقدر به ذائقه کودک در تنوع ارائه محتوا توجه می‌شود اهمیت بسیاری دارد که با ابزار مصوبه ۸۲۸ می‌توان تا حدی اعمال اراده حاکمیت را در این خصوص پیش برد. این مسئله ابتدا باید در همین گفت‌وگوها بیان شده و به نتیجه برسد، سپس به سوی وزارت فرهنگ و ارشاد، و سازمان صدا و سیما رفت. باور ما این است که کتاب و کتابخوانی رونق نمی‌گیرد مگر اینکه همه بخش‌ها هماهنگ شده و با هدف

هم‌افزایی به گفت‌وگو بنشینند. ابتدا هم از سازمان پژوهش شروع می‌شود. سازمان باید با این مصوبه از بخش‌های دیگر مطالبه کند. یعنی هم ممانعت ایجاد کند و هم نگاه افزایش و اثربخشی بالاتر داشته باشد. نکته بعدی در خصوص استفاده از ظرفیت معلمان برای معرفی نشان رشد به واسطه نقش‌آفرینی ایشان که بسیار جدی و تعیین‌کننده است باید مورد توجه قرار گیرد. همچنین استفاده از ظرفیت رسانه برای ترویج و گفتمان‌سازی نشان رشد باید پررنگ‌تر شود.

دکتر نوید در خصوص مشکلات موجود در مسیر نشان رشد و انتظاراتی که از نظام آموزش و پرورش وجود دارد اذعان داشت: در مدیریت سیستم دو راهبرد می‌توان داشت. یک تلاش برای افزایش منابع، اعم از منابع مالی و انسانی؛ و دیگر راهبرد استفاده از آنچه در دسترس است. کار کیفی علمی و کارشناسانه روی کتاب تنها در این سازمان انجام می‌شود. باید در خصوص استفاده از امکانات موجود در تمام آموزش و پرورش در گام اول و سپس خارج از آموزش و پرورش برای بسط فرهنگ کتاب و کتابخوانی راه‌حل‌ها را احصا کرد. در خصوص آموزش دانش‌جو معلمان با دانشگاه فرهنگیان وارد گفت‌وگو شد. برای ترویج فرهنگ کتاب و کتابخوانی و گسترش فرهنگ کتاب و نهادینه‌سازی با استفاده از ظرفیت‌های موجود به دنبال راه‌حل‌های کاربردی باشیم.

ارتباطات فرایندی در حوزه ستادی تا حدی وجود دارد. ارتباط با معاونت پرورشی و اینکه جشنواره‌ها و نمایشگاه‌ها و خرید تجهیزات و کتاب‌های مدارس با توجه به نشان رشد اتفاق می‌افتد که در جای خود شایسته تقدیر است. مرحوم دکتر رئیسی که واقعاً در این دو دوره جشنواره با پیامی که صادر کردند تمرکز رسانه‌ای بهتری را رقم زدند.

سالانه برای کتاب کودک و نوجوان و تجهیز کتابخانه‌های مدارس مبلغی بالغ بر پنج هزار میلیارد ریال نیز است و رقم بیست میلیارد در برابر آن رقم قابل توجهی نیست. این کار باید بزرگتر دیده شود. چنانچه با نشان رشد ساختار سازی شده و ارتباط و تعاملاتش با ناشران به درستی شکل گرفته و در نهایت برای اقتصاد ناشر و اقتصاد فرهنگ برنامه داشت، اتفاقات بهتری می‌افتاد.

نکته بعدی در خصوص نگاه خود سازمان و وزارت آموزش و پرورش به محتوای غیردرسی و غیررسمی در تمام قالب‌های آن است. محتوایی که در بحث تربیت و دانش‌افزایی اثرگذار هستند، کتاب‌های کمک آموزشی و تربیتی هستند. دقت در این

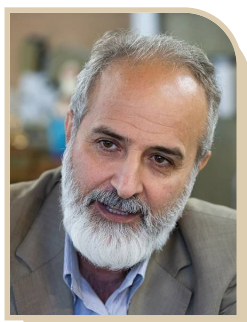
برگزیدگان بیست و دومین جشنواره ملی کتاب رشد

گروه داوری هنر

رسول مرادی

محمد رضا کریمی صارمی

محمد حسین صلواتیان

بخش: تصویرگری کتاب کودک

کتاب برگزیده	کتاب تقدیری	تعداد کتاب‌های نامزد	تعداد کتاب‌های انتخابی
۴	۵	۱۳	۲۰۰

مجموعه پاورقی

تصویرگر: مهشید دارابی

ناشر: انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

مجموعه داستانی پاپاپا

تصویرگر: کلر ژوبرت

ناشر: به نشر

بخش: مطالعات هنر

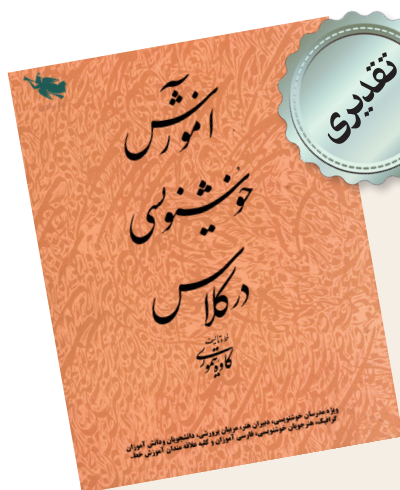
کتاب برگزیده	کتاب تقدیری	تعداد کتاب‌های نامزد	تعداد کتاب‌های انتخابی
۳	۱	۵	۸

آموزش خوشنویسی در کلاس

نویسنده: کاوه تیموری

ناشر: طلایی

محور اصلی کتاب پیش‌رو آموزش و بررسی خط نستعلیق است. به گفته نویسنده، یادگیری این خط، مسیر مناسبی برای آموختن سایر خط‌ها است. در این کتاب اصول خوش‌نویسی مانند رعایت نظم و روش سطرماندن و قالب‌هایی همچون «چلیپا»، خطاطی گرافیکی، تایپوگرافی و ... که با توجه به آن‌ها خط ترسیم می‌شود نیز شرح داده شده‌اند. این کتاب می‌تواند برای معلم‌های هنر که به دنبال منبعی برای آموزش خط به دانش‌آموزان خود هستند، مناسب باشد.

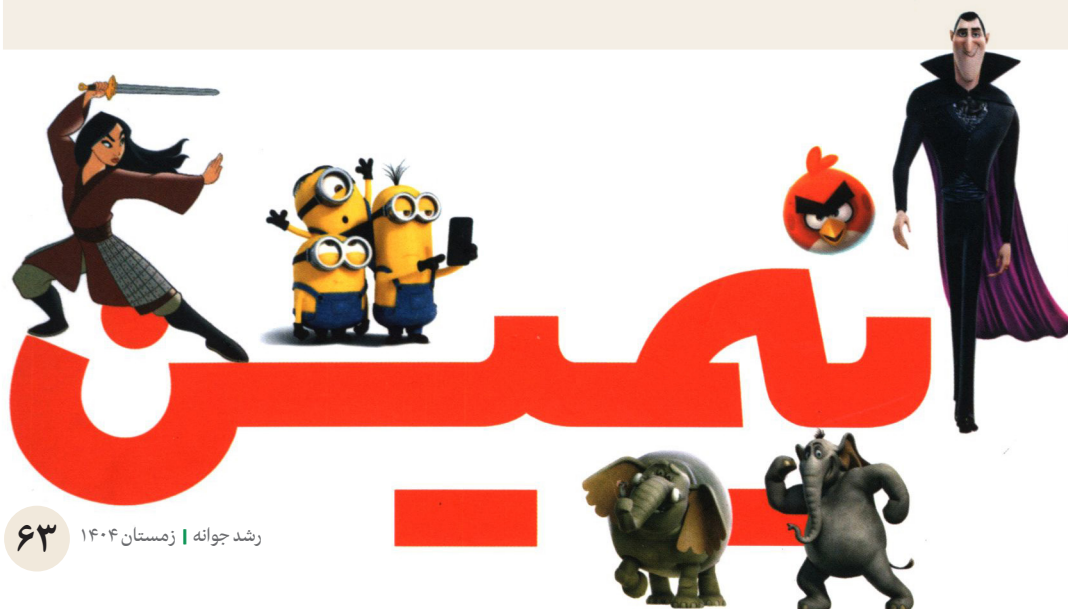
دین، انیمیشن، سبک زندگی

نویسنده: محمدحسین فرج‌نژاد و همکاران

ناشر: جمکران

انیمه، انیمیشن، کارتون، استاپ موشن، انیمیشن‌های کامپیوتری نام سبک‌های پر طرفدار پویانمایی برای بچه‌ها در جهان است که نه فقط کودکان بلکه نوجوانان و بزرگسالان هم گاهی مجذوب رنگ‌ها و چهره‌ها و حرکات‌شان می‌شوند؛ اما در پس این طرح و نقش‌ها چه سخنانی گفته می‌شود؟ این سؤال مهم انگیزه‌ای بود که باعث شد کتاب حاضر پس از پژوهش‌های خالصانه در حوزه‌های گوناگون رسانه و سبک زندگی اسلامی، نوشته شود. کتاب حاضر به بررسی انتقادی مهمترین رویکردهای صنعت پویانمایی در غرب و شرق می‌پردازد.

گروه شعر و داستان ||

مریم جلالی

جواد کامور بخشایش

علی عباسی

یوسف فوجق

کمال شفیعی

بخش اول: گروه داستان کودک

کتاب برگزیده	کتاب تقدیری	تعداد کتاب‌های نامزد	تعداد کتاب‌های انتخابی
۱	۱	۵	۲۰

۳۶۶ روز با پیامبر عزیزمان

نویسنده: نقی سلیمانی

ناشر: به‌نشر

تقدیری

این کتاب مجموعه‌ای از داستان‌هایی است که با حفظ ترتیب تاریخی در خصوص زندگی پیامبر (ص) و یاران ایشان (حضرت علی (ع)، حضرت فاطمه (س)، ابودر و عمار و ...) نوشته شده است. کتاب به موضوعاتی چون دوراندیشی، توکل، صبر، صداقت، جوانمردی، وفاداری و بخشش می‌پردازد. کودکان و نوجوانان با خواندن این داستان‌ها ضمن آشنایی با سیره پیامبر (ص) و اصحاب و یارانشان، می‌توانند در راه رشد اخلاقی گام بردارند و سبک زندگی مؤمنانه را بیاموزند.

دوتوک، عروسک کوچک بلوچی

نویسنده: زهره پربرخ

ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

برگزیده

دوتوک نام یک عروسک بلوچی است. مردم تاجمیر و مناطق اطراف با ساختن و معرفی آن، دوتوک را جهانی کرده‌اند. سرزمین ایران با تنوع قومی و فرهنگی روایت زیادی برای گفتن دارد. این کتاب بر اساس پژوهش است. با واسطه دوتوک می‌توان منطقه را برای بچه‌ها معرفی کرد. «من یک دوتوکم، من یار و هم‌بازی دخترکان و پسرکان بلوچ هستم. سال‌های سال است که یار و هم‌بازی آن‌ها هستم...»

بخش دوم: گروه شعر کودک و نوجوان

کتاب برگزیده	کتاب تقدیری	تعداد کتاب‌های نامزد	تعداد کتاب‌های انتخابی
۱	۱	۵	۱۸

عشقم به تویی اختیار است

شاعر: طیبه شامانی

ناشر: مهرک

این کتاب مجموعه‌ای از اشعار نوجوانان را در اختیار خوانندگان می‌گذارد. این اشعار در سبک نیمایی و سپید سروده شده‌اند و بخش عمده آن‌ها به توصیف طبیعت و تشبیه حالات درونی شاعر به پدیده‌های بیرونی اختصاص دارند. کتاب حاضر می‌تواند به مخاطب جهت سرودن اشعار کوتاه و برون‌ریزی احساسات کمک کند و قوه تخیل او را پرورش دهد.

راز دماغ فیل

شاعر: مریم اسلامی

ناشر: مهرک

کتاب حاضر دربرگیرنده دوازده شعر کودکانه است. شاعر با قلمی پر از احساس و تخیل، اتفاقات و لحظات ساده و عادی زندگی را به گونه‌ای دیگر توصیف کرده است. بازیگوشی باد و بندرخت، توصیف خانم تابستان، بابای خیاط‌باشی و بادبادک‌بازی در بهار از جمله مضامینی هستند که از چشم تیزبین شاعر دور نمانده است. نقش‌ها و رنگ‌های به کاررفته در این کتاب تخیل و احساس او را تکمیل نموده است.

بخش سوم: گروه داستان نوجوان

تعداد کتاب‌های انتخابی	تعداد کتاب‌های نامزد	کتاب تقدیری	کتاب برگزیده
۲۰	۵	۱	۱

باب الجواد

نویسنده: محسن نعماء

ناشر: جمال

اسماعیل فقر شدیدی داشت. نزد امام جواد رفت و از فقرش برای ایشان تعریف کرد. ایشان یک مشت خاک از زمین برداشت و در دست اسماعیل ریخت. اسماعیل متعجب شد که امام جواد چرا این کار را کرد و اصلاً این مشت خاک چه ارزشی دارد؟ اسماعیل نگاهی دوباره به کف دستش انداخت. آنچه می‌دید خاک نبود. طلا را برد بازار و فروخت. شانزده مثقال بود. همه مشکلات مالی‌اش حل شد. این تنها یکی از ۱۱۰ داستان کتاب حاضر است. با خواندن این داستانه‌ها با سیره و سبک زندگی امام جواد(ع) آشنا خواهید شد...

زندانبان یهودی

نویسنده: سید سعید هاشمی

ناشر: جمکران

ماجرای «زندانبان یهودی» در زمانی می‌گذرد که امام موسی کاظم (علیه السلام) تحت نظارت شدید امنیتی در زندان‌های مختلف نگهداری و از زندانی به زندان دیگر منتقل می‌شود. سندی بن شاهک رئیس شرطه‌های بغداد بسیار سفاک و دشمن شیعیان است. سندی یهودی که به ظاهر مسلمان شده و افراد سازمان وکالت را زیر نظر دارد و نمی‌خواهد مردم هیچ ارتباطی با امام داشته باشند و آن‌ها را دستگیر و شکنجه می‌کند. خلیفه‌ی عباسی سندی را به کاخ دعوت می‌کند و به او مأموریت می‌دهد تا امام را تحت نظارت خودش قرار بدهد و زندانی کند و زندانبان امام باشد و تا می‌تواند امام را شکنجه کند و آزار بدهد. سندی هم این مأموریت را قبول می‌کند و امام را به خانه خودش می‌برد و در چاهی عمیق و نمناک زندانی می‌کند و شکنجه می‌دهد اما همه چیز آن‌طور که سندی انتظار دارد پیش نمی‌رود.

بخش چهارم: گروه مهارت زندگی

تعداد کتاب‌های انتخابی	تعداد کتاب‌های نامزد	کتاب تقدیری	کتاب برگزیده
۲۰	۱	۱	۰

خانه‌هایمان را پس می‌گیریم

نویسنده: شریل ویستر

ناشر: انتشارات فنی (نردبان)

رزا پرنده کوچکی بود که لابه‌لای شاخه‌های درخت بسیار بلندی زندگی می‌کرد. او لانه‌اش را خیلی دوست داشت. لانه‌اش گرم و نرم و امن بود. همه چیز خوب بود تا اینکه یک روز آن اتفاق ترسناک افتاد. مردی درختی را که رزا روی آن لانه ساخته بود را برید...

بخش پنجم: گروه مستندنگاری و خاطره

تعداد کتاب‌های انتخابی	تعداد کتاب‌های نامزد	کتاب تقدیری	کتاب برگزیده
۲۱	۵	۱	۱

خانه‌دار مبارزه

نویسنده: مرضیه ذاکری

ناشر: راه‌یار

کتاب حاضر درباره زندگی بانوی مبارز و انقلابی «قدس حسینیان» است. خانم حسینیان در سن سیزده سالگی با خانواده‌های مبارز و انقلابی که به طور جدی فعالیت سیاسی داشتند ازدواج کرد و زندگی او مسیری متفاوت و منحصر به فرد از هم‌سن و سالانش را طی کرد. خانم حسینیان در سال‌های پیش از پیروزی انقلاب اسلامی، اعلامیه‌های سیاسی و سخنان امام خمینی (ره) را می‌نوشت و بین مبارزان تکثیر می‌کرد. او در کنار فعالیت‌های سیاسی، خانه‌دار هم بود و زندگی خانوادگی‌اش را نیز مدیریت می‌کرد. در این کتاب نقش خانم حسینیان در حوادث مهمی همچون وقوع انقلاب اسلامی، سال‌های دفاع مقدس و... نیز عنوان و بازگو شده‌اند. نویسنده کوشیده است تا خانم حسینیان را به عنوان الگویی مناسب از زن مسلمان، به دختران جوان معرفی و آن‌ها را به سوی سبک زندگی مؤمنانه و انقلابی هدایت کند.

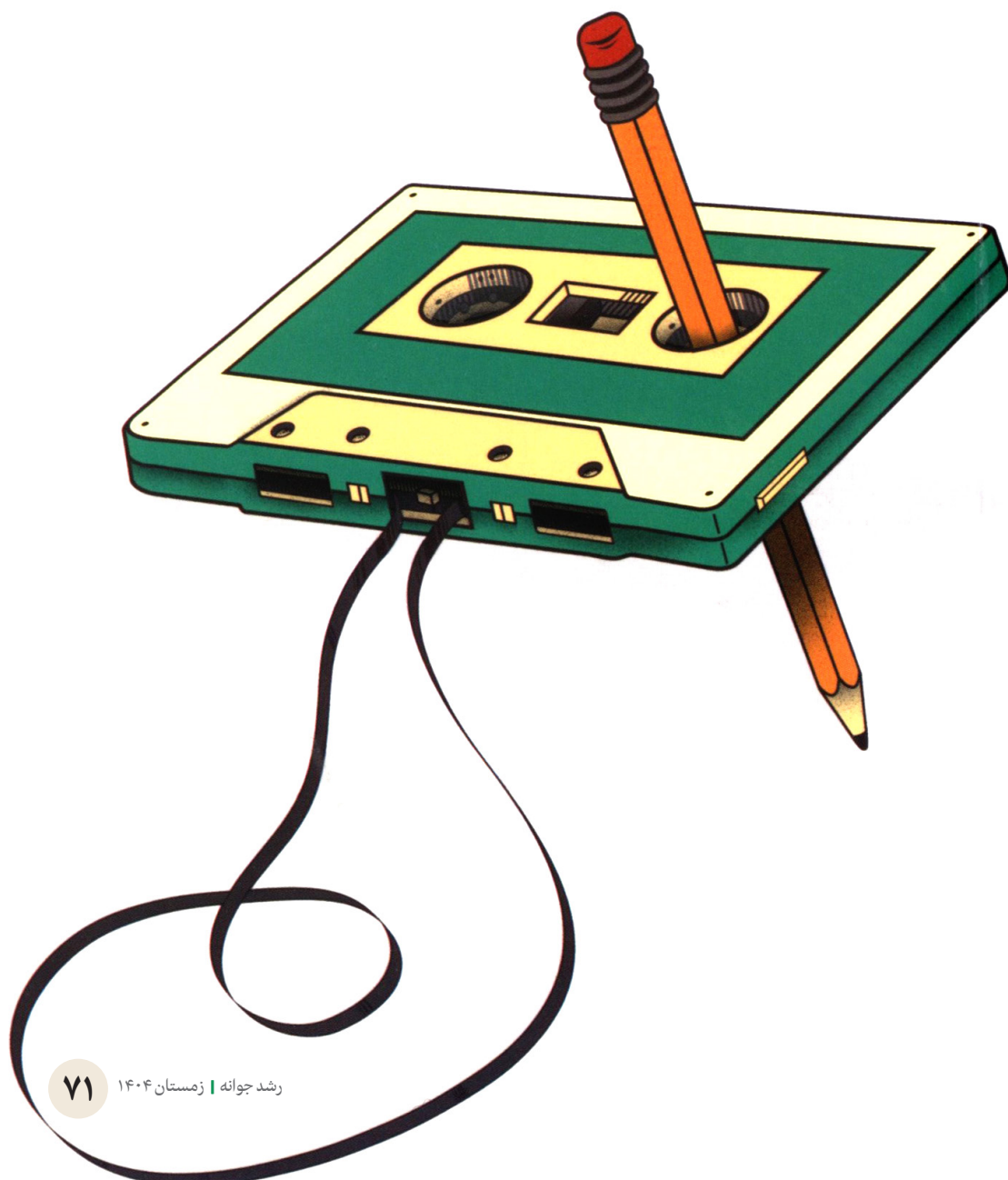
برادران ماه

نویسنده: حسن رضایی خیرآبادی

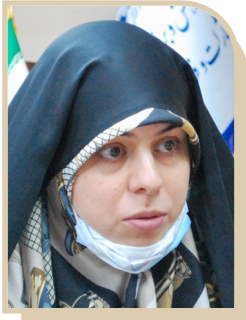
ناشر: رسول آفتاب

کتاب حاضر از نظر ساختار در ژانر داستان و از نظر محتوا تلفیقی از تخیل و واقعیت است. این رمان مستند به مسئله مهمی که در هر جنگ و نبردی مورد تهدید قرار می‌گیرد، یعنی «جان» می‌پردازد. موضوعات فرعی دیگری از قبیل مادر بودن، زادن و پرورش نسل و مشکلات آن، عشق، کار، نماز و اهمیت وحدت مسلمان‌ها نیز در این اثر مورد توجه است. شرق‌ستیزی انگلیس با طرح برخی مایه‌های سورئال که البته در راستای طرح اصلی داستان قرار دارد به ابهام لازم که عنصر تعلیق مکمل آن هست دامن می‌زند. در بخش‌های مستند، نمایی نسبتاً جامع از عملیات‌های محرم، والفجر مقدماتی، والفجر ۴، خیبر، بدر، والفجر ۸ و کربلای ۵ نمایان می‌شود.

گروه علوم تربیتی و روانشناسی

کوثر دهدست

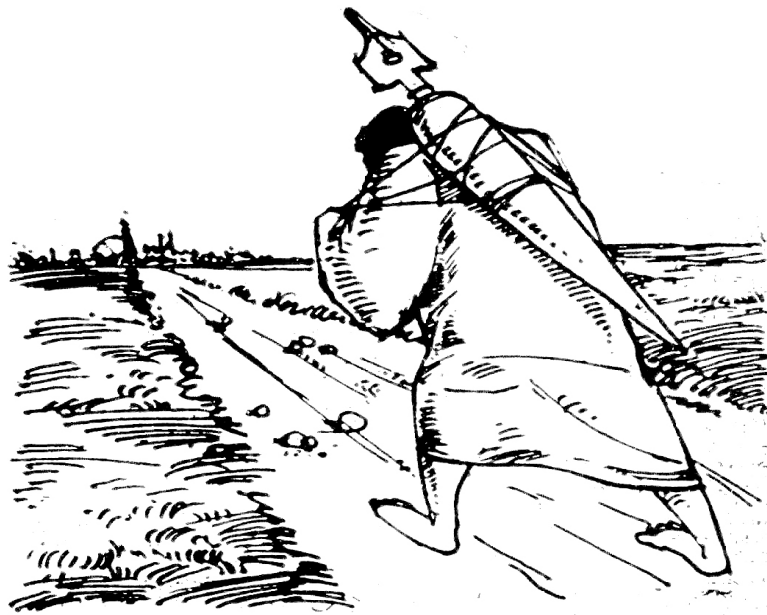
سوسن کشاورز

رمضان عقیلی

کتاب برگزیده	کتاب تقدیری	تعداد کتاب‌های نامزد	تعداد کتاب‌های انتخابی
۱	۱	۵	۱۷

قلدری در مدرسه

نویسنده: سیدعدنان حسینی، حسن بابایی

ناشر: خرسندی

قلدری زیرمجموعه‌ای از رفتارهای پرخاشگرانه است که در هر سنی و بین گروه‌ها و اجتماعات مختلف انسانی قابل مشاهده است و به‌طور عام به‌عنوان الگوهای ثابت رفتارهای آسیب‌رسان که واجد نوعی عدم توازن قدرت، میان فرد یا افراد قلدر و فرد قربانی هستند تعریف می‌شود. این کتاب با هدف ارائه آگاهی‌های اساسی درباره قلدری و راهکارهای پیشگیری و مقابله با آن نگاشته شده است و ۵ فصل اصلی دارد که به‌ترتیب عبارت‌اند از: «آشنایی با پدیده قلدری در مدرسه»، «راهکارهای عملی ضدقلدری برای عوامل و کارکنان مدرسه»، «راهکارهای عملی ضدقلدری برای معلمان»، «راهکارهای عملی ضدقلدری برای دانش‌آموزان» و «راهکارهای عملی ضدقلدری برای والدین».

معلمی و آداب زندگی

نویسنده: لیلا سلیقه‌دار

ناشر: موسسه فرهنگی فاطمی

این کتاب به معلمی و آداب زندگی اختصاص دارد. هر چند موضوع مهارت‌های زندگی بسیار ذهن‌آشناست؛ اما بررسی تأثیر معلم معتقد و پایبند به آداب زندگی که این مهارت‌ها را بخشی از حرفه خود می‌داند مقوله‌ای است که کمتر به آن پرداخته شده و می‌تواند بازتعریف تازه‌ای از شایستگی‌ها حرفه‌ای معلمان بیافریند. از این‌رو هفت فصل این کتاب مهارت‌های مختلف زندگی با ذکر نمونه بررسی و مطرح شده‌اند. در هر بخش سوالاتی تحت عنوان (بیندیشیم) قرار داده شده است تا آموزش به شکلی کاملاً تعاملی پیش برود.

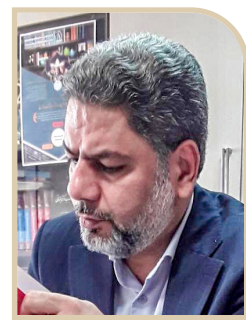
گروه علوم انسانی

سید جواد بهشتی

میثم مهدیار

جواد هداوند

بخش اول: مطالعات دینی و قرآن پژوهی

کتاب برگزیده	کتاب تقدیری	تعداد کتاب‌های نامزد	تعداد کتاب‌های انتخابی
۴	۱	۸	۲۱

وناگهان طلوع...: درس نامه‌هایی از زندگانی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم

نویسنده: مسعود اسماعیلی

ناشر: دلیل ما

تقدیری

این کتاب در سه فصل و چهارده درس نامه از سیره پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) به این شرح نگاشته شده است. فصل اول: شامل مقدمه و معرفی کلی طرح درس‌ها؛ فصل دوم: شامل درس نامه‌ها با عناوینی همچون طلوع خورشید، روزنه‌ای به آسمان، نوری در آسمان ادیان، ماه دو نیمه و گرمای مهر، شیر بیشه شجاعت و...؛ و فصل سوم: شامل کاربرگ‌های متربی، پاسخ کاربرگ‌های متربی و کتاب نامه است.

مجموعه چهار جلدی راه رشد

نویسنده: محی الدین حائری شیرازی

ناشر: معارف

بزرگزده

این مجموعه با استفاده از بیانات آیت الله حائری شیرازی که در جلسات عمومی و تخصصی خود بازگو می کردند، جمع آوری شده است. این عالم ربانی از معدود علمایی بودند که با مطالعه در آیات قرآن و روایات معتبر، در زمینه «تربیت اسلامی» به تخصصی عمیق در موضوع تربیت نوجوانان رسیدند و با کمک گرفتن از متون خالص دینی همچون قرآن کریم، کوشیده است تا با هدف تربیت و آموزش نوجوانان به سبک دینی، الگویی دیندارانه و راهبردی را تدوین و نمایان کند.

بخش دوم: گروه معالعات فرهنگی و اجتماعی

تعداد کتاب‌های انتخابی	تعداد کتاب‌های نامزد	کتاب تقدیری	کتاب برگزیده
۲۱	۴	۱	۱

دبه‌ی تاریخ

نویسنده: عبدالله مقدمی

ناشر: طلایی

تاریخ برخلاف قیافه جدی و حق‌به‌جانبی که دارد، پر است از سوتی‌ها و قصه‌های طنزآمیز شاهان بی‌لیاقت و وزیران خائنی که یک‌شبه مملکتی را به باد داده و تمام مردم یک کشور را به خاک سیاه نشانده‌اند. نویسنده این کتاب قصه‌های طنزآمیز تاریخ را جمع کرده و توی یک دبه ریخته و درش را هم سفت بسته است. بعضی وقت‌ها هم وسط گفتن تاریخ، یک نوجوان سمج را انداخته به جان پادشاهان تاج‌دار تا توی فضای مجازی با آن‌ها مصاحبه‌های چالشی کند و دمار از روزگار رفته‌شان در بیاورد.

ناگفته‌های صورتی، روایت ظلم تاریخی به زنان

شاعر: اندیشکده راهبردی سعدها

ناشر: معارف

مسئله زنان در طول تاریخ همواره یکی از بحث‌های چالشی در تمام کشورهای جهان به‌ویژه ایران بوده است. یکی از ابعادی که از آن غفلت شده و باید بیشتر مورد توجه قرار بگیرد، بحث ظلم به زنان و همچنین استفاده ابزاری از زنان است. می‌دانیم که زنان تاریخ غم‌انگیزی داشته‌اند و نگاه ابزاری و تحقیرآمیز به آن‌ها همواره وجود داشته است. در این دوران نیز علی‌رغم ادعای روشنفکران درباره عملکرد درخشان در حمایت از زنان، ظلم به زنان به شیوه‌ای نوین همچنان تداوم یافته است. کتاب حاضر شیوه‌ها و روش‌های استعمار غرب برای دستیابی به منافع خود از طریق سواستفاده از مسئله زن را تبیین می‌کند.

بخش سوم: گروه زبان و ادبیات فارسی

تعداد کتاب‌های انتخابی	تعداد کتاب‌های نامزد	کتاب تقدیری	کتاب برگزیده
۲۱	۵	۱	۱

صدوسیزده مجلس از نقالی‌های شاهنامه فردوسی، مرشد ولی‌الله ترابی

نویسنده: محسن میرزاعلی، احمدرضا آذربایجانی

ناشر: سرویاسین

تقدیری

روایت‌های نقالی/نقالان بخشی از میراث ادب پهلوانی ایران است که یا در قالب طومارهای نقالی بزرگ و کوچک از عصر صفوی به‌این‌سو به یادگار مانده و یا سینه‌به‌سینه و با نقل و اجرای شفاهی نقالان منتقل شده است. مرشد ولی‌الله ترابی، طومارنویس و نقال پرآوازه پنج دهه اخیر هنرهای نمایشی ایران، از بازماندگان نسل نقالان اشعار شاهنامه فردوسی است. این کتاب شامل صدوسیزده مجلس از طومارهای مرشد ترابی است که با هدف تدوین کردن متنی آموزشی برای علاقه‌مندان یادگیری فن و هنر نقالی منتشر و گردآوری شده است.

چهارده ترکیب‌بند آیینی

نویسنده: نغمه مستشار نظامی

ناشر: دفتر نشر فرهنگ اسلامی

برگزیده

این کتاب دربردارنده مقدمه‌ای با نام «با جوهر اشک و قلم حماسه» به قلم «غلامعلی حدادعادل»، رئیس فرهنگستان زبان و ادب فارسی است. حدادعادل در مقدمه خود ضمن اشاره به تحول شعر فارسی پس از انقلاب اسلامی، به برخی از ویژگی‌های اشعار این کتاب، پرداخته است. این اثر، ۱۴ ترکیب‌بند آیینی در وصف پیامبر اسلام (ص)، حضرت فاطمه زهرا (س)، حضرت زینب (س)، حضرت علی اصغر (ع)، حضرت امام رضا (ع)، حضرت حمزه، و... را شامل می‌شود.

|| گروه علوم مهارتی ||

محمد مهدی کاظمی

سجاد مهدی زاده

احمد احمدی

پرستو آریانزاد

بخش اول: علوم مهارتی و کاربردی

تعداد کتاب‌های انتخابی	تعداد کتاب‌های نامزد	کتاب تقدیری	کتاب برگزیده
۲۷	۹	۱	۱

از هفت سنگ تا کال آف

نویسنده: مرتضی جمشیدی

ناشر: مهرستان

همراهی والد با کودک در دنیای دیجیتال و بازی‌های رایانه‌ای چیزی فراتر از کنترل‌گری، تعیین زمان استفاده از فضاهای دیجیتال و محروم‌کردنشان از این فضاهاست. واقعیت آن است که وقتی بازی کردن بچه‌ها برای والدین مهم باشد، به آن توجه می‌کنند و این چیزی فراتر از نصب نرم‌افزار کنترل روی تلفن همراه، تبلت و رایانه است. در این مسیر والدین، بایستی به فرزند به عنوان انسانی نگاه کنند که خداوند او را آفریده است و آن‌ها وظیفه تربیت او را دارند، نه کنترل و اعمال محدودیت برای او. این کتاب در پنج گام با دیدی متفاوت و علمی به والدین همراهی با فرزندان در دنیای دیجیتال را توصیه می‌کند. گام اول: توجهات والدینی یا کنترل والدینی، گام دوم: ویژگی‌های نسل دیجیتال، وظیفه والدین در رویارویی با بازی‌های پرطرفدار و نامناسب، گام سوم: آگاهی والدین از بازی‌های واقعیت مجازی، گام چهارم: انواع بازی‌های رایانه‌ای، گام پنجم: بازی‌آموزی و بازی‌آگاهی از جمله عناوینی است که در این کتاب به صورت مفصل به آن‌ها پرداخته شده است.

عملیات احیا؛ روایت صعود یک مجموعه دانش‌بنیان به قله دانش و فناوری

نویسنده: محمد حکم‌آبادی

ناشر: راه‌پار

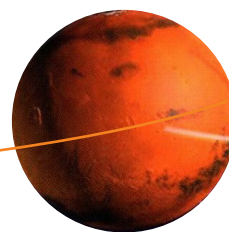

شرکت ماشین‌های الکتریکی «جمکو» از صنایعی است که با هدف عدم وابستگی صنایع داخلی به کشورهای خارجی در زمینه تولید انواع ماشین‌های الکتریکی تاسیس و راه‌اندازی شد؛ ولی در ادامه به دلیل برخی بی‌توجهی‌ها، در آستانه تعطیلی قرار گرفت. امروز، این شرکت موفق به طراحی و تولید الکتروموتورها و ژنراتورهای بزرگ صنعتی با استانداردهای جهانی شده و در برخی از محصولات نیز جزو چهار - پنج شرکت تولیدکننده در جهان است. این کتاب صعود یک مجموعه دانش‌بنیان به قله دانش و فناوری الکتروموتور را در ۲۰ فصل روایت کرده است.

بخش دوم: دانش افزایی

کتاب برگزیده	کتاب تقدیری	تعداد کتاب‌های نامزد	تعداد کتاب‌های انتخابی
۱	۲	۱۲	۲۵

۱۰۰ حقیقت درباره اعماق اقیانوس | ۱۰۰ حقیقت درباره منظومه شمسی

نویسنده: کامیلا دلا برویریان گراهام

ناشر: سایه گستر

این مجموعه درباره ناشناخته‌ترین، تاریک‌ترین و اسرارآمیزترین جای جهان اطلاعاتی را ارائه می‌دهد: بشر پس از چند میلیون سال نتوانسته اطلاعات چندان زیادی از اعماق اقیانوس‌ها و منظومه شمسی به دست آورد و دلیل این ناآگاهی، سختی ورود به اعماق دریا و فضا است.

پرندگان ایران

نویسنده: جمشید منصوری

ناشر: انتشارات فنی (نردبان)

این کتاب پرندگان را به دسته‌های گوناگونی همچون پلیکان‌سانان، لک‌سانان و درناسانان تقسیم‌بندی می‌کند. سپس اطلاعات گوناگونی درباره نوع تغذیه، پوشش روی بدن آن‌ها، محل زندگیشان، شکل منقار، آب و هوای زیست‌بومشان و... در اختیار خوانندگان می‌گذارد.

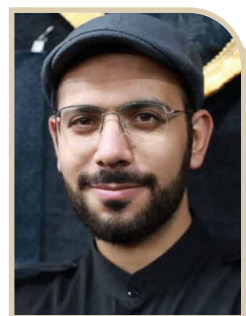
گروه داوری اولویت‌های ویژه

الهام رخشنده دوست

مجتببی نورانی

علی یوسفی

منصوره خانزاده

فاطمه نوروزی

کتاب برگزیده	کتاب تقدیری	تعداد کتاب‌های نامزد	تعداد کتاب‌های انتخابی
۶	۶	۳۰	۱۸۰

جایزه ویژه: افتخارایران

نامزدها

وقتی که معلم شدم

نویسنده: نازنین صابری بهراد

ناشر: راه یار

تقدیری

کتاب «وقتی که معلم شدم» زندگی شهید شهریار را به زبانی کودکانه به تصویر می کشد. مجید پسر بچه‌ی باهوشی است که دوست دارد معلم شود. این آرزو او را به دانشمند و استادی بزرگ در آینده تبدیل می کند. دکتر مجید شهریار در سال ۱۳۴۵ در زنجان متولد شد. ایشان دارای دو فرزند به نام های محسن و زهرا بودند. ایشان تحصیلات ابتدایی و دبیرستان را در زنجان و دوره کارشناسی را در رشته مهندسی الکترونیک در دانشگاه صنعتی امیر کبیر و کارشناسی ارشد را در رشته مهندسی هسته‌ای در دانشگاه صنعتی شریف و دوره دکتری در رشته مهندسی هسته‌ای را در دانشگاه امیر کبیر گذارند. ایشان در تاریخ ۸ آذر ۱۳۸۹ توسط رژیم صهیونیستی و با همکاری اطلاعاتی منافقین در یک عملیات تروریستی به شهادت رسید.

ربات پرنده را دوست دارم

نویسنده: علی آرمین

ناشر: جمکران

برگزیده

کتاب «ربات پرنده را دوست دارم» جلد دوم و در ادامه جلد اول «پرواز با پاراموتور را دوست دارم» نگارش شده است. کتاب ماجرای یک نوجوان با استعداد و با پشتکار به نام عباس را روایت می کند که باهدف محقق کردن ایده ساخت یک پاراموتور بزرگ که تصویرش را پدر بزرگش کشیده بود، از قم راهی تهران می شود. ناصر، شاگرد قدیمی مهندس که دوست ندارد عباس رقیبش شود به دروغ به عباس می گوید: مهندس چند ماه است که از پاراموتور سقوط کرده و بستری است. اما چندی بعد عباس تصمیم می گیرد به عیادت مهندس برود و او را صحیح و سالم می بیند. این کتاب پندآموز، علاوه بر قصه پرتلاطم و پرمکاشفه‌اش به مخاطب تلنگر می زند که هر کس در کاری خوب است و اگر در جای درست خود قرار بگیرد می تواند بی شک اتفاقات خوبی را برای خود و دیگران رقم بزند.

❖ جایزه ویژه: دستی که بوسیدنی است ❖

مردان نامرئی

نویسنده: صادق کریمیار

ناشر: جمکران

داستان حاضر به اواخر جنگ ایران و عراق اشاره دارد و تمرکزش روی عملیات‌های جاسوسی و ضدجاسوسی از طرف ایران و عراق است. شخصیت‌های اصلی کتاب مردانی هستند که در قسمت حفاظت اطلاعات و شناسایی در خط مقدم جبهه فعالیت می‌کنند. در نقطه مقابل آن‌ها واحد استخبارات عراق است و ماجراهایی از تقابل این دو واحد اطلاعاتی در کتاب روایت می‌شود. در این رمان ما با روش کار و زندگی شخصی این افراد درگیر و همراه می‌شویم.

عملیات نجات مادر بزرگ

نویسنده: شعله جهانگیری

ناشر: پینو

داستان از زبان «مه‌رسا» دختر ۱۰ ساله‌ای روایت می‌شود که با پدر، مادر، خواهر و برادران دوقلویش و مادر بزرگش در یک خانه‌ی کوچک زندگی می‌کنند. مادر بزرگ که برخلاف سنش پرانرژی و مهربان است برای تعطیلات تابستان نوه‌ها برنامه‌ریزی کرده است و به آن‌ها هنرهای مختلفی آموزش می‌دهد. ولی برنامه خوب پیش نمی‌رود و به خاطر مشکلاتی که در خانه پیش می‌آید مادر بزرگ بدون اطلاع بچه‌ها به خانه‌ی سالمندان می‌رود. بچه‌ها با کمک دخترعموی مادر بزرگ برای نجات او از خانه‌ی سالمندان نقشه می‌کشند و این عملیات با ماجراهایی مختلفی داستان را به پیش می‌برد.

❖ جایزه ویژه: روشنا ❖

نامزدها

ماهی‌ها به دریا برمی‌گردند

نویسنده: مرضیه اعتمادی

ناشر: شهید کاظمی

کتاب «ماهی‌ها به دریا برمی‌گردند» یک اثر داستانی مستند است که به روایت زندگی یک خانواده فلسطینی در ایران می‌پردازد. این کتاب با مصاحبه‌های حضوری با اعضای این خانواده، گوشه‌ای از تاریخ اشغال فلسطین توسط اسرائیل، سبک زندگی مردم غزه و رنج‌هایی که از اشغالگران متحمل شده‌اند را به تصویر می‌کشد و مخاطب را با تاریخچه اشغال فلسطین و ظلم‌هایی که در این منطقه رخ داده است، آشنا می‌کند. این روایت ادبیات مقاومت و پایداری است و روحیه جهاد و ایثار را در مخاطب تقویت می‌کند.

تقدیری

زیتون‌های سرافراز

مجموع نویسندگان

ناشر: جمال

مسئله فلسطین و مقاومت مردم بی‌دفاع و مظلوم غزه، یکی از مسائل مهمی است که می‌بایست به کودکان آموزش داده شود. مجموعه کتاب «زیتون‌های سرافراز» یک مجموعه کتاب داستانی است که کودکان را با مسائل فلسطین و مبارزات و مقاومت مردم این منطقه، به ویژه کودکان آشنا می‌کند.

بزرگنده

❖ جایزه ویژه: معنای زندگی ❖

نامزدها

هانی و راز بزرگ

نویسنده: زهرا مقدس زاده

ناشر: محیی

تقدیری

این داستان درباره از دست دادن است. هانی نوجوانی کم تجربه است که پدر بزرگ پیر و بیماری دارد. او به درخواست پدر بزرگش راهی جنگل می شود و چیزهای عجیب و غریبی می بیند. هانی با قورباغه روبه رو می شود که به تازگی دمش را از دست داده اما به جای آن، دوتا پا به دست آورده است؛ کرم را می بیند که پوسته کرمی اش را ندارد و به جایش دو بال پروانه ای دارد. او با حیوانات مختلفی مواجه می شود که هر کدام چیز خوبی را از دست داده بودند اما چیز بهتری نصیب شان شده بود. هانی به خانه می رسد تا هر چه را که دیده برای پدر بزرگش تعریف کند، اما اتفاق عجیب تری در انتظار او بود...

دنیای علی علیه السلام: کودکی و نوجوانی

نویسنده: مسلم ناصری

ناشر: سرزمین افسانه ها

برگزیده

کتاب حاضر با قلمی روان و نگاهی گذرا، بخشی از حوادث مهم زندگی حضرت علی (ع) را به صورت جذاب برای نوجوانان در قالب رمان پرداخته است و اتفاقاتی از تولد تا جوانی ایشان را به صورت داستان بیان کرده است. ماجرای ولادت علی علیه السلام در کعبه، دلیل ورود آن حضرت به خانه پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم، تقدم در تشریف به اسلام و تلاش های ایشان در دفاع از پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم از جمله مواردی است که مورد توجه نویسنده قرار گرفته است.

❖ جایزه ویژه: رسم زندگی ❖

نامزدها

یلدا کنار تو

نویسنده: فاطمه نغری

ناشر: مهرستان

تقدیری

یلدا دختری چهارده ساله است که به همراه خانواده اش در شهر مشهد زندگی می کند. پدر و مادرش مدتی است رابطه شان دچار مشکل شده است و دائما دعوا می کنند. مادر پزشک و پدر مهندس است. دلیل دعواهای آنها مشغله کاری و دور شدن از یکدیگر، همچنین پیشنهاد شغلی مادر است. بیمارستانی در شاهرود می خواهد افتتاح شود و به مادر پیشنهاد مدیریت آنجا را داده اند. مادر که دنبال ترقی است، می خواهد این پیشنهاد را بپذیرد، اما پدر که درگیر مهندسی یک فروشگاه زنجیره ای بزرگ است، نمی تواند شغلش را رها کند و با او به شاهرود برود. مادر که از دعواها خسته شده است، برای تحت فشار گذاشتن شوهرش، حرف طلاق را می زند و خانه را ترک می کند. یلدا و روشنا، خواهر کوچکش دائما تنها هستند و عدم حضور مادر، مشکلات زیادی برایشان به وجود می آورد. توسل به امام رضا علیه السلام، شجاعت و دلسوزی یلدا و مهربانی مادر بزرگ و گذشت مادر یلدا از ویژگی های برجسته این داستان است.

گلاب دو آتشه

نویسنده: فرزانه فراهانی

ناشر: رودآبی

برگزیده

نویسنده در این کتاب در تلاش است تا کودکان را با فرآیند «گلاب گیری» آشنا سازد. این روایت در خانه «باباسید» و همراهی نوه اش «مهلا» اتفاق می افتد. باباسید، سبدهای پر شده از گل محمدی را با خود به خانه می برد تا گلاب تولید کند. دیگ های مسی روی آتش قُل قُل می کردند و باباسید یکی یکی گلبرگ ها را داخل دیگ ها می ریخت و... .

❖ جایزه ویژه: نماز ❖

تعداد کتاب‌های انتخابی	تعداد کتاب‌های نامزد	کتاب تقدیری	کتاب برگزیده
۶۳	۳۰	۰	۳ و ۴ و ۵ ج ۳

مجموعه باران، قصه‌های نماز چهارده معصوم علیه‌السلام

جمعی از نویسندگان

ناشر: موسسه فرهنگی انتشاراتی ستاد اقامه نماز

«مجموعه باران، قصه‌های نماز چهارده معصوم علیه‌السلام» مجموعه ۱۴ جلدی است که نماز در سیره و سخن معصومین علیه‌السلام را با هدف ایجاد انگیزش و آموزش در حوزه نماز و معارف دینی، داستان‌گونه روایت کرده است. این مجموعه در راستای آموزش، و دعوت و تشویق کودکان به نماز تدوین شده است. در این مجموعه داستان‌هایی از چهارده معصوم در خصوص توجه و اهمیت نماز به نگارش درآمده است.

دوامتحان! آموزش احکام با داستان طنز

نویسنده: محمد علوی نهاد

ناشر: موسسه فرهنگی انتشاراتی ستاد اقامه نماز

بزرگزیده

این مجموعه در قالب داستان‌های کوتاه احکام اسلامی همچون چرایی نماز، احکام نماز جماعت، احکام نماز آیات، چرایی روزه و احکام غذاخوردن را بازگو می‌کند. در هر فصل درس‌نامه احکام آمده است تا مخاطب فارغ از روایت داستان گونه هم بتواند احکام اسلامی را مطالعه کند. پس از احکام، بخش «خودسنجی» برای محک‌زدن دانش و سواد فقهی خوانندگان گنجانده شده است. در پایان هر فصل رمزینه‌های محتوای افزوده مطالب نیز درج شده‌اند.

هییس!! خدا با من کار داره

نویسنده: سعید بیات

ناشر: جمال

بزرگزیده

این کتاب یک کتاب کار برای نماز است. این کتاب برای نوتکلیف‌ها یا کسانی که می‌خواهند تازه با نماز آشنا شوند، نگاشته شده است. در این کتاب، تلاش شده با شیرین کردن آموزش از طریق سرگرمی، جدول و پرسشگری، ارتباط مؤثرتری با مخاطبان این کتاب، برقرار شود.

قصه‌های احکام برای کودکان

نویسنده: مرتضی دانشمند

ناشر: به‌نشر

مجموعه قصه‌های احکام با بیانی داستانی، احکام دین اسلام را برای کودکان گفته است. ماجراهای کتاب در مکان‌های مختلف باعث می‌شود کودکان مفاهیم دینی را به زبانی ساده بیاموزند و نماز را به‌عنوان یک رفتار زیبا و دلنشین در زندگی خود بپذیرد و با شوق بیشتری آن را به جا آورد.

❖ جایزه ویژه: مرزهای جاودان ❖

مجموعه خلیج فارس خانه ماست

جمعی از نویسندگان

ناشر: روزآبی

مجموعه «خلیج فارس، خانه ماست»، با هدف تقویت حس میهن‌پرستی و علمی تاریخی در کودکان تهیه شده است. این مجموعه با زبانی ساده، به کودکان کمک می‌کند تا با تاریخ کشور خود و قهرمانان ملی آشنا شوند و اهمیت حفاظت از منابع آبی را درک کنند.

جایزه ویژه فرهنگ کار

کتاب برگزیده	کتاب تقدیری	تعداد کتاب‌های نامزد	تعداد کتاب‌های انتخابی
۳	۰	۱۰	۸۰

مردی که فسیل شد

نویسنده: جمال‌الدین اکرمی

ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

برگزیده

مجموعه «داستان‌هایی از تاریخ علم معاصر» بینشن علمی کودکان و نوجوانان را رشد می‌دهد و دریچه تازه و شگفت‌انگیزی به تخیل و کنجکاوی آنان باز می‌کند تا بتوانند با خودباوری و خلاقیت، نقش‌آفرین فردا باشند. این کتاب روایت بخشی از زندگی محسن تجربه کار است. او یک پژوهشگر تجربی دیرینه‌شناسی است که با جمع‌آوری سنگ‌واره و نوشتن مقالات علمی و برپایی موزه کارهای شگفت‌انگیزی کرده است. او چند دکترای افتخاری دارد. خواندن این اثری میل به کشف کنجکاوی را در نوجوانان زنده می‌کند.

نورآباد دهکده‌ی من

نویسنده: ناصر ایرانی

ناشر: شهرقلم

برگزیده

این داستان درباره اهمیت ماندن در وطن و ساختن آرزوهاست. شخصیت اصلی قصه پسر جوانی به نام احمد است که می‌خواهد پیشرفت کند و موفق شود. او روستایش را ترک کرده تا به شهری با امکانات و مرفه برود. در این میان به روستایی می‌رسد که برخلاف روستای خودشان آباد و پررونق است. برای احمد سؤال می‌شود که این روستا چطور آنقدر آباد و زیباست؟ یکی از اهالی روستا که پیرمردی با تجربه و دنیادیده بود از سرگذشت روستا خبر داشت، ماجرای پیشرفت روستا را برای احمد گفت؛ ماجرا که گرچه با سختی و مشکلات فراوان همراه بوده، اما نتیجه‌ای موفقیت‌آمیز داشته و باعث شده مردم روستا بدانند فقط در شرایطی می‌توانند روستایشان را نجات دهند که آن‌جا بمانند و برای آباد کردن آن تلاش کنند.

چهل قلپ کار: داستان نوجوانان و اولین در آمدشان

نویسنده: مهدی پیرهادی

ناشر: راه‌یار

برگزیده

در این کتاب چهل داستان از کارکردن نوجوانان که مهارت‌دار شده‌اند را می‌خوانیم. البته چون موضوعی تخیلی نیست، این داستان‌ها هم از واقعیت گرفته شده‌اند، پس مثلاً وقتی داستان «دیگه تفنگ بادی نمی‌خوام» را خواندید نگوید «جوراب‌فروشی آخه؟!» بالاخره یک روزی باید با پول توجیبی برای آخرین بار روبوسی کنیم و از زندگی‌مان بیرون کنیم. آدم‌های این کتاب هر کدام کاری می‌کنند. آدم‌هایی که خاطرات‌شان را با حال و هوای قرن جدید هزار و چهارصدی پخته‌ایم و داستان کرده‌ایم. خاطرات آدم‌هایی هم‌سن مامان‌ها و باباهایمان که از نوجوانی خودشان تعریف کرده‌اند.

برگزیدگان
بیست و دومین دوره
جشنواره کتاب رشد